

◆ N ə s r

Əyyub QIYAS (Qi Or El)

ÖLƏNƏ QƏDƏR

◆ *Kino roman*

– I –

PROLOQ,

YA DA MAMONT VƏ DİNOZAVR DÖVRÜ

Bəlkə valideynlərim xoşbəxt ola biləcəklərinə ümidli vaxtlarında adımları Ümid qoyublar?! Həmişə adımla həyatım arasında olan təzaddan dəhşətə gəlmişəm. Sadəcə, bir həqiqət mənə təsəlli verib – ümid (yəni mən) sonda ölür!

Mən o evi, onun boz divar kağızı ilə örtülmüş divarını, divardakı çərçivədən asılmış şəkli tez-tez yuxuda görürəm. Anam... atam... bir də mən... Amma şəklin çəkildiyi vaxtı xatırlaya bilmirəm. Həmin şəkildə hələ bir yaşım yoxdur. Anam çox gözəldir, onun elə gözəl vaxtlarını da xatırlaya bilmirəm. Anam həmişə yaddaşımda rəngi soluxmuş, gözləri çuxura düşmüş, nə vaxt baxsan, kədərli, fikrə dalmış biri kimi qalır. Yaddaşımda qalan atam da şəkildəki adama oxşamır. Divardan asılmış şəkildə o, sinəsini irəli verib, dünyaya xoşbəxtlikdən dərs deməyə hazırlaşan məğrur insan təsiri bağışlayır, ancaq mən onu birçə dəfə də olsa o şəkildəki kimi məğrur görməmişəm.

Üçümüz bir yerdə cəmi 6 il yaşayıyıq...

Babam atamla anamın evlənməyinə razı olmadığı üçün onların görüşməyinə qadağa qoyur, sonra atam anamla razılaşır, birlikdə evdən qaçır. Babam isə onları bağışlamır...

Atam idmançıdır, dövrünün məşhur güləşçisi. Həm də yaxşı sənətkardır – maşın ustası. Əzilib qırçın-qırçın olmuş maşınları dəmirə ütü çəkirmiş kimi, düzəldir. Əli pulla oynadığından, başının dost-tanışı da çoxdur. Hər axşam yeyib-içmək, eys-ışrət məclisləri... Bizim xoşbəxtliyimiz o restoranların, kafələrin süfrəsi arxasında məhv olub gedir. Zaman keçdikcə, atam içkiyə meyillənir, hər gecə sərxoş olduğundan, səhərlər əli işə yatmır, sifarişlər tökülüb qalır, aldığı behlər xərclənir, dost-tanışın qarına tökdüyü pullar onu çətinə salır. Tanışlarından borc alır, nəşə etmək, vəziyyətdən çıxmaq istəyir, amma içki asılılığı buna mane olur. Bir çətinlik üç olur, üç beşə çatır... Narazılıqlar üst-üstə qalaqlanır və günlərin birində atam xirtdəyə qədər borc, problem quyu-

sunda batır. Hələ indi də haqqında danışdığı “Mercedes”ini dəyər-dəyməzə satır. O pulun da bir qismi borclara, bir qismi araş məclislərinə sərf olunur. Sonra ikiotaqlı evimiz atamın güdazına gedir. Ailə borc burulğanından qurtula bilmir. Borc sahibləri hər gün qapımıza gəlirlər. Onlardan birini indi də xatırlayıram. Yekəqarın, qırmızısifət kişidir, 40-45 yaşları olar. Həmin adam qapını yorulmadan döyür, anam ələcsiz qalib açır. Atam divanda yatır. Hər nəfəs aldıqca, ucuz araşın qoxusu nəfəsi ilə birlikdə otağın havasını ağırlaşdırır. Bir küncə çəkilib “Kinder”dən çıxan balaca oyuncaqlarımla oynayıram. Qırmızısifət kişi kirayə qaldığımız evə ayaqqabılı keçir. Atamın yatdığı otaqda başının üstünü kəsdirib bir xeyli ona baxır. Sonra şəhvət dolu gözlərini anama dikir. Anam mənim yanımda kürəyini divara dirəyib, gah ağır-ağır nəfəs alan, dünyadan xəbərsiz atama, gah da qırmızısifət kişiye baxır. Az qala qırmızısifət kişi anamı gözləri ilə yeyib qurtaracaq. Onun iyrenc səsi hələ də qulaqlarımdadır:

– Sən bu cındıra görə, – atamı göstərir, – qalmısan bu evdə? Bunun özündən xəbəri yoxdur. Gedəy o biri otağa, gör kişi necə olur, – deyir.

Qəfildən kişi başını tutur.

– Ay qancıq, neynədin? – çığırır.

Kişinin barmaqları arasından qan axır. Nə baş verdiyini bilmirəm, nə üçünsə ət maşınının qana bulaşmış dəstəyi kişinin ayaqları altında qalıb.

– Rədd ol burdan! – Anam titrəyən səsi ilə kişiye meydan oxuyur. – Sənin Nadirənin nə işi var, ona nə sözün var, özün bilərsən. Bir də bu qapıya gəlsən, bu dəfə...

Kişi onun sözünü kəsir.

– Yaxşı, az danış! Nadirə deyərsən, sabah məni görsün!

Kişi əl yaylığı ilə başının qanını tutub, gedir. Anam qapını onun arxasınca bağlamağa tələsmir, çünki ayaqlarında taqət qalmayıb. Hər iki əli ilə üzünü tutur, hönkürür. Başa düşürəm, evimizdə xoşagəlməz şeylər baş verir, amma nə? Bilmirəm.

Atam bir də səhər ayılır. İlahi, bu adam necə axmaq, ürəkbulandırıcı üfunət qoxuyur. Rəngi qaralıb. Gözlərini zorla açır.

Anam ona heç nə demir. Atam bir stəkan çay içib, ayaqlarını sürüyə-sürüyə evdən çıxır.

Həyatımız belə davam edir. Atam hər gün bir az da azğınlaşır. Anamla atamın davası adi hal alır. Söyüş, təhqir, çığır-bağır... Mən bu səslərin, bu söyüşlərin ritmi ilə böyüyürəm. Son vaxtlar atam daha içkiyə pul tapa bilmir. Bir axşam anam əlindəki qaynar çaydanı atamın üstünə atır. Atamın çığırtısı, uful-tusu bütün məhəlləni başına alır. Qonum-qonşu tökülüşüb gəlir. Sahə müvəkkilimiz var – kapitan Mürsəl, mən onu illər sonra görəndə, xatırlayıram. O da bizə gəlir. Amma atam kişilik edir, anamı ələ vermir. Anamın hərəkətinin səbəbini sonra öyrənirəm.

– Kişi arvadının sırğalarını oğurlayıb arağa verə bilirsə, demək, ən axırıncı adamdır.

Atam bunu da edir, amma bütün bunlar divardakı ailənin xoşbəxt görüntülərini kölgədə qoya bilmir. Anam atamı sevir, bunu qonşu qadına söhbətində onun öz dilindən eşidirəm:

– Əgər Nadirə sevməsəydim, bir saat qalmazdım bu evdə, Ümidi də götürüb gedərdim...

Atam bu dəfə də məni hədəfə alır. Bimirəm araş içməyə pulu haradan tapır, amma hər gün içkili gəlir evə. Bir az divanda uzanıb yatır, özünə gələn kimi düşür üstümə:

– Get Muxtara de, mənə araş göndərsin!

Muxtar məhəlləmizdəki iri, güzgülü şüşələri olan marketin sahibidir. Bir vaxtlar atam haradansa tapıb gətirdiyi əzik-üzük maşınları düzəldib ona verir, Muxtar da bazarda həmin maşınları yaxşı qiymətə satıb, qazanırmış. Elə həyətdəki marketi də, qonşuluqdakı ikinci üçotaqlı evi də atamın düzəltdiyi maşınların hesabına alıb. Yəni, uzun sözün qıssası, Muxtar atamın xətrini istəyir, hətta bir-iki dəfə dostlarından, içki məclislərindən aralamaq üçün onunla söhbət də edib:

– Nadir, elə bilirsen, dostların səni çox istədikləri üçün başına pərvanə kimi dolanırlar? Yox, qardaş, yox... Cibində pulun var, arı şirəyə yığışan kimi yığışır başına. Onlar qarın dostlarıdır, Nadir, aqlını başına yığ. Sən yaxşı sənətkarsan, özünü məhv eləmə...

Kimə deyirsən? Əslində, anam da, mən də nədənsə Muxtara nifrət edirdik. Mən anamın ona nifrət etdiyini bilirəm, anam isə mənim nifrətimdən xəbərsizdir. Mən atama da nifrət edirəm! Evimizə gələn qırmızısifət kişiye də nifrət edirəm. Muxtarın bir oğlu var – Ayaz, mənimlə yaşıd olar. Mən Ayaza da nifrət edirəm. İndi fikirləşirəm, deyəsən, o vaxt anamdan başqa nifrət etmədiyim kimsə olmayıb.

* * *

Atam evə içkili gələn kimi “Kinder”dən çıxan balaca oyuncaqlarımı yığıb, stol altında gizlədir, sakitcə oynayıram. Mənim öz dünyam var. Mənim səsim içimdədir. Dinozavrlar, mamontlar, timsahlar, ayılar, pələnglər, quşlar, balaca maşınlar, ağaclar... Mən stolun altında öz planetimi qurmuşam. Atamın xorultusu mənim cəngəlliyimdəki bədheybət nəriltisidir, amma mən o bədheybətdən də, o nəriltidən də qorxmuram. Hətta mənim planetimdəki Mamont öz tüklü xortumunu uzadıb qolumdan yapışanda belə, qorxmuram.

– Get Muxtara de, bir şüşə araq versin!

Mən öz dünyamdayam. Mamontun tüklü xortumundan qurtulmaq üçün bir az da divara qısılıram. Tez Sevimli Dinozavrimi köməyə çağırıram. Mənim Dinozavrim balaca da olsa, güclüdür.

– Eşitmirsən, çıx stolun altından!

– Bəsdir, əl çək uşaqdan!

Oha! Axır ki, doğma səsi eşidirəm... Sevimli Dinozavrimin səsinə eşitmək çox xoşdur. Bilmirəm nədən, ancaq mənim Sevimli Dinozavrim bu bədheybət Mamontdan çox balaca və gücsüz görünür.

– Kəs səsvi! Açıl başımdan! – Mamontun əl çəkilmək fikri yoxdur. – Ümid!
– Necə qorxulu nəriltisi var. O, yatanda daha məsum nərildəyir. – Çıx stolun altından! Cum Muxtarın yanına... De ona bir dənə “çibuşka” versin!

Yox... Mamont bu dəfə çox qəzəbli görünür. Deyəsən, inadından daşınmaq fikri yoxdur. O, hər dəfə nərildədikcə, mən bir az da divara qısılıram. Kaş bu divar pambıqdan, ya da süngərdən olaydı. İçində itəydim, Mamont məni tapa bilməyəydi.

– Muxtar daha nisyə heç nə vermir! – Dinozavrim düz deyir. Özüm də şahidəm. Muxtar iki gün əvvəl anama xəbərdarlıq edib.

– Bacımsan, xətrin əzizdir mənə, çörək, çay, qənd, yumurta, aradabir uşaq üçün “Kinder”dən-zaddan qurbandır, ancaq daha uşağı araq dalınca göndərməyin, verməyəcəyəm.

– İki gündür utandığımdan yolumu məktəb həyətidən salıram ki, Muxtarla üz-üzə gəlməyim.

Mənim Dinozavrim bunu da düz deyir. Məktəb həyatından keçmək qətiyyəni ürəyimcə deyil. Orda bir quşbaz kişi var, həmişə saqqallı olur. Yay-qış ayağına corab geymir, bircə şapşapı ilə gəzir göyərçinlərin arasında. Atamı, yeni Tüklü Mamontu həmin kişi ilə şüşəni başına çəkib araq içəndə görmüşəm. Elə o vaxtdan həmin kişiye də nifrət edirəm. İki gündür yolumuzu məktəb həyatından salırıq və mən o saqqallı kişinin yanından ötüb keçməyə məcbur oluram. Ancaq kişi bizi görən kimi, quş damının arxasına çəkilib, gözdən itir. Yanından ötüb keçəndən sonra arabir altdan-altdan çevrilib arxaya baxıram, həmin o saqqallı kişi də quş damının yanından oğrun-oğrun arxamızca boylanır.

– Ümid, özünü karlığa qoyma, küçük! Çıx da, stolun altından!

Ax, Mamont, axı niyə mənim Dinozavrımdan güclüsən?!

– Əl çək uşaqdan! Boğmalanmısan da bu gün! Bəs eləmir?!

Onun səsinə eşitmək gözəldir.

– Cəhənnəm ol başımdan! – Mamontun tüklü xortumu Dinozavrımın zərif çiyini itələyir. – Tez ol, get mənə araq al gətir. – Onun tüklü xortumu məni axtarır, amma Dinozavrımla danışır. – Az danış! Nisyə vermir, get sən istə. Muxtar sənə sözündən çıxmaz! Ümid!

Çığırtısından səksənirəm. Dizlərimi qucaqlayıb, küreyimi stolun ayağına sıxıram.

– Nə oğraş adamsan ə, sən!

Gözücü stolun altındakı oyuncaqlarıma baxıram. Qorxudan əsən balaca barmaqlarım oyuncaqlara doğru dartınır. Səpələnmiş oyuncaqlarımı sıra ilə, simmetrik şəkildə düzürəm.

– Ümid!

Səksəndiyimdən balaca quşcuğaz əlimdən çıxıb, uçar.

– Əl çək uşaqdan! Əl çək! – Dinozavrımın səsi cingildəyir.

– İndi sizin ikinizi də təpiyimin altına salıb...

– Bəsdir də! Bəsdir də! Bəs-dir! – Deyəsən, mənim Sevimli Dinozavrım hücumu keçir.

Mamontun səsi xırıldaıyır.

– Ah... Ah... Ney-nir-sən, qan-cıq...

– Bəsdir də! – Qəzəb və bezginlik! – Yığdın bizi boğaza! Bəs-dir də!

Mamont bir qədər əvvəl sıra ilə düzdüyüm oyuncaqlar üstə üzqoyulu aşır. Bir əli mənə tərəf sürünür, amma mənə çatmır, sadəcə, bir qədər əvvəl əlimdən uçub kənara düşən quşcuğazı götürür, ovcuna sıxır, yumruğunu döşəməyə vurur. Bir... iki... üç... dörd... daha tərənəm. Xırıltısı artır. Sanki onu boğurlar. Mənimlə onun arasında çox az ara var. Hətta saçları ayağımın baş barmağına toxunur. Ayaq barmaqlarımı yığıram. Nəfəsim daralır. Nəfəs almağa qorxuram. Bir müddət mənim Sevimli Dinozavrımın səsi eşidilmir.

– Bəsdir gizləndin!

Axır ki... Doğma səs! Mənim xilaskarım!

– Çıx ordan! Özün də qorxub-eləmə! O daha bizə heç nə eləyə bilməz! Gəl...

İlahi, bu ki Sevimli Dinozavrımın əlidir. Tez xilaskarımın əlindən tutub, stolun altından çıxıram. Gözümə ilk dəyən Mamontun çirkli, tər qoxulu maykasının rəngi olur. Bu mayka niyə qıpqırmızıdır?

Dinozavrıma baxıram. O isə mənə fikir vermir. Xəyalı haradasa uzaqlardadır, çox uzaqlarda.

Əyilib stolun altında qalan oyuncaqlarımı götürmək istəyirəm, anam imkan vermir.

– Oğlum, qutuda gör nə qədər oyuncağın var, qoy cəhənnəm olsun.

Əlindəki bıçağı görürəm, əlləri, bıçaq qana bulaşmış. Gözlərimi döyərək, susuram. O, daha mənim Sevimli Dinozavrim deyil... Nağıl bitdi...

Anam bıçağı əlindən buraxır. Bıçaq qan gölməçəsində özünü günə verən atamın başmaqlarının yanına düşür. Bu səliqəsizlikdən ürəyim sıxılır. Ayağımı astaca tərpədən, başmaqları, bıçağı simmetrik şəkildə yanaşı düzürəm. Bu da mənim azarımdır. Ən çox küçələrdə əkilən ağaclar ağılımı başımdan alır. Görürsən yüzlərlə ağac xətkəş kimi düppədüz sıra ilə əkilir, amma arasında bir-iki ağac olur, bir qarış irəli, ya da geri qalır o birilərindən. Ağılım başımdan çıxır. İmkanım olsa, yerində olmayan ağacları dibindən çıxarıb təzədən əkərəm, amma hardaydı məndə o imkan...

Anam əlimdən tutub məni hamam otağına aparır. Əl-üzümü yuyur, sonra özü yuyunur. İkimiz də yerdə hərəkətsiz qalmış atamın üstündən adlayıb, yataq otağına keçirik. Anam məni geyindirir, sonra bir çanta götürür, paltarlarımı yığır. Sonra əlimdən tutub, mətbəxə aparır.

– Otur burda, tərpənmə! Mən də geyinib, gəlirəm! – deyir.

Otururam. Nəfəsimi içimə çəkib, pəncərədən bayıra baxıram. Hava qaralır və bu, mənim həmin pəncərədən gördüyüm son mənzərə olur.

– II –

HARADASA BİR UŞAQ EVİ VAR

Həyatda belə şeylər olur... Sən tamam başqa bir dünyanın adamı olduğunu güman edirsən, amma haradasa başqa bir dünya da var və ora səni gözləyir. Həyat səni ora üçün hazırlayır, bildiyin bütün yollar səni ora aparır.

Haradasa bir uşaq evi var, mənim onun varlığından, oradakı uşaqlardan, tərbiyəçilərdən, müdirə xanımdan xəbərim yoxdur. Hələlik, onlar da mənim varlığımdan xəbərsizdirlər, lakin cəmi iki saatdan sonra mən o uşaq evinin bir parçası olacağam.

Hava qaralmaq üzredir. Anamla birlikdə taksi ilə yol gedirik...

Həmin uşaq evində adı axşamlardan biridir. Mən oradakı uşaqları sonra tanıyacağam. İndi isə Nicat adlı oğlan Kərim adlı yumru, toppuş oğlanı yataq otağının pəncərəsinə qısnayıb.

– Hamısını çıxart.

Kərim Nicatdan it kmi qorxur, bu otaqda onun heç bir köməyi yoxdur. Ona görə də Nicatın sözündən çıxmağa cəsarəti çatmır, cibindəki əzik-üzük birmanatlıq əskinasları çıxarıb Nicata uzadır. Dörd manatdır. Nicat pulları göydə qapalayır.

– Elə bu? Hamısını çıxart, qəpiyinə kimi...

Kərim qorxudan tir-tir əsir.

– Qalanı məndə deyil... – səsi boğazından çıxana qədər, əlli yerə dəyib, əzilir.

– Kimdədi bəs? – Nicat əl çəkmək istəmir.

Qapı təpiklə açılında Nicat da, Kərim də səksənir, amma ikinci bir an sonra rahatlıqla nəfəs alır. Əli ilə Nadir içəri girirlər. Hə... Onlar kimdir? Onlar bu uşaq evinin "şef"ləridir. Nadir köntöy uşaqdır, heç nədən qorxusu yoxdur, kimi desən, vurur, yıxıb yerlə sürüyər, hətta pəncərədən də ata bilər. Bəlkə də Əli olmasa, Nadiri yığıb-yığışdırmaq çətin olar, amma Əli var və Nadir Əlinin bir sözünü iki eləmir.

Əli... Əli bura gələndə cəmi iki günün uşağı olub. Nadiri isə Əlidən təxminən üç il sonra gətiriblər bura. Əli on bir, Nadir səkkiz ildir bu uşaq evinin sakinidir. Əli üçün uşaq evindən başqa dünya yoxdur. Nadirin xatirəsində isə uzaq, dumanlı bir qadın siması var.

– Məndədir. Gəl məndən al. – Əli yavaş-yavaş pəncərəyə doğru gedir.

– Bunun mənə borcu var. – Nicat yalan danışır, güman edir ki, Əlini, Nadiri bu yolla başından edə bilər, amma Əligil onun yalan danışdığını yaxşı bilir.

Nadir Nicatla burun-buruna dayanır, yavaş-yavaş əlini qaldırmağa hazırlaşır:

– Heç nə olmaz, böyüyəndə qaytarar. – Nicata deyir.

– Pul mənə indi lazımdır. – Nicat yenə yalan söyləyir. Ümumiyyətlə, yalan danışmaq Nicat üçün adi şeydir. O, yalan danışmadan keçinə bilmir.

– Kərsan?! Gəl məndən al da. Kərim pulu saxlamağa mənə verib. – Əli həmişə olduğu kimi, yaşına uyğun olmayan tərzdə, böyüklər kimi danışır.

Nicat onlarla dil tapa bilməyəcəyini başa düşür, başını aşağı salır, yavaş-yavaş qapıya doğru gedir və qapını arxasınca bağlamadan otağı tərk edir. Əli dodaqlarını gəmirərək, Kərimə yaxınlaşır:

– Uduzmuşan? – sakitcə xəbər alır.

Kərim yumru başı, piyli sifəti ilə təsdiq edir. Nadir əlinin içi ilə itələyərək, Kərimi boş çarpayılardan birinin üstünə aşırır. Bu vaxt pəncərədən həyəətə baxan Əli ilə mənim baxışlarım qarşılaşır. Anamın əlindən tutub yuxarı – uşaq evinin ikinci mərtəbəsinə baxıram. Sonra Nadir də gəlir, Əlinin yanında dayanır və bizim ilk tanışlığımız, ilk görüşümüz bu cür olur. Az sonra Kərimin yumru, keçəl qırxılmış başı Nadirlə Əlinin arasından sivişib çıxır. Kərim heyrət içində mənə baxır. Onların baxdığı pəncərə mənə özünə doğru çəkir. Anamın əlini buraxmadan uşaq evinə girirəm.

Əligilin baxdığı pəncərədən görünən film başa çatır. Nadir özünü dürtərək ora-bura boylan Kərimin qulağından yapışır.

– Bunun qulağını kəsmək lazımdır, – Əliyə deyir. – Yoxsa bundan adam olmaz.

– Kəs! – Əli sakitcə deyir. Bu söz Əlinin ağızından çıxan kimi, Kərimin qulaqları sızıldayır. Əlləri ilə qulaqlarını tutur, divarın küncünə sıxılır, büzüşür, dizlərini büküb, çökür.

– Yox... – Qorxudan səsi titrəyir. – Vallah, daha oynamaram. Anam canı oynamaram.

Bu, Kərimin ən sevdiyi anddır. Hər dəfə anasının canına and içəndə, bir anlıq ona elə gəlir ki, anası haradansa çıxıb, onu müdafiə edəcək. Ona elə gəlir ki, anası haradansa yaxınlıqdadır, onu görür, səsinə eşidir və bir gün gələcək... Mütləq gələcək.

Əli qapıya doğru gedir, dayanıb Kərimə baxır.

– Kərim, gələn dəfə Nadir zarafat eləməyəcək, qulağından muğayət ol.

Əligil gedir, otaqdan çıxarkən Nadir əl atıb, otağın işığını keçirir. Ala qaralıq yataq otağında tək qalan Kərim ayaqlarını uzadaraq, döşəmə üstə oturur, amma hələ də qulaqlarının sızılısını hiss edir.

* * *

İlk dəfədir belə geniş, işıqlı otaq görürəm. Divar boyu stullar düzülüb. Di-varlarda müxtəlif yaşlı oğlan, qız portretləri asılıb. Anam mənə divar boyu düzülmüş stullardan biri üstə oturdub, çiyin çantamı sinəmə sıxıb, başımı

aşağı salmışam. Arabir altdan-altdan anamla danışan qadına baxıram. Ucaboy, qəşəng qadındır, amma nədənsə ürəyimə yatmır. Hərəkətlərində, davranışında qəribə qabalıq, qadına yaraşmayan kobudluq hiss edirəm. Hiss edirəm, bəli, mən hissiyyatlı uşağam! Bu qadın, sadəcə, özünü mehriban, səmimi göstərməyə çalışır. Başımı sıgallayır. Üzünə baxanda, gülümsədiyini görürəm.

– Adın nədir sənin? – Çox səmimi səsi var, az qala çoxdan bəri davam edən sükutumu pozmaq, ona cavab vermək, adımı demək istəyirəm. Bir anlıq susub, bərəlməmiş gözlərimlə ona baxıram. Yox, bu qadın belə rəftar etməyə, belə davranmağa alışıb. Bu, onun həyat tərzidir. Bu, onun işidir.

– O, danışmır, – mənim yerimə anam cavab verir. – Düz səkkiz aydır danışmır. Qorxudan dili tutulub.

Xatırlayıram. Həmin o uzaq səkkiz ayı xatırlayıram. Mamont uzun, tükü xortumu ilə Dinozavrimi əlimdən alır, ayağı altına atıb, tapdalayır. Onun ayaqlarından yapışib öz Dinozavrimi xilas etmək istəyirəm, o isə məni də xortumu ilə qaldırıb döşəməyə çıxır. Nə olursa, bax, həmin bir anda baş verir: Mamontun xortumundan döşəməyə qədər olan məsafədə. Düz Dinozavrimin üstünə şığıyır, Dinozavrim ağzını açıb məni udmağa hazırlaşır. Qorxuram. Gözlərimi yumuram. Bura uzun, dar və qaranlıq yerdir. Dinozavrimin uzun boğazında sonsuzluğa qədər yol alıb gedirəm. O gündən sonra danışmıram.

– Niyə elə baxırsız? – Anam hələ də başımın üstünü kəsdirib mənə baxan qadına deyir. – Burda təəccüblü heç nə yoxdur. Əslində, danışa bilir, ancaq danışmır. Atasını qaldırıb yerə çırpandan sonra heç kəslə danışmır. Su içə bilərəm?

Qadın köks ötürür. Yenə başımı sıgallayır. Sonra tələsmədən masaya yaxınlaşır, qrafından stəkana su töküüb, anama uzadır. Mən də susduğumu hiss edirəm. Anam üzümə baxmadan stəkandakı suyu alıb başına çəkir, yarıya qədər içir, stəkan əlində dayanıb mənə baxır.

Anama:

– Oturun, ayaq üstə dayanmayın, – deyən qadın, üstündə qələmlər, kağızlar olan masa araxına keçir, oturur. Anam da onun yaxınlığındakı başqa stula çökür. Anam çantadan mənim doğum kağızımla öz şəxsiyyət vəsiqəsini çıxarıb, qadına verir. Qadın sənədləri alır.

– Bəs uşağın atası? – gözlərini döyərək, anamdan soruşur.

– Bilmirəm nədən, amma bu anlarda atamın da burada olmağını istəyirəm.

– O da oğlunun uşaq evində qalmağına razıdır?

– Bilmirəm, – Sevimli Dinozavrim stəkanda qalan suyu içib, boş stəkana masa üstə qoyur.

– Başa düşmədim, – hiss edirəm, qadının təəccübü anbaan artır.

Sevimli Dinozavrimin əlləri əsir. Çevrilib yenə mənə baxır. Səsi titrəyir. Hər dəfə onun səsi titrəyəndə, kövrəlirəm. Özümü ağlamaqdan zorla saxlayıram.

– Burda başa düşməyəcək nə var?

Axı niyə belə qəhərlə danışır? Niyə Sevimli Dinozavrim bu qədər kövrəlib? Bəlkə mənim susqunluğumdur onu kövrəldən? İçim sözlərlə dolur, yerimdən qalxıb ona yaxınlaşmağa, əlindən tutub: “Ana, mən danışa bilirəm!”, – deməyə hazırlayıram amma qəfil eşitdiyim sözlər məni yenidən susqunluğa məhkum edir.

– Mən onun atasını öldürmüşəm. İki saat əvvəl! – Sevimli Dinozavrim bu dəfə gözlərini məndən yayındırmağa çalışır. Bir qədər əvvəl evimizdə baş verən səhnələr yenidən gözlərim önündə canlanır. Axı arabir mənim Sevimli

Dinozavrim Mamontun başına boşqab çırpanda o, döşəməyə yıxılıb qalır, bir də səhər oyanırdı. Öldürmüşəm nədir? Ola bilməz! Mamont çox güclüdür. Onu öldürmək olmaz! Belə zərif, gücsüz Dinozavr onu öldürə bilməz!

– Necə yəni atasını öldürmüşəm? – Deyəsən, qadın da mənim kimi çaş-baş qalıb.

– Xanım...?

– Əminə xanım... – qorxu və heyrət içində cavab verir.

Adı Əminəymiş.

– Hə, Əminə xanım, olar sualların cavabını polis üçün saxlayım? – Sevimli Dinozavrim bir qədər sərt deyir və daha səsi titrəmir. Mənsə atamın kürəyi qana bulaşmış maykasını, əlində tutduğu quşcuğazı xatırlayıram. Görəsən o quşcuğaz qurtula bildi? Yoxsa o da öldü? Məncə hə. Evimizdə qalan hər şey öldü. Ölməliydi. Ölməlidir. – Uşaq burda qalmalıdır, çünki başqa çarə yoxdur, – anam sözünü bitirir.

– Uşağın yanında belə danışmayın, – Əminə məzəmmətlə anama irad bildirir. – Bu, onun psixikasına pis təsir eləyir.

O, belə deyəndən sonra anam çevrilib mənə baxır. Bu dəfə bel çantamı daha möhkəmdən sıxır, tərپənmədən yerimdə oturub, qalırım.

– Bunun psixikasına?! – Sevimli Dinozavrimın səs tonundan mənə acıdığı, yoxsa nifrət etdiyini ayırd edə bilmirəm. – Gecdir, – deyir, – bəlkə də çox gecdir.

Əminə yerində qurdalanır.

– Hər halda... – sözünün ardını gətirmir.

Sevimli Dinozavrim ona doğru dartınır, qadın hürküb kürəyini oturduğu kreslonun arxasına sıxır.

– Hər halda polisə zəng vurmaq lazımdır, – anam ona xatırladır. – Siz zəng vurursuz, yoxsa özüm?

– Mən lap çaşıb qalmışam, – Əminə başını bulayaraq, söyləyir.

Sevimli Dinozavrimı tanıya bilmirəm, elə bil ətdən yox, daşdan yonulub. Tələsmədən, ləngərli hərəkətlərlə ayağa qalxır. Əminənin yazı masası üstə olan telefonun dəstəyini qaldırır, düymələri basaraq “102” yığır. Ayaq üstə, telefon dəstəyi qulağında mənə baxaraq, danışır:

– Alo... Mən ərimi öldürmüşəm, – deyir. Qulaqlarım uğuldayır, daha onun nə dediyini eşidə bilmirəm.

Nə qədər vaxt keçir, xatirimdə deyil, amma əvvəlcə Əminənin otağına bir polis gəlir. Sonradan həmin polisi bu uşaq evində çox tez-tez görəəm. Onun adı Qulamdır, mayor. Bu yerlərdə qanun-qaydaya o nəzarət edir. Bu ərazinin sahə müvəkkilidir. Sevimli Dinozavrimla uzun-uzadı danışır, amma qulaqlarımın uğultusu hələ keçməyib. Sonra Əminənin otağına polis maşınının siqnal səsi dolur. Maraqlıdır, amma yerimdən qalxmağa həm qorxur, həm də ürək eləmirəm. Polis maşınının səsi ilə bir yerdə uşaqların səsi də qulaqlarımdakı uğultuya qarışır. Ürəyim şiddətlə döyünür, su içmək istəyirəm...

Polislər otağa doluşur, Sevimli Dinozavrimın qolundan tuturlar...

* * *

İllər sonra Əminə mənə deyir: “Əgər vaxtında həkimə çatdırılıbsaydı, atanı xilas etmək olarmış”. Dinozavr Mamontun yaşamağını istəmədiyi üçün o, qanaxmadan ölür.

Polislər burada, Əminənin otağında Sevimli Dinozavrımın qolundan yapışdıqları vaxt, bir qədər əvvəl Mamontu qanlar içərisində buraxdığımız evdə polislər, təcili yardım həkimləri var. Mamontu xərəyə qoyub, təcili yardım maşınına yükləmək istəyirlər, xərəkdən sallanıb qalan əli təcili yardım maşınının kənarına dəydikcə, ovcunda sıxılıb qalan quş yavaş-yavaş azadlığa çıxır və nəhayət, tam azad olub, yerə düşür. Mamontu aparırlar. Evimizdə Mamontun qanı axan soyuq döşəmə, bizim nəfəsimiz qalan divarlar və o divarların birindən asılmış xoşbəxt ailə portretimiz qalır.

* * *

Polislər anamı Əminənin otağından bayıra çıxarırlar. Əminə əlimi buraxmadan, polislərin arxasında gedir. Ayaqlarımı sürüyürəm. Çantam mənə çox ağır görünür.

Həyəətə çıxırıq. Ətraf uşaqlarla doludur. Görünür, ilk dəfədir belə mənzərəyə şahid olurlar. Gah mənə, gah da polislərin qolundan tutduğu Sevimli Dinozavrıma baxırlar.

Əminə əlimi biraxmadan yanındakı ağ xalatl qadına:

– Lalə, uşaqları içəri sal, – deyir.

Lalə bu uşaq evində Əminədən sonra sözü keçən ikinci adamdır. Onun haqqında sonra danışacağam, çünki indi burada anamın taleyi həll olunur. Onu aparırlar. Bir polis maşınının qapısını açır, Sevimli Dinozavrımın maşına minməyinə kömək edir. Sevimli Dinozavrım qolunu polisdən ayıraraq dayanır, çevrilib mənə baxır. Həyətdəki iri proyektorun işığı gözümə düşdüyündən, onu əməlli-başlı görə bilmirəm. İşıq gözlərimi qamaşdırır, gözlərim yaşarır. Hələ indi də başa düşməyə çətinlik çəkirəm, o axşam güclü işıq qamaşdırdığı, yoxsa polislər anamı tutub apardığı üçün gözlərim yaşarmışdı.

Sevimli Dinozavrımı maşına mindirirlər. Polis də maşına oturub, qapını çırpır. Polis maşınının mavi-qırmızı işıqları uşaq evinin həyətidə rəqs edir. Sevimli Dinozavrım polis maşınının şüşəsindən həsrətlə mənə baxır. Əminənin əlindən çıxır, bir addım irəli atılıram. Daha gözlərimə işıq düşür. Yanaqlarım boyu süzülən yaş, boğazımdan sürüşüb sinəmə sığır. Sevimli Dinozavrım mənə baxır. Əlimdəki dinozavrı dodaqlarıma yaxınlaşdırıb, öpürəm. Sevimli Dinozavrımın hərəkətini, ətrini hiss edirəm.

Polis maşını uşaq evinin həyətidən uzaqlaşır. Lalə uşaqları binaya doldurur. Bu həyəətə girərkən pəncərədən gördüyüm Əli ilə Nadir kürəyini divara dirəyərək, mənə baxırlar. Bilmirəm niyə, amma ölmək istəyirəm.

– III –

ÖLƏNƏ QƏDƏR

Yəqin, indi anamı aparan polis maşını sayrısan işıqlarını yandırır, şəhərin küçələri ilə şütüyür. “Kinder”dən çıxan balaca oyuncaqlardan birinə çevrilib, anamın cibində, ya da çantasında olmaq istəyirəm, amma Mamont olmaq qəti ağılımdan keçmir. Həmişə özümü balaca quşcuğaza oxşatmaq istəmişəm, məmnuniyyətlə quşcuğaz olardım.

Əminə əlimi buraxmadan gedir. Təbii, mən də ayaqlarımı çəkir, onun arxasınca sürünürəm. Uşaqlar bizə heyrətlə baxırlar. Əlbəttə, necə olmalıdır?!

Bir qədər əvvəl onların canlı film seyr etmələrinin səbəbi anamdır axı. Pəncərədən gördüyüm oğlanlar – Əli ilə Nadir gözüme dəymir...

Nadirlə Əli uşaq evinin damında arxası üstə uzanıb, ulduzlara baxırlar. Əli bir qədər romantikdir, Nadir isə daha çox reallıqla yaşayır.

– Lalə danışıqda eşitdim, – Nadir Əliyə deyir, – ərinə səkkiz dənə bıçaq vurub.

– Dənə yox, dəfə. Dənə deyəndə elə başa düşmək olur ki, səkkiz dənə ayrı-ayrı bıçaqla vurub... – Əli Nadirin səhvini düzəldir.

– Əşşi, nə fərqi var ey? – Nadir mızıldanır. – Lap olsun səkkiz dəfə... Lalə deyir, arvadın gözünü qan tutub. Maraqlı olan bilirsən nədir?

– Nə?

– Hər şey oğlanın gözlərinin qabağında olub... Niyə yemirsən?

İkisinin arasında dönər torbası var. Uşaq evinin yaxınlığındakı dönərxanadan alıblar, amma soyuyub. Əli ulduzlara baxır.

– Bilirsən neyləmək istəyirəm?

– Nə? – Nadir dönər tikəsini çeynəyərək, xəbər alır.

– Göyə çıxıb Ayın üstündə oturmaq, ayaqlarımı sallayıb yellətmək istəyirəm.

– Gijdəmə... Dönəriyə ye, – Nadir son tikəni udur. Əli dikəlib, oturur. Nadir də qalxır.

– Lalə dedi ki, hər şey oğlanın gözləri qabağında olub? – Əli maraqla xəbər alır.

– Hə, hər şey, – Nadir cavab verir. Sonra torbadakı dönəri Əliyə uzadır, özü isə ayrı qutusunu açıb, qurtumlayır.

Yaxınlıqdakı küçədən keçən maşından yayılan əttökən musiqi səsi ani olaraq uşaq evinin həyətinə dolub, uzaqlaşır. Amma mahnı Əlilə ifasında davam edir.

***“Gəlirəm buz kimi evdə
özümə çay süzürəm mən,
Anamı itirsəm də yox,
yənə də ana gəzirəm mən...”***

* * *

Yaxşı ki, Lalənin ağılından mənə yemək və su vermək keçir. Yeməxanada tək oturub iki kotletlə bir boşqab püre yeyirəm. İlk dəfədir yeməyi belə iştahla gözüme təpirəm. Lalə bir kənardə oturub mənə baxır, amma tükü də tərpenmir. Boşqabı sıyıdırıb, yeməyimi bitirdikdən sonra çox yediyimi hiss edirəm.

– Yənə istəyirsən? – Lalə xəbər alır.

Başımın işarəsi ilə “yox” deyirəm. Lalə boşqabı götürüb, qabyuyan çanağa qoyur. Sonra birlikdə Əminənin otağına qayıdırıq. Bel çantam hələ də divar boyu düzülüş stullardan biri üstədir.

– Otur burda, mane olma, – Lalə mənə yer göstərir. Sakitcə çantamın yanındakı boş stulda oturub, Əminəyə baxıram. Bilmirəm nə qədər vaxt keçir, amma çox darıxıram, nəhayət, Əminə yazı-pozusunu bitirir. Başını qaldıraraq üzümə baxır, gülümsəyir. O, hər dəfə üzümə baxıb gülümsəyəndə, qorxuram. Tüklü Mamont da bütün pisliklərini üzündəki təbəssümlə edirdi. Əvvəlcə dişləri kiliddən aralanır, dodaqları qulaqlarının dibinə qədər uzanır, sonra iki-üç dəfə “hı-hı-hı...” deyirdi. Vəssalam! Tüklü xortumu mənə doğru dartınır, ariq qolum-

dan yapışib onu dibindən qopartmaq istəyirdi. Azacıq imkanım olsaydı, özüm o xortumu dibindən qoparıb atardım.

– Yemək yedin? – Mamontun siması Əminənin təbəssüm dolu üzünü ilə əvəz olunur. Başımın cavab verirəm: “Hə”. Əslində, danışmağa çox sözüm var. Lap dərinə getsək, heç vaxt susmuram, həmişə danışırım, amma səsimi heç kəs eşitmir. Bax Mamont məni xortumu ilə qaldırıb yerə çırpmağa hazırlaşanda son dəfə ona “ata” dedim. O da səsimi eşitdi. Sonra susmadım. Çığıraraq: “Qorxuram, ata! Qorxuram!”, – dedim, amma o, daha məni eşitmədi. Axı mən çığırırdım. Bütün nəfəsimlə, səsimin ən zil yeri ilə çığırırdım, amma Mamont məni eşitmirdi! O gündən sonra heç kəs məni eşitmədi. Mənsə susmuram, danışırım... Hər kəslə danışırım... Əminənin sualına da ucadan cavab verirəm: “Hə, yedim! Əla kotlet idi! Olsa yenə yeyərdim!” – deyirəm, Əminə də məni eşitmir.

– Ay Allah, mənə səbr ver! – Əminə deyir.

“Mənə də kotlet!” – ürəyimdə deyirəm.

– Dur, daha yatmaq vaxtıdır. Gedək, qalacağı yeri sənə göstərim.

“Yaxşı olar ki, məndən əl çəkəsən, mən elə burda, bu stulların üstündə büzüşüb qala bilərəm.”

Əminənin mənə doğru uzanan əlindən tutmağa məcbur oluram.

“Əl çək!”

Nə olsun?! Mən onun əlindən yapışırım və bu xasiyyətimə görə özümə nifrət edirəm. Axı onunla getmək istəmirəm, niyə yerimdən dururam, niyə onun əlindən tutub gedirəm?! Niyə?! Niyə?!

Dəhlizlə addımlayırıq. Ətraf alaqlarıdır. Otaqlardan birinin qapısı azacıq aralanıb, bir qızın başı çıxıb, ətrafa baxır.

– Mamaşa gəlir! – qız ucadan deyir, amma qapıdan çəkilir, başı elə olduğu yerdə qalır.

– Ləçər! Cəhənnəm ol, yat! – Əminə onun üstünə çığırır.

– Ləçər özünsən! – qız cavab verir.

– Of! – Əminə ayaq saxlayır. – Bu qız məni öldürəcək. Sən ona fikir vermə, – mənə deyir.

“Necə fikir verməyim? Maraqlıdır! Bu, çox maraqlı qıza oxşayır.”

Başımın: “Yaxşı, fikir vermərəm”, – deyirəm. Əminə əlimi buraxır.

“O, mənim Mamontuma oxşayır. Hücuma hazırlaşan mamont. Əla! Amma tüksüz Mamont. Bundan sonra ona Tüksüz Mamont deyəcəyəm. Atam Tüklü Mamont idi, bu da olsun Tüksüz Mamont!”

Qızın saçından yapışır. Qız ufuldayır.

– Mamaşa, dəli olmusan?! – qız Əminənin yox ey, Tüksüz Mamontun əlindən qurtulmaq istəyir.

– Səbinə, səni koridorla sürüyərəm! – Tüksüz Mamont qəzəblə deyir. – Ləçər! Get yat! – Tüksüz Mamont onu qapıdan içəri itələyir. Sonra Səbinəymiş, ləçərmiş kimmiş, onun arxasınca yataq otağına girir. Bura qızların yataq otağıdır. Tezliklə mən də belə qapılardan birini açıb arxasında itəcəyəm. Amma hələ ki, bu cür otaqlarla bağlı təsəvvürüm məhduddur.

Otaqdan Tüksüz Mamontun çığirtısı eşidilir:

– Siz bu həyasıza fikir verməyin! – Qapı çırpılır. Gurultudan başqa bir səs eşidilmir. Az sonra Tüksüz Mamont qalib görkəmdə otaqdan çıxır.

– Gedək! – daha əlimdən yapışmır.

“Niyə tez qayıtdın?! Maraqlı idi!”

Onun arxasınca gedirəm. Səbinənin, ləçərin, həyasızın yataq otağından sonrakı dördüncü otağın qapısını açıb, içəri keçir. Mənsə dəhlizdə qalırım. Tüksüz Mamontun səsini eşidirəm.

– Salam, uşaqlar!

– Salam, Əminə ana! – səslər bir-birinə qarışır.

“Oha! Deyəsən otaqda uşaq çoxdur.”

– Tanış olun. – “Deyəsən məni axtarır”. – Ümid, gəl, orda dayanma! – “Əli çək də!” Sakitcə otağa girirəm. Bir stadion adam var ki burada. Amma sonradan, lap dəqiq bilirəm, 3 çarpayısı boş olan 18 nəfərlik yataq otağıdır. Tüksüz Mamont əlimdən tutub bir qədər kobudluqla məni içəri çəkir. – Bu oğlanın adı Ümiddir.

Haradansa Lalə də gəlib özünü yetirir.

– Salam, Lalə müəllimə! – yenə xorla deyirlər.

“Səsiniz batsın!”

– Ümid bundan sonra sizin otaqda qalacaq, – Tüksüz Mamont təbəssümlə üzümə baxır.

Lalə əlimdən tutub məni boş çarpayılardan birinin yanına aparır. Belimdəki çantanı mənə göstərilən çarpayı üstə atıram.

– Ümid pijamasını geyən kimi, işığı söndürüb yatırsız! Marş! – Lalə deyir bu sözləri. “Buna da bir ad qoymaq lazımdır! Bu ki, mənim... bu ki... mənim ineyimə oxşayır. Tapdım! İnek! Əlbəttə İnek!”

– Baaaaş üstə!

Bu uşaqların xorla danışması, hər şeyə xorla cavab verməsi məni bezdirir.

– Ümid, pijamanı geyin, yat. – İnek deyir. Tüksüz Mamont artıq otaqda deyil. – Siz də, marş, yerinizə! – İneyin səsi otağın çılpaq divarlarına çırpılır. Bir an sonra məndən başqa ayaq üstə heç kəsi görmürəm. Hamı öz yatağındadır.

İnek qapını arxadan bağlayıb, otaqdan çıxır. Heç kəsə baxmıram. Əslində, baxmağa cürət etmirəm. Çantamı açıb, içindəkiləri çarpayı üstə boşaldıram. Yenə öz ələməyəm. Hər adyalın altından bir baş çıxıb, mənə tərəf boylanır. Başlar hərəkətə gəlir, ətrafıma toplaşırlar. Əlimdəki əşyalara maraqla baxırlar. Axır ki, axtardığımı tapıram. Bu, içinə balaca oyuncaqlar yığıdığım qutudur. Açıb içinə baxıram. Mamont, Dinozavr, İnek, Dovşan, Ayı... Bircə quşcuğazım burada deyil.

Qəfildən bir əl qutunu məndən alır.

– Bu qaldı mənə! Nə baxırsan? – onun adı Nicatdır. Bunu beş-on saniyə sonra biləcəyəm.

“Oyuncaqlarımı qaytar!”

Amma heç nə deyə bilmirəm. Sadəcə, sinəm qəzəblə qalxıb-enir. Əlimi uzadıram: “Oyuncaqlarımı ver!” Əlim havadan asılıb qalır. Uşaqlar gülür. Onların gülüşü məni daha çox qəzəbləndirir. Hiss edirəm, çoxu özünü Nicata xoş göstərmək üçün gülür.

Nicat havadan asılıb qalan əlimi itələyir:

– Açıl başımdan, – deyir mənə.

Təxminən bu cür oxşar hərəkətlərinə görə mənim Sevimli Dinozavrim Tüklü Mamontu bıçaqladı. Kaş Dinozavrim indi yanımda olardı. Yəqin, Nicatı da bıçaqlayardı.

Ətrafımıza toplaşan uşaqlar yenə maraqlı film seyr edirlər. Mənim sə əlim hələ də Nicata doğru uzanıb.

* * *

Əli ilə Nadir hamamda əl-üzünü yuyub yatmağa hazırlaşırlar. Onların otağı qonşuluqdadır. Əli Nadiri dilə tutmaq istəyir.

– Bundan sonra sən də gəl “28”-ə. Bir yerdə təkər qaraldaq.
 – Yox əşşi, təkər qaraltmaq mənlik deyil. Mənim öz işlərim var.
 – Cibgirlik eləmə. Bir gün tutacaqlar səni, – Əli Nadiri razı salmağa çalışır.
 – Boş şeydir. Gəl çıxacaq dama. Orda uzanaq. Əla hava var. Heç yuxum gəlmir.

– Nadir, səni tutsalar, mən onları öldürəcəm! – Əli, olduğum otağın qapısı ağzında ayaq saxlayır.

– Kimi? – Nadir təəccüblə ona baxır. – Kimi öldürəcəksən?

– Özün yaxşı bilirsən kimi deyirəm! – Əli qəzəblənir. – Səni cibgirliyə aparırlar. Əhmədi, Aydını... hamısını...

Əli mənim olduğum, əlimi Nicata doğru uzadıb, qəzəblə ona baxdığım otağın qapısını açır. Nadir içəri soxulur, ardınca Əli gəlir. Mən onları tanıyıram. Uşaq evinə ayaq basdığım andan onları tanıyıram. Pəncərədən mənə baxan, anamı polis maşını aparanda kürəklərini divara dirəyib, məni izləyən oğlanlardır bunlar.

Onlar içəri girəndə, Nicat içində oyuncaqlarım olan qutunu başı üstə qaldırılmışdı, mənə atılıb-düşür, oyuncaqlarımı xilas etməyə çalışırdım.

Əligil otağa girən kimi ətrafıma toplaşan uşaqlar pərən-pərən düşürlər. Bir mən, bir də Nicat qalırıq. Nə baş verdiyini anlamıram, amma özümdən asılı olmayaraq sakitləşirəm. Əli qutunu Nicatdan alır.

– Yenə sən? – Nicata baxır.

– Zarafat eləyirdim, – Nicat qorxaraq cavab verir.

– Eləmə zarafat! Heç kəslə zarafat eləmə! – Əli çıxır. Nicat cavab vermir. Əli qutunu mənə qaytarır. – Şeylərimi yığ, gedək. – Bunu da mənə deyir.

“Yenə hara aparırsız məni? Yorğanı başıma çəkib, öz Dinozavımla bir yerdə yatmaq istəyirəm!”

Çarpayı üstə səpələdiyim şeyləri toplayıb, yenidən çantama yığıram. Bu vaxt Nadir yaxınlaşıb əlinin içi ilə Nicatı itələyir. Nicat yatağında yatmış bir oğlanın üstünə yığılır. Oğlan təpiyi ilə Nicatı üstündən kənara aşırır.

Uşaqlar gülüşür. Hər biri öz yatağında gülür. Çantamı götürüb, Əliyə baxıram. “Hara aparırsan məni?”

– Gəl, gedək.

Quzu balası kimi onların arxasınca düşüb, gedirəm. Arxadan Nicatın səsi eşidilir:

– Nə gülürsüz, əəə?!

* * *

Əminə gənc və gözəldir. Dörd ildir nişanlıdır. Hər dəfə ortalığa bir şey çıxır, Sərdarla toyları təxirə salınır. Amma tez-tez Sərdarla görüşürlər. Artıq aralarında yaxınlıq da olub. Uşaq deyillər ki. Otuz bir yaşı var, Sərdar ondan iki yaş böyükdür. Əminə ali təhsilini başa vurandan sonra məktəblərin birində müəllim işləyir. Kimyadan dərs deyir. İcra hakimiyyəti başçısının müavini Əsgər müəllimin qəbul otağında onunla üz-üzə oturub. Əsgər əlli yaşında yaraşıqlı kişidir. Ailəlidir.

– Səni uşaq evinə müdir təyin eləyirik! – Əsgər deyir. Əminə cavab vermir, ürəyi əsir. – Başçı da belə istəyir. O uşaq evi təzə təmir olunub. Güman eləyirəm, işləmək istəyirsən...

– Bəli... – Əminənin səsi titrəyir.

– Əla! Bu münasibətlə bağda balaca bir yığıncaq olacaq. Gələrsən. Başçı da iştirak edəcək. Saat yeddədə.

– Baş üstə.

Əminə deyilən vaxtda Əsgər müəllimin verdiyi ünvana gəlir. Bağda Əsgər müəllimdən və bağbandan başqa heç kəs olmur. Əsgər müəllim Əminəni zala dəvət edir. “Başçı da bir azdan gələcək” deyir. Süfrə açılıb. Başçının müavini Əminəyə qulluq edir. Şərab süzür onun qədəhinə. Əminənin sağlığına, onun gələcək uğurlarının şərəfinə badə qaldırır. Gəlib-gedən yoxdur. Müavin özü konyak içir, Əminəyə isə qırmızı şərab içirdir.

Saatlar keçir. Əminə gözlərini açanda özünü yataqda görür. Çılpaqdır. Əsgər də yanında şirin-şirin yatır. Hələ səhər açılmayıb, amma pəncərədən baxanda, dənizin üfüqlə birləşən yerindən günəşin qan qırmızı parıltısı görünür. Yeni bir səhər başlayır.

Əminə yataq ağına bürünüb taxtın kənarında oturur. Əlləri ilə üzünü tutub ağlayır. Əsgər də oyanır. Onu qucaqlayır. Nəsə deyir, Əminə eşitmir...

Hamiləliyinin beşinci ayına qədər Əminə sirrini gizlədə bilir. Bu dəfə də Əminə müxtəlif bəhanələrlə toy vaxtını uzadır. Uşaq evinə ayaq basdığı gündən Lalə onun ürək yoldaşdır, amma Lalə də onun sirrini bilmir. Bir səhər Əminə qarnının qabardığını hiss edir. Otağın qapısını bağlayıb xeyli ağlayır. İşə gələn kimi, Lalə ilə danışır. Gedib təzə paltarlar alırlar Əminə üçün. Xoşbəxtlikdən onun hamiləliyi o qədər də çox hiss olunmur. İki aya yaxın vaxt keçir. Bir gün Əminə Sərdara zəng vurub, iki aylıq İstanbula gedəcəyini söyləyir. Yalan danışır nişanlısına. İşlə bağlı getdiyini deyir. Sərdar onu ötürmək istəyir, Əminə boyun qaçırır. Artıq hava limanında olduğunu deyir. Sərdar ondan inciyir.

Əminə iki aya qədər İstanbulda yaşamağı olmur. Artıq hamiləliyi bilinir. Hər gün Lalə ilə əlaqə saxlayır. Əsgər tez-tez zəng vurub, halını soruşur. Doğuşa sayılı günlər qalanda Əminə Lalə ilə danışır, Bakıya qayıdır. Lalənin iştirakı ilə, gizləndə oğlunu dünyaya gətirir. İki gün evdən çıxmır. Danışdıqları kimi, Lalə körpəni uşaq evinə aparır. Əminə İstanbul reysinin gəlmək vaxtını öyrənir, Sərdara mesaj yazıb, axşam qayıdacağını xəbər verir. Taksi ilə üç saat əvvəldən hava limanına gedir. Vaxta az qalanda orta məktəbdən sinif yoldaşı Samirin köməyi ilə guya “duty free”dən ətir almaq üçün içəri keçir. Əminənin xahişi ilə İstanbulda evində qaldığı rəfiqəsi onun yüklərini də yolunu gözlədiyi təyyarə ilə yola salır. Hər şey planlaşdırılıb. Sərdar onun İstanbuldan qayıtdığına inanmalıdır. Və inanır...

Əminə Sərdarla birlikdə hava limanından birbaşa uşaq evinə gəlir. Lalə səhər qəbul etdiyi körpənin sənədlərini qaydaya salıb. Sənədlərdə körpə naməlum şəraitdə uşaq evinin hasarının yanına atılmış vəziyyətdə Lalə tərəfindən “tapılıb”.

* * *

Bura mənə tanış gəlir. Bir qədər əvvəl iki kotletlə püre yediyim yemək-xanadır. İçəridə ancaq Tüksüz Mamontla İnəyin oturduğu tərəfin işıqları yanır. İnək çay süzür, Tüksüz Mamont masadakı torbadan peçenye və konfet çıxarıb boşqaba yığır. İnək iki stəkan çayla gəlir.

– Hər gün qaçıb gedir, neçə dəfə özüm görmüşəm. “28”-də təkər qaraldır. Onu elə görəndə az qalır ürəyim dayansın. Burda ona baxa bilmirəm, o dəqiqə kobudluq eləyir, “nə baxırsan” deyir. Ancaq orda maşını kənara verib, saatlarla baxıram.

İnək konfetin kağızını açır.

– Nə vaxta qədər gizlədəcəksən? – konfet dişləyib, bir qurtum çay içir.

Tüksüz Mamont da konfet kağızı ilə oynayır.

– Bilmirəm, – fikrə gedir. – Hər dəfə açıb demək istəyirəm evdə, ancaq uşaqlara baxıram, ailəyə baxıram, ürək eləmirəm. Pərən-pərən düşəcə-yimizdən ehtiyat eləyirəm. Sərdar bağışlamaz məni.

İrəlində Əli, onun ardınca Nadirlə mən yeməxanaya giririk. İnəklə Tüksüz Mamont taqqıltı eşidib, söhbəti kəsir. Bizə tərəf baxırlar. Onlara yaxınlaşıyıq. Tüksüz Mamont məni görəndə heyrətlənir.

– Nə olub? – soruşur.

– Bu oğlan bizim otaqda qalacaq! – Əli deyir.

– Sizin otaqda yer yoxdur! – İnek səsini qaldırır.

“Yalan demə, yer var. Mən öz çarpayımı da görmüşəm.”

– Yox idi, amma indi var! – Bu dəfə Nadir danışır.

“Əla! Bəlkə mən də nəsə deyim?”

– Necə yeni yox idi, indi var? – Tüksüz Mamont çaşqınlıq içindədir.

– Akifi bunun yerinə keçirtdim, – Əli onlara vəziyyəti başa salır. “Sağ ol, Əli! Mən də sənə kimi olacağam!”

Tüksüz Mamontun səbri tükənir.

– Özbəşinasız? – çığırır.

– Hə! – “Yenə Əlidir. Qadasın alaram! Oğuldur, oğul!”

– Bu necə danışır?! Tərbiyəsiz! – İnek də Tüksüz Mamont kimi hay-küy salır.

“İnəksən, otur öl inək yerində. Əlinin işlərinə qarışma. Çünki o, oğuldur!”

– İşin olmasın! – Tüksüz Mamont təslim olur. Əliyə, mənə, Nadirə baxaraq, davam edir: – Ancaq bundan sonra icazəsiz yerdəyişmə qurtardı. Eşitdiz?!

“Yalandan özünü qəzəbli kimi göstərir. Qəzəbin nə olduğunu mənə başa salmayın da. Siz nə bilirsiniz qəzəb nədir?!”

– Nuş olsun! – Nadir masadakı konfetlərə, pençenyeyə baxaraq, deyir. İnek tez boşqabı götürüb, bizə uzadır.

– Götürün... Çay içirsiniz, süzüm? – İnek canfəşanlıq edir.

– Gecəniz xeyrə qalsın! – Əli üzünü çevirib, qapıya doğru gedir. Hiss edirəm: bir cüt göz bizi arxadan izləyir. Tüksüz Mamontla İnek olmasın...

Yeməxanadan çıxıb dəhlizlə gedirik. Bunlar yaxşı oğlanlara oxşayırlar, onların mənə olan münasibətlərinə qarşılıq kimi nəsə yaxşı hərəkət etmək keçir ürəyimdən. Amma nə? Yeridikcə əlimdəki oyuncaq qutusu taqqıldayır. “Tapdım!” Dayanıram. Onlar da dayanırlar. Qutunu açıb Əli ilə Nadirin qarşısında tuturam. Gülümsəyirəm. Bir-birlərinə baxırlar.

– Nədir? – Əli məndən soruşur.

“Nə gözlərinizi döyüb baxırsız. Hərəyə bir oyuncaq götürün. Hansını istəyirsiniz götürə bilərsiz!”

Başımın işarəsi ilə: “Götürün”, – deyirəm. Onlar da gülürlər. Nadir qutunu götürüb, diqqətlə baxır. Qutuda balaca tapança var, Nadir onu götürür. Sonra qutunu Əliyə verir. Əli barmağı ilə oyuncaqları qarışdırır. Nəyəsə diqqətlə baxır, mən görmürəm. Barmağının ucu ilə sanki nəyisə oxşayır. “Maraqlıdır. Görəsən, nəyi bəyənib?!” Nəhayət, bir şey götürür. Hələ də görə bilmirəm. Ov-cunun içindəki oyuncağı mənə göstərir.

– Bunu götürə bilərəm? – soruşur. Balaca ürekdir. Əsl medalyon kimi, ortadan açılır. İçinə balaca şəkil, kağız da qoya bilərsən.

Başımla: “Olar”, – deyir, üzünə baxıb gülümsəyirəm.

– Sən danışa bilərsən? – Nadir soruşur.

Başımla: “Hə”, – deyirəm.
 – Bəs niyə danışmırsan? – Bu da Əlinin səsidir.
 “Niyə danışmıram? Danışırım axı... Hamınızdan çox mən danışırım...”
 Çiyinlərimi çəkib, boynumu bükürəm.
 – Bax, Nadirlə mən dostuq, – Əli səbrlə izah edir.
 – Dost yox, qardaş! – Nadir onun səhvini düzəldir.
 – Hə, qardaş. – Əli tez razılaşıır. – Bax, biz ikimiz qardaşıq. İstəsən, sən də bizim qardaşımız ola bilərsən. İstəyirsən?
 “Nə axmaq sualdır? Əlbəttə istəyirəm. Özü də çox istəyirəm...”
 Başımla: “Hə”, – deyirəm.
 Əli ovcundakı ürəyi sıxır. Nadirə baxır.
 – Qorxma, daha heç kəs sənə toxuna bilməz! – Nadir deyir. Bugündən sən də bizim qardaşımızsan. İki idik, olduq üç. Özü də bizim qardaşlığımız ölənə qədərdir.
 “Urta! İndi mənim də qardaşım var! Özü də iki qardaşım! Əli... Nadir... Ümid... Biz üç qardaşıq.”
 Əli balaca ürək tutduğu yumruğunu irəli uzadır. “Nə baş verir?!” Onun bu hərəkətini görəni kimi Nadir də yumruğunu düyünləyib, Əlinin yumruğu ilə birləşdirir. Sonra ikisi bir yerdə xorla:
 – Ölənə qədər! – deyirlər.
 Mən də nəse etməliyəm. İçində oyuncaqlar olan qutunu sol əlimə tuturam, sağ əlimi yumruq kimi büküb, Əli ilə Nadirin yumruğuna toxundururam və səkkiz aydan sonra ilk dəfə:
 – Ölənə qədər! – deyirəm. Sanki bu sözlə birlikdə səkkiz aydan bəri içimdə yığılıb qalan nə varsa, hamısını birnəfəsə boşaldıram.
 Səsim onları çaşdırır. Əli gülür.
 – Hı-ıı, Nadir, gördün, danışdı! – deyir və sonra üçümüz bir yerdə: “Ölənə qədər!” – deyib, and içirik.
 “Əlbəttə, ölənə qədər...”

– IV –

ON İKİ İLDƏN SONRA BİR GÜN

And içdiyimiz gündən on iki ilə yaxın vaxt keçir. Dörd ildir Nadir aramızda yoxdur. Vaxtında Əli nə qədər etsə də, onu yolundan döndərə bilmir. On altı yaşı tamam olmamış, metroda cibgirlik edəndə, Nadiri tuturlar. Sonra xeyli etmədiyi cibgirlikləri də onun boynuna qoyub, həbsxanaya göndərdilər. Məhkəmədə bir şikayətçidən başqa, qalan hamısı onun yetim olduğunu, uşaq evində böyüdüyünü biləndə, şikayətini geri götürür. Bircə o əclaf adam yekə-yekə danışır: “Belələrinə cəmiyyətdən təcrid etmək lazımdır. Bu uşaq cəmiyyət üçün gələcək təhlükədir!” İki ayağımızı bir başmağa dirəyib, Əli ilə mən də Nadirin məhkəməsinə gedirik. Zavxoz Ziya öz maşını ilə bizi aparır. Əminə də məhkəmədə olur. Belə...

Bu gün Nadirin həbsxanadan çıxacağı gündür. Bir gün əvvəl zəng vurub bizə deyib ki, saat 11-də həbsxananın qarşısında olaq. Əlbəttə, deyilən vaxtda orada olacağıq! Bu günü dörd ildir gözləyirik.

Mənim təcili görüşüm var. Əli isə səhər 9-dan maşın kirayə verilən yerdədir. Nadir çıxırsa, daha maşınısız olmaz.

Nadir zəng vurandan sonra, dünən gedib maşınlara baxmışam. Burada bir “BMV” var, əla maşındır. Kaş Əli bu maşını seçə. Əlbəttə, fikrimi ona bildirmişəm, amma son sözü Əli deyəcək. Çünki onun sözü Nadir üçün də, mənim üçün də qanundur.

Əli yanında kirayə maşınlar verən şirkətin cavan işçisi ilə gəlir, amma mənim haqqında danışdığı maşına baxmır, birbaşa nisbətən köhnə maşınlara tərəf addımlayırlar. Kaş mən də orada olaydım, amma dedim axı, vacib görüşüm var.

Əli köhnə maşınlardan birinin qapısını açır. Şirkətin cavan işçisi dil boğaza qoymadan üyüdür:

– Əslində, təzə maşınlarımızdan birini məsəhət görərdim.

Əli köhnə “Mercedes 190”ın sükani arxasında oturur.

– Bu maşın illərdir, heyətdə qalır. – Şirkət işçisi izah edir. – Düzdür, işləməyinə söz ola bilməz. Bütün maşınlarımız saat kimidir. Bütün maşınlara vaxtılı-vaxtında texniki xidmət göstərilir. Hamısı əla vəziyyətdədir. Ancaq təzə maşın başqa şeydir də. Özün də cavan oğlansan, mən sənə bax...

Əli ona sözünün ardını deməyə imkan vermir.

– Bu maşını götürəcəm. “Mercedes 190”ı.

Əli şirkət işçisi ilə danışa-danışa telefonla mənə zəng vurur. Mənsə Rəna ilə üz-üzə oturmuşam, gözlərimi ondan çəkmədən baxıram. Özümə o qədər qapılmışam ki, Əlinin zənginin səsini eşitmirəm.

– Cavab ver, telefonuna zəng gəlir. – Rənanın səsi məni fikrimdən ayırır.

Olur məndə belə şeylər. Bir də görürsən oturduğum, ya da dayandığım yerdə xəyala dalıram, öz dünyama qərq olub, öz nağıllarımın içində yaşayıram. Olur... Belə şeylər tez-tez olur məndə. Elə indi də gözlərimi Rənaya dikmişəm, onun məsum hərəkətlə şirə içdiyini seyr edirəm, onu görürəm, nəfəsi, ətri yanımdadır, amma mən burada deyiləm... Heç harada olduğumu bilmirəm, amma dəqiq bilirəm, burada deyiləm. Uzaqda balaca bir oğlan var, stolun altına girib, balaca oyuncaqları ilə oynayır. Bu stolun altı onun öz planetidir. İstəmir bu planetə başqası ayaq bassın, başqası əl uzatsın. Amma paralel bir dünya da var və orada yaşayan əcaib, Tüklü Mamont tez-tez bədheybət xortumunu o balaca oğlanın dünyasına soxur. İndi mən həmin oğlanın yanındayam, amma qulaqlarımda Tüklü Mamontun nəriltisi əks-səda verir: “Get Muxtardan bir dənə çibuşka al, gəl!” Kimdir Muxtar? “Çibuşka” nədir?

– Heey, – Rəna astaca qoluma toxunur. Bir anda o balaca oğlanın dünyasından geri qayıdır. – Telefon...

Tez telefonu götürüb, cavab verirəm. Əlinin səsidir. Doğma səs. İndi mənim dünyamda Rənadən, Əlidən və Nadirdən başqa ruhuma dinclik verən ayrı səs yoxdur.

– Hə, qaqaş! – Əli bizim qaqaşımızdır.

– Harda qaldın? Niyə zəng vurmadın? İşini qurtarmısan?

– Hə, hə, qurtarmışam. – Rənaya baxıram. Rəna da mənə baxıb, gülür. İlahi, bu qız necə gözəl gülür. – Nəsə olub? – Səhər danışdıqlarımızın hamısını unutmuşam.

– Nə olmalıdır ki? – Əli üstümə acıqlanır. – Nadir çıxır, Nadir.

– Ay da... Tamam huşumdan çıxıb. Hardasan, yerini de, gəlir.

– Yox, sən yerini de, yoldayam, səni götürüm. – Həmişəki Əlidir. – Hardasan?

– “Gənclik”də, həmişə oturduğum yerdə.

Telefon susur. Rəna maraqla mənə baxır.

- Nəsə olub?
- Demişdim axı sənə, bu gün Nadir türmədən çıxır. Onu qarşılamağa gedəcəyik.
- Aparım səni? – Rəna qayğıkeşliklə soruşur.
- Başımla: “Yox, lazım deyil”, – deyib, qalxıram.

* * *

Üç aydır Rəna ilə görüşürəm. Həyatda tək sevdiyim qadındır. Bilirəm, o da mənə sevir. Özünün dediyinə görə, atası iş adamıdır, amma onun atasının kimliyi mənə maraqlandırmır. Rəna Tibb Universitetinin 2-ci kurs tələbəsidir. Dörd ay böyükdür məndən, amma bu, dörd ay məsələsi mənə qətiyyənlə narahat etmir. Çünki sevirəm. Son üç ayda ancaq onu fikirləşirəm. Arabir qəfil həmlə ilə xəyallar üstümə hücum çəkir, balaca bir oğlan, Tüklü Mamont, Dinozavr... aləm qarışır bir-birinə, amma bu xəyalları başımdan etməyə çalışıram, çünki daha Rənanın olduğu dünyada qalmaq istəyirəm.

Rənanın maşını var, tez-tez onun maşını ilə gəzməyə çıxırıq. Keçən həftə bir yerdə Xızıya getmişdik. Çox maraqlı keçdi. Təsəvvür edərsən, Bakıdan ora saat yarımliq yoldur. Gedirsən və qəfildən dağların, meşələrin qoynuna düşürsən. Duman səni qucaqlayıb özü ilə aparır. Qoy, Nadir çıxsın, üçümüz bir yerdə yenə gedərik Xızıya.

Kafedən çıxıb, yol kənarında gözləyirəm. Hər yaxınlaşan qara rəngli “BMV”ni görəndə, elə bilirəm gələn Əlidir, amma maşınlar yanımdan sürətlə ötüb keçir. Köhnə bir “Mercedes” dayanır. Yəqin taksidir. Əlimin işarəsi ilə “get” deyib, gözümlü yenidən yola dikirəm. Haradansa Əlinin səsi dolur qulağıma.

– Kimi gözləyirsən, otur da! – Əyilib səsə baxıram. Köhnə “Mercedes”in açıq şüşəsindən mənə Əlinin doğma gözləri baxır.

Qapını açıb, özümü maşının salonuna atıram.

– Bu nə maşındır? Niyə “BMV”ni götürmədin? – Yox, bu maşın mənə uyğun deyil. Əli isə cavab verməyə tələsmir, əvvəl saata baxır, sonra sürəti artırır və mən oturmağa sıxılıram.

– Bunnan gedəcəyik Nadiri qarşılamağa? Düz-əməlli maşın götürərdin də! – Neyniyim, bu maşın qətiyyənlə uyğun deyil.

– Bəyənmirsən bunu? Atalarımız təzə “BMV”lərdə gəzib? Kimik biz, kim, kim? Maşın görmüşük bu vaxta qədər? İndi əlimizə beş-üç manat keçib deyə, özümüzü gözə soxmalıyıq?

Cavab verməyirəm, çünki bilirəm, cavab verməyim artıq olacaq. Əli ən doğru bildiyini edir həmişə. Yəqin bu dəfə də bunu doğru bilib.

* * *

Biz onu bu gün, bir neçə saatdan sonra tanıyacağıq. Amma o, artıq fəaliyyətə başlayıb. Nadirin çıxmağını, bizim bir yerə toplaşmağımızı gözləyir.

Onun ləqəbi Daydaydır. Həm də Kötük Həsən deyirlər ona. Altmış yaşının 12 ilini həbsxanalarda keçirib. Ailə qurana qədər, 14 yaşından 26 yaşına qədər, ölüm üstə məhkumluq həyatı yaşayıb. Keçmiş SSRİ-nin elə bir həbsxanası yoxdur ki, Dayday orada cəza çəkməsin. 28 yaşında evlənib. Üstəlik, yeddi il əvvəl altı aya qədər İran həbsxanasında məhkum olub. Daydayın qəribə həyat tarixçəsi var. Mən bu adamı heç vaxt sevməyəcəyəm. Amma hələ biz Daydayı

tanımırıq. Özümüzü Binədəki həbsxanaya çatdırmaq istəyirik. Bu gün qardaşımız azadlığa çıxır. Əli maşın sürür, mən açıq şüşədən yola baxıram. Saz səsi qulaqlarıma dolur. Radioda Ahmet Kaya oxuyur:

***“Sana yazdığım şarkıyı
Sazımdan söker giderim.
Ben ağlayamam bilirsin,
Yüzümü töker giderim...”***

***...Ezdirmem sana kendimi,
Gövdemi yakar giderim.
Beddua etmem, üzülme,
Kafama sıkar giderim...”***

Biz radioda Ahmet Kayanın səsi ilə doluğumuz anlarda, Dayday öz ofisində telefonla danışır:

– Yaxşı, gözündən qaçırtma! Nadir bayıra çıxan kimi mənə xəbər elə. Zəngini gözləyirəm.

Və... axı bir də Rənanın atası var – Kazım. Az qalıb, ən yaxın zamanda onunla da tanış olacağıq. Kazım Rənanın ad gününə hazırlaşır. Təsadüfə bax... Təsadüfmü?! Uşaq evində bizimlə bir yerdə böyüyən Nicat indi Kazımın yanında işləyir. Mən bütün bunları sizə danışmalıyam ki, gələcək hadisələrə hazır olasınız. Nicat Kazımın ən yaxın adamıdır. Belə demək olarsa, sağ əli. Kazım bütün işlərini Nicata gördürür. İndi də Kazım Nicatla şəhərin ən mötəbər restoranlarının birində gəzir, Rənanın 20 yaşını qeyd etmək üçün məkan axtarır. Rənanın ad gününə cəmi beş gün qalıb. Kazım şöhrətpərəst adamdır. Şəhərin ən tanınmış adamlarını qızının ad gününə dəvət edib, öz səvaxətini, imkanlarını sərgiləməyə, bütün şəhərə kimlərlə dostluq etdiyini göstərməyə hazırlaşır.

– Vaxta çox az qalıb, – Kazım özünəməxsus əda ilə danışır. – Bu zalda qonaqlar əsasən gənclər olacaq. O biri mötəbər qonaqlar üçün isə, yuxarıda, bayaq göstərdiyin zalda hazırlıq görərsiz. Hər şey yüksək səviyyədə olsun! Sürpriz istəmirəm.

Əlbəttə, bu adam Kazımdır axı. O, belə danışmağa, əmr etməyə, hökm verməyə alışıb. Onun bir sözünü iki etmirlər. Hər yerdə tanışları var. Zəmanə belədir: gücün və pulun varsa, hamı səninlə hesablaşır.

İnzibatçı Kazım haqqında çox şey eşidib, ona görə də qorxur, ehtiyatla danışır. Rəhbərlik tapşırıb: Kazımın bütün tapşırıqları yerinə yetməlidir.

– Narahat olmayın, Kazım müəllim. – Bu oğlanın 27 yaşı var, beş ildən artıqdır bu restoranda baş inzibatçıdır, amma ilk dəfədir müştəri ilə danışanda səsi titrəyir. – Hər şey, ürəyiniz istəyən kimi – super olacaq!

– Olsun! Qoy hər şey super olsun! – Kazım deyir. Hər tərəfə diqqətlə baxır. Bura 250 nəfəri rahat qəbul edə biləcək geniş zaldır. Foyedən zala iki giriş var. Zalın yuxarı başında mətbəxə keçən qapı görünür. Mətbəxdə hazırlanan yeməkləri süfrəçilər həmin qapıdan gətirib qonaqlara xidmət edirlər. Zalın görünüşü, dizaynı son dərəcə modern və gözoxşayandır. Bura Kazımın ürəyinə yatır. Buranın sahibi də yuxarılara yaxın adamdır. Burada tədbir keçirmək, həm də yuxarılara sayğı göstərməkdir.

Kazımın gözləri Nicatı axtarır. Onu səsləyir. Nicat yüyürərək özünü Kazıma çatdırır. Kazım Nicata son tapşırıqlarını verir:

- Qalan dəvətnamələri bu gün paylayın, qurtarsın!
- Baş üstə, şef! – Nicat Kazıma həmişə belə müraciət edir.

* * *

Bura Bakının Binə qəsəbəsidir. Uzaqdan Femidanın ağ heykəli görünür. “Mercedes”imiz Femidanın möhtəşəm heykəli yanındakı meydançada dayanır. “Heç olmasa, kondisioneri olaydı.”

Maşınların yan-yana dayandığı meydançada narahat adamlar gəzişir. Görünür, bizdən başqa da yaxınının həbsdən çıxmasını gözləyənlər var.

* * *

Bura isə şəhərin “Ruhi əsəb xəstəlikləri dispanseri”dir. Oradakı təkadamlıq palataların birində saçları səliqəsiz və pırtlaşlıq qadın var. Ayaq üstə dayanıb pəncərədən bayıra baxır. Onun palatasının qapısı çox vaxt bağlı olur. İndi isə kimse qapını arxadan açarla açır, amma qadın dayandığı yerdən tərpenmir. Qapının açılması onu narahat etmir.

– Hazırlaş, bir saata çıxırsan.

Qadın bu səsi tanıyır. Həbsxanadan sonra ömrünün beş ilini bu həkimin nəzarəti altında, bu təkadamlıq palatada keçirib.

Həkim pəncərəyə tərəf gedir, qadın hələ də geri çevrilməyə tələsmir. Həkim düz onun arxasında dayanır. Qadın ləngərli hərəkətlə, sanki uçurmuş kimi yox, havada süzürmüş kimi, geri çevrilir. Həkimə baxır. Arıq, uzun barmaqları həkimin yaxasına doğru dartınır. Qadın həkimin ağ xalalarının qatlanmış yaxalığını düzləyib, səliqəyə salır.

– Vaxt gəlib çatdı. – Həkim deyir. – Ayrılıq vaxtı. İndi çox yaxşısan, amma özünü qorumalısan. Qətiyyənlə həyəcanlanmaq, əsəbiləşmək...

– Bilirəm... – nəhayət, qadın dillənir.

Həkim başqa heç nə demir. Sakitcə palatayı tərk edir, amma qapını arxadan bağlamır.

* * *

Əli mühərriki keçirən kimi, maşından enirəm. Buralar bizə tanışdır. 18 yaş tamam olan kimi Nadiri yeniyetmələr üçün cəza evindən bu həbsxanaya keçirtmişdilər. Biz hər həftənin çərşənbə axşamı bura gəlib, Nadirə ərzaq ötürür, ayda bir dəfə onunla görüşüb, xeyli söhbət edir, çay içirdik. Amma bu sonudur. Mən bura nifrət edirəm. Burada görüşə baxan biri var, adı Səmiyardır. Qanını içsəm, ürəyim soyumaz...

Bəzən pulumuz olmurdu görüşə görə. Hə, dustaqla görüş üçün pul nəyə lazımdır? Qəribə heç nə yoxdur burada: bütün həbsxanalarda dustaqlarla görüş pulludur. Görüşmək üçün adambaşı iyirmi manat, ərzaq ötürmək üçün isə on manat ödəməlisən. Pulun yoxdursa, xoş gəldin.

Hər həftə Nadirə baş çəkirdik. Səmiyar bizi yaxşı tanıyır, amma nə olsun, bir-iki dəfə on manat yox, yeddi manat, səkkiz manat düzəldə bilmişdik. Bu, bizim son pulumuzdur. Binədən Bakıya qayıtmağa belə cibimizdə pul qalmır, amma Səmiyar gətirdiyimiz ərzağı qəbul etmir. Bizi kor-peşman geri qaytarır.

Bir dəfə nəyimiz varsa yığıb doqquz manat altmış qəpik düzəldə bilirik. Cəmi qırx qəpiyimiz çatmır. Səmiyar yenə yaxın durmur. Əli çox sakit adamdır,

hər şeyi səbirlə yoluna qoymaq istəyir, məndə isə səbr nə gəzir?! Mən səbrimi on il əvvəl atamın ayaqlarıma düşən cəsədi yanında qoyub, evimizi tərk etmişəm. Və o gün... Səmiyar iki ayağını bir başmağa dirəyir, gətirdiyimiz ərzağı üstümüzə itələyir. Əli həm dil töküb yalvarır, həm də məni sakitləşdirməyə çalışır. Birdən Səmiyar əlinin arxası ilə masaya qoyduğumuz pulu vurub yerə səpələyir. Nə baş verdiyini xatırlamıram, sadəcə, iki nəzarətçi məni dəyənəklə döyür. Əli ortalığa atılıb, məni onlardan qorumağa çalışır və dəyənəklər ona da dəyir. Bizə heç nə eləmir. Rəis gəlir, mayordur, Mahir Vəliyev. Bir ayağını çəkərək gəzir. Səmiyara baxır, bizə baxır, sonra bizi döyən nəzarətçilərlə Səmiyarın üstünə çıxır. Dışinin dibindən çıxarı deyir onlara. Söyüşün biri bir qəpik. Bizə isə heç nə demir. Niyə? Niyəsini Əli mənə başa salır: “Axı Səmiyarın yıxdığı on manatlar qanunsuzdur. Bu pullar birbaşa Mahir Vəliyevin cibinə gedir. Biz onun dustağı olsaydıq, yəqin, kələyimizi kəsərdi, amma Səmiyarı çırpdığıımıza görə bizə nəse eləməyə cəsəreti çatmır. Əks halda qanunsuz işlərinin üstü açıla bilər.”

Sonrakı iki həftə ərzində Nadir bizə telefonla zəng vurmur. Ərzaq gətirəndə isə qəbul eləmir. Biz gələndə Səmiyar qalxıb harasa itir və onu başqası əvəz edir. Sonradan öyrənirik, bizim cəzamızı Nadirə kəsirlər. Onu yaxşıca əzişdirib, 15 sutka “karser cəzası ilə mükafatlandırılır”. İki həftə sonra axır ki, bizdən 50 manat alıb Nadirə görüşə buraxırlar və baş verənləri onun özündən öyrənirik.

Daha hər şey arxada qalır. Nadir çıxır və bizim bir də buralara gəlmək fikrimiz yoxdur.

Maşına söykəlib dayanırıq. Gözlərimizi həbsxana qapısına dikirik. Saat əqrəbləri tənbel-tənbel hərəkət edir.

– Əli...

– Nə var?

– Geri sayım başladı... doqquz... səkkiz... yeddi... altı... beş... dörd... üç... iki... bir... sıfır... mənfi...

Axır ki, dəmir qapı açılır və azadlığa buraxılan iki dustaqdan sonra Nadir görünür.

– Və... qardaşımız Nadir, azadlıqdadır! – Bunu da mən deyirəm. Ucadan. Şou verilişlərinin aparıcısı kimi.

Onun üstünə cumuruq. Nadiri azadlıqda görmək çox xoşdur.

– V –

LƏNƏTƏ GƏLSİN BÜTÜN AYRILIQLAR

Dayday... Əslində, bu adam haqqında çox danışmaq istəyərdim, amma sonraya qalsın. Çünki bu adam onsuz da tezliklə bizim dünyamıza girəcək...

Nadirlə görüşürük. Hər şey gözəldir.

Dayday öz ofisində ən yaxın adamı olan Ramizlə məsləhətləşir. Məsləhətləşir deyəndə ki, Ramiz Daydayın tapşırıqları ilə bağlı hesabat verir.

– Tapşırığın hər şeyi yoluna qoydum. Başqa nəse lazım olacaq?

Dayday əlində tutduğu armudu stəkanın istisini canına çəkir. Ağlında çox şey var, amma hansını əvvəl başlasın, bilmir.

– Bilmirəm ki...

Bu vaxt gün ərzində susmaq bilməyən telefonuna növbəti dəfə zəng gəlir. Dayday əlindəki armudu stəkanı masaya qoymadan, o biri əli ilə telefonun ekranına toxunur, sonra cihazı götürüb qulağına yaxınlaşdırır:

– Hə...

Femidanın möhtəşəm heykəli qarşısında dayanmış yaşıl “Opel”dəki iki nəfərdən biridir zəng vuran.

– Dayday, Nadir çıxdı...

– Əla! Gözünüz o uşaqların üstündə olsun, – deyən Dayday danışıqı bitirib, stəkanla telefonu masaya qoyur. Gərgin olduğu gözdən yayınmır.

Biz isə yenə qardaşımızla bir yerdəyik. Lənətə gəslin bütün ayrılıqlar!

Əvvəlcə Nadir yumruğunu düyünləyib, gözləyir.

– Öləne qədər!

Onlara fikir vermərəm, yenə simmetriya azarı mənə güc gəlib, Nadirin çantası ilə sellofan torba ayrı-ayrı yerlərə düşdüyü üçün, əyilib onları yanaşı qoyuram.

Əli də yumruğunu düyünləyib, Nadirin yumruğuna toxundurur:

– Öləne qədər! – deyib, mənə baxır. – Ümid!

Məni gözləyirlər, tez işimi bitirib dikəlir, yumruğumu düyünləyib, onların yumruğuna toxundururam:

– Öləne qədər!

Sonra üçümüz asta səslə, amma xorla deyirik: “Öləne qədər!”

Nadir bizi qucaqlayır:

– Böyüməyib bu? – zarafatla deyir.

Böyüdüyümü, dəyişdiyimi sübut etmək üçün sinəmi irəli verir, çiyinlərimi oynadıram. Qəhqəhə çəkib gülürük! Səsimiz Femidanın möhtəşəm heykəlini səksəndirir. Ətrafdakı adamlar bizə baxırlar, amma halımız başadüşüləndir, qardaşımız həbsxanadan çıxıb axı.

– Gedək, – deyirəm, – qalenvagenimiz bizi gözləyir.

Əli tərs-tərs üzümü baxır. Nadir özünü sürücünün yanındakı oturacağa atır. Məmnundur. Əli ilə birlikdə çanta ilə torbanı maşının yük yerinə qoyuram. Mühərrik guruldayır, ani olaraq qara tüstü çıxır səsbəğuzu borudan, sonra mühərrik də sakitləşir, biz də. Bu lənətə gəlmiş Femidadan, bu meydançadan, buradakı dərqli, problemlə, qayğılı insanların baxışlarından, səmiyarlardan, mahirlərdən uzaqlaşib yeni bir həyata doğru getmək istəyirik. Üçümüzün bir yerdə olduğu həyata. Artıq qardaşımız da yanımızdadır. Bakının mərkəzində balaca bir kafe, iki yerdə dönerxana kirayə götürmüşük. İkilikdə qazanırdıq, bundan sonra qardaşımız da bizə dəstək verəcək: ikimiz üç olacaq! Biz bir yerdəyik! Öləne qədər bir yerdə olacağıq!

Biz həbsxananın həyətidən azacıq uzaqlaşan kimi yaşıl “Opel” də hərəkətə başlayır. Amma dünya təkəcə Bakıdan, Bakı təkəcə bizim getdiyimiz yoldan ibarət deyil.

* * *

Demişdim axı, Kazım Rənanın atasıdır. Bu adam mənim gələcək qayınatamdır. Yaşayarıq, görərik.

Üçümüz bir yerdə yol gedirik, yaşıl “Opel”dəki iki nəfər bizi izləyir və eyni vaxtda Kazım Rənanın ad günü üçün seçdiyi restoranda son tapşırıqlarını verib, Nicatla bir yerdə ofisə qayıdır. Otağına girmək istəyəndə, şirkətinin hüquqşünası, həm də qardaşı oğlu Vüqar əlində sənədlərlə özünü ona çatdırır,

Kazıma vacib xəbərlər vermək istədiyini söyləyir. Kazım Vüqarı otağa dəvət edib, Nicata:

– Dəvətnamələrlə məşğul ol. Şəxsən özün. Dediklərimi yadımdan çıxartma, – tapşırıq verir.

– Baş üstə! – Nicatın “baş üstə” deməkdən başqa səlahiyyəti yoxdur. Kazım onu uşaq evindən yalnız buna görə götürüb. Əslində, Kazım kimi bir adamın yanında olmaq Nicatın ürəyincədir. Kazım gücdür. Əgər Kazım gücdürsə, demək o gücün bir parçası da Nicatdır.

Kazım kabinetə girir, Vüqar onu təqib edir. Bəs Vüqar ona hansı vacib xəbəri çatdıracaq?! Bir azdan. Davamını oxuyun.

* * *

Maşınla gedirik, yaşıl “Opel” guya xəbərsiz bizi təqib edir, amma Əlinin gözündən heç nə yayınmaz. Salon güzgüsündən, yan güzgüdən təqib olduğumuzu görse də, bizə heç nə deməyib, maşın sürür.

Arxada oturub bir əlimi Nadirin, o birini Əlinin çiyinə qoymuşam.

– Hara gedirik, qaçaşlar?

– Evə! Bibi aş dəmləyib... Ləzzət! – Əli deyir.

Bibi... Kirayə qaldığımız evdə qonşu qadın. Bizi çox istəyir, biz də onu. Bir oğlu Qarabağda şəhid olub. Ərini 25 il əvvəl avtomobil qəzasında itirib. Bir qızı var, o da ərəddir, arabir gəlib arvada baş çəkir. Biz isə oğulluq edirik ona. Əlimizə düşəndən veririk bişirir, özü də yeyir, bizim də ağızımız ana yeməyinin tamamını bilir. Bibi yaxşı adamdır. Onu xatırladıqca, acdığımızı hiss edirəm, qarnım quruldayır. Bir qədər sonra yeyəcəyim aşın, qoyun ətinin, aşqaranın tamamı ağızımı sulandırır.

– Aşın dadına axşam baxarıq, – Nadirin səsinə eşidən kimi, ağızıma dolan suyu uduram. Nadir cibindən bir kağız çıxarıb baxır, sonra iki barmağı arasında saxlayıb, mənə göstərir. – Bura getmək lazımdır.

Nadirin barmaqları arasında tutduğu kağıza baxıram.

– Dayday... Kimdir bu Dayday?

* * *

Görək Kazımın ofisində nə baş verir.

Kazım Vüqarı gözlədir, tələsmədən arxa otağa keçir. Burada onun öz hamamxanası var. Kazımın böyrəkləri xəstədir, üstəlik şəkəri də var, ona görə tez-tez arxa otağa baş çəkməli olur.

Kazım rahatlanır, əl-üzünü yuyub, qayıdır. Katibə iki stəkan çay gətirib, gedir.

– Hə, de görüm neynəyə bildin? – Kazım sual dolu gözlərini Vüqara dikir. Müsbət cavab alacağına gözləmir.

– Hər şey hazırdır, əmi. – Vüqar qalib səslə deyir. – Alqı-satqı müqaviləsini imzaladılar. Bu da sənədlər. – Vüqar bir qədər irəli əyilib, sənədləri Kazıma verir. Kazım tez sənədlərə baxır, məmnunluqla kürəyini kreslonun arxasına söykəyir, genəlir, özündən razı halda irişir.

– Əla! Əla! Bax bu, Rəna üçün əsl sürpriz olacaq. Çoxdandır iş qurmaq istəyirdi özüyçün. Qoy, başı qarışsın. Nə əcəb o dəqiqə notariusa getməyə razı oldular?

– Əmi, sənin adını eşidəndən sonra kim başını ağrıtmək istəyər?!

Kazımın çox iyrenc gülüşü var. Onun bu gülüşünə azı on beş il ciddi rejimli cəza düşür. Gülür...

– De görüm o biri məsələ nə yerdədir? Torpaq işini neylədin? Getmişdin icraya?

Vüqar qəsdən əvvəl alqı-satqı məsələsini ortaya atır, çünki Kazımın bir qədər sonra partlayıb özündən çıxacağına əmindir. Sadəcə, müsbət həll olunan məsələ bu partlayışın dağıntısını azalda bilər.

– Əmi, getmişdim, dedilər torpaq ancaq hərracla satışa çıxarılacaq.

– Qələt elədilər! – Bummm! – Bu da təzə çıxdı?! – Bummm! – Get onlara de ki, o torpaq ya mənim olacaq, mən orda ev tikdirəcəyəm... ya da... gedib icrada... ikinci mərtəbədə özüm oturacağam! – Bum! – Elə belə də de...

– Baş üstə! – Vüqar içində dərinə köks ötürür. Nə olsun əmisidir, ağız yavadır bu heyvərinin, beyni çönəndə qardaşoğlu-zad tanımır.

– Gedə bilərsən!

Vüqar qalxır. Boğazı quruyub, əslində, çay içmək istəyir, amma necə?! Əmisinin tapşırığını tam yerinə yetirə bilməyib axı, çay içməyə haqqı yoxdur.

– Əmi, vaxt eləsən, arada anbara baş çəkək!

Kazım gözlərini qıyaraq, qardaşoğluna baxır.

– Gətiriblər?

Vüqar dodaqlarını sıxaraq, başı ilə “hə” deyir.

Bu da belə...

* * *

Arxamızca gəlib bizi təqib edən yaşıl “Opel”dəki iki adamdan biri tez-tez Daydayla əlaqə saxlayır və vəziyyəti ona bildirir. Biz isə Nadirdən Daydayın kim olduğunu soruşuruq. Nadir Dayday haqqında qısa müqəddimə ilə danışır.

– İçəridə bir yerdə olmuşuq. Əsl daydaylıq eləyib mənə, – deyir.

Əli Nadirin birbaşa evə yox, bu Dayday hər kimdirsə, onunla görüşməyə getməyindən narazıdır. Əli bir şeydən narazı oldusa, ürəyində saxlamaz. Lap Nadir dörd il yox, qırx il həbsxanada yatıb çıxsada, yenə saxlamaz. Yoxsa o, Əli ola bilməzdi. Biz elə Əlini belə olduğuna görə çox istəyirik.

– Nadir, hər dəfə görüşdə sənnən danışıb, şərt kəsirdik axı, çıxandan sonra içəri söhbətləri qurtaracaq, – bunu Əli deyir. Nadir Əlinin sözündən çıxmaq, mən belə bir şərt kəsməmişəm demək fikrində deyil. Sadəcə, içəridə bir söz verib, bu gün onu yerinə yetirməlidir.

– Qurtaracaq, qaçaş, söz sözdür. – Nadir danışanda arabir çevrilib mənə də baxır. – Hər şey qurtaracaq... Təzə həyat başlayır bugündən. Amma gedək, Daydayla görüşək... Özünüz hər şeyi görün, bir yerdə qərar verək.

Əli başını bulayıb, salonun güzgüsündən mənə baxır.

– Gör haradır ora, – deyir. Mən də tez Nadirin verdiyi kağıza baxıb:

– Şəhərə çataq, yolu başa salaram. Geetttiyyyy...

Sözümü bitirən kimi Əli sürəti artırır, “ceyranımız” irəli şığıyır. Əli maşın sürdükcə bir gözü salon güzgüsündədir, dünyadan xəbərim olmadığı üçün onun güzgüdə nəyə baxdığını bilmirəm. Əli mənə:

– Qaçış, bir az kənara çəkil, arxanı yaxşı görmürəm, – deyir. Kənara çəkilirəm, amma yenə dünyadan xəbərsizəm.

* * *

Bu Kazımın Nicatı dəvətnamələrdən birini də gətirib Daydaya, daha doğrusu, Daydaya çatdırmaq üçün Ramizə verir. Dayday hörmətli adamdır. Bəzən Kazım onun məsləhətinə ehtiyac duyur, onun sözünü eşidir. Kazımın Daydaydan qorxub-çəkinən yeri yoxdur, sadəcə, yaşadığımız dünyanın içində başqa bir dünya da var və ona “oğru dünyası” deyirlər. Kazım kimi adamlar həm hökumətlə, həm də “oğru dünyası” ilə münasibətlərini qorumağa çalışırlar. Çünki Kazım kimilərin işi hər iki dünyadan keçir.

Ramiz Nicatı yola salandan sonra dəvətnamə əlində Daydayın otağına girir. Dayday dəvətnaməni görəndə, bir anlıq heyrətlənir.

– Bah atonnan, – deyir, – demək, Kazımın qızının 20 yaşı olur. Elə bil dünən idi. Kazımın arvadı öləndə qızın 3 yaşı tamam olmamışdı. Böyütdü də kişi kimi qızını. Özü də evlənilib-eləmədi daha. Belə kişilər var ey, Ramiz əfəndi. Yadından çıxmasın. Yaxşı bir gül səbəti bağlatdırsan. Özün də bizim zərgər uşaqlara tapşır, brilyant qaşla, adımıza layiq bir şey təşkil eləsinlər. Kazım lazımlı adamdır...

Ramiz Daydayın dediklərini unutmayacaq, çünki Ramizin işi ona tapşırılını unutmamaqdır.

* * *

Dayday doğru deyir. Kazımın arvadı, yəni Rənanın anası düz 17 il əvvəl xərcəngdən ölüb. Rəna anasını qətiyyətlə xatırlamır, sadəcə, hərdən yuxuda onu görür, çünki evdə anası ilə birgə xeyli şəkil qalıb. Rəna anasını həmin şəkillərdəki kimi görür. Gözəl, iri gözlü, təbəssümlü siması, xoşbəxt çöhrəsi olan 22 yaşlı qadın. Kazım Rənanın anasından səkkiz yaş böyük olub. Bibi – Kazımın bacısı Solmaz deyir ki, Rəna böyüdükcə anasına oxşayır.

Rəna öz otağında iri güzgü qarşısında dayanıb, dodağına soyuq rəngli pomada çəkir. Bibi arxada durub, baxır. Rəna bibini çox sevir, çünki mənimlə tanış olana qədər bu qızın atası Kazımdan və bibidən başqa sevməyə heç kəsi olmayıb. İndi mən də varam.

Anası öləndən sonra Rənanı bibi böyüdüb. Bibi də ərə getməyib, institutu yarıda saxlayıb, Rənanı böyütmək üçün hər şeyi atıb, Bakıya, Kazımın evinə köçüb.

– Mənim gözəlim. – Bibi arxadan Rənanı qucaqlayır. – Hara hazırlaşırısan belə?

Rəna güzgüyə baxaraq, bibi ilə danışır. Amma səsində həyat eşqi var. Çox xoşbəxt görünür.

– Dostlarımla görüşəcəyəm, – deyir. – Ad günü partisinə hazırlaşırıq. – Hə, Rənanın arabir belə sözlərdən istifadə edib danışması təəccüblü görünməsin, bu qız türk seriallarının fanatıdır. – Ata deyib hər şey super olacaq. Biz də istəyirik ki, məclisimiz lap ey, lap-lap-lap super olsun. – Rəna da çevrilib bibini qucaqlayır. – Canım bibim...

– İnanıram ki, hər şey ürəyincə olacaq!

– Əlbəttə, bibulya, əlbəttə! Ata ən əla restoranda yer tutub mənimçün! – Rəna bibini qucaqlayanda əlindəki pomada qadının sifətinə ləkə salır. Qız bir anlıq pərt olur. – Ayyy... Amma olsun! Gəl sən də dodaqlarına pomada çəkim...

Bibi kədərlə gülümsəyir, gözlərinin içində olan işıq itir, lakin Rəna bunu hiss etmir.

– Çəkən olsaydım, bu vaxta qədər çəkərdim. – Bibi köks ötürür, Rəna isə öz dünyasındadır. Bibinin kədəri, bu cəfakeş qadının gözünün dərinliyində sönən işıq Rəna üçün maraqlı deyil. – Muğayət ol... Maşını da yavaş sür...

Rəna əsgər kimi əlini başına toxundurub:

– Baş üstə! – deyir. – Narahat olma, özünə yaxşı bax!

Rəna sevincək otaqdan çıxır. Tək qalan bibi bir qədər əvvəl gözünün dərinliyində sönən işığın qaranlığına qərq olur. Başını qaldıranda güzgüdən on yeddi il əvvəlki Solmazın ona baxdığını görür.

* * *

On yeddi il əvvəldir. Rənanın anası xərçəngdən öləndə Solmaz Gəncədə Kənd Təsərrüfatı Akademiyasının ikinci kursunda oxuyur. Sevimli könlü verdiyi tələbə yoldaşı, gələcəklə bağlı arzuları var. Yasda iştirak etmək üçün bir həftə Bakıda qardaşının yanında qalır, sonra Kazım özü bacısını yenidən Gəncəyə yola salır və Solmaz bir də qırx mərasimində iştirak etməyə gələndə, artıq yay semestri başa çatır. Solmaz iki aya yaxın Bakıda qalıb, qardaşının anasız qalan qızına mehr salır. Kazım uşağa baxmaq üçün iki dayə tutur. Üç yaşlı Rəna ilk günlər tez-tez anasını xəbər alsada, bibisi gələndən sonra hər şeyi unudur və beləcə yay bitir, Solmaz yenidən Gəncəyə getməyə məcbur olur.

İki il də keçir. Solmaz növbəti qış tətildən yeni qayıdıb. Sevdiyi oğlanla görüşəndən gəlir. Qapını açıb evə keçəndə, əvvəlcə hürkür. Evdə kimsə var. Hay-küy salıb qonşuları köməyə çağırmaq istəyir, amma qardaşının səsinə eşidəndə, ürəyi rahatlanır:

– Gəldin, bacı? Bu vaxt qurtarır dərsin? – Kazımın səsinə qəzəb hiss olunur. Solmazın ürəyi şiddətlə döyünür.

– Nə vaxt gəlmisən? Nə əcəb zəng vurmadın? – Solmaz otağa keçib, qardaşı ilə görüşür. Yox, Kazım qəzəblidir. Gözləri qızarıb, Solmazla görüşəndə dodaqlarını çeynəyir, nəse demək istəyir sanki.

– İki saatdır Gəncədəyəm. Sualıma cavab vermədin? Dərsin bu vaxt qurtarır? – Bir də xəbər alır. Solmazın dalağı sancır. Yox, burada nəse var. Kazım nəse öyrənib.

– Dadaş!

– Zəhrimar dadaş! Yığışdır şələ-küləni, gedirik Bakıya. Gəncə qurtardı!

– Dadaş, bəs dərslərim? – Solmazın səsi titrəyir.

– Onu gedə-güdə ilə Gəncənin parkında gəzəndə fikirləşərdin. Yığış dedim sənə! – Kazım çığırır. Solmaz gözlərini yumur, göz yaşları yanaqlarından süzülüb dodağında ilişir. Başa düşür ki, qardaşı onu görüb. Kimsə xəbər verib Kazıma. Kimsə çatdırıb onun sevgisini.

– Dadaş, ağılına başqa şey gəlməsin, biz bir-birimizi...

Solmaz qəfil sillədən yerə yıxılır. Kazım əyilib, bacısının qolundan yapışır, onu qaldırır və gözlərinin içinə baxır.

– Solmaz, Gəncə ilə qurtardıq!

Hər şey bitir. Solmaz əşyalarını yığıb Kazımla Bakıya qayıdır. Kazım onu əsl ev dustağına çevirir və təxminən dörd aydan sonra tələbə yoldaşı Aynur oxuyub bitirmədiyini ali məktəbin diplomunu gətirib evdə ona verəndə, Solmaz rəfiqəsini çaya qonaq edir. Oturub dərdləşirlər və o gün Solmaz həyatının ən ağır zərbəsini alır. Sən demə o, Gəncəni tərki etdiyi günün səhəri sevdiyi oğlan dərse gedəndə sürətlə gələn maşın onu vurub. On iki gün xəstəxanada komada qaldıqdan sonra dünyasını dəyişib. Rəfiqəsi deyir ki, məhkəmə oğlanı

maşınla vuran sürücüyə ehtiyatsızlıq üzündən adam öldürdüyünə, ölənin ailə üzvləri şikayəti geri götürdüyünə, öhdəsində dörd azyaşlı uşağı olduğuna görə cəzasını məntəqə tipli müəssisədə çəkməklə üç il iş kəsib. Vəssalam...

Olur belə şeylər həyatda... çox olur...

* * *

Solmaz otaqdan gələn telefon səsinə xəyaldan ayrılır. Rənanın yatağı üstə oturub. Tələsmədən qalxıb otağa, masa üstə olan telefona tərəf gedir. "Kazım" adı yazılan ekran yanib-sönür.

– VI –

OĞRU QANUNLARI

18 yaşı tamam olan kimi Nadiri yeniyetmələr üçün tərbiyə müəssisəsindən cəzaçəkmə müəssisəsinə keçirirlər. On gün karantində qaldıqdan sonra Nadirin barakda keçirdiyi ilk gecədir...

Bu həbsxanada "palajenets" deyilən dustaq var, həbsxanada dustaqların taleyi ilə bağlı qərarları o verir. Palajenetsin qaldığı baraka "katyol" deyirlər. Katyolda palajenets və bratvalar, yəni qardaşlar qalır. Bu dustaqlar həbsxanayı oğru qanunlarına görə idarə edirlər. Palajenets də qanuni oğru olmaq istəyir, yəni belə demək olarsa, yolun bir addımlığındadır. Palajenetsin əsas vəzifəsi həbsxanada ədaləti qorumaq, öz şəxsiyyəti ilə cəza çəkənlərə dəstək olmaqdır. Həbsxanada ən hörmətə layiq adamlar "mujik"lərdir, yəni zəhmətkeş kişilər. Çünki məhz onların sayəsində həbsxananın ehtiyacları ödənilir. Əvvəllər həbsxanalarda istehsalat sahələri də olurdu: dustaqlar orada işləyir, maaş alır, zəruri ehtiyacları üçün xərcləyir, həbsxananın "katyol"una müəyyən vəsait ödəyirdilər. İndi istehsalat sahələri yoxdur, artıq o ərazilərdə yeni cəzaçəkmə müəssisələri tikilib. İndi, sadəcə, xırda işlər görülür həbsxanalarda. Nərd, təsbeh, mücrü, qəlyan, suvenir dəftərlər, dəftərçələr, qələmlər və bu tip xırda şeylər. Belə şeyləri dustaqlar görüş yerlərində, ya da kənardə satdırırlar. Təbii, hər kəsin öz faizi var.

Bratvalar arasında işlər bölünüb: biri karantinə, biri karsa, biri qumara, biri görüşə, biri dustaqların əl işinin satışından əldə edilən gəlirə, biri də xəstəxanaya cavabdehdir. Əsas gəlirli yerlər qumar və dustaqların əl işinə nəzarət etməkdir. Qumara baxan bratva palajenetsin sağ əli hesab olunur. Palajenets oğru qanunlarına əməl etməyən istənilən dustağı cəzalandıra bilər. Oğru qanunları ağırdır: danışığına, gülüşünə, hərəkətlərinə, bir sözlə, aldığı nəfəsə də nəzarət etməlisən, yoxsa istənilən səhv hərəkətinlə səni "sındıra" bilərlər. Həbsxanada sınmaq cəzanı cəhənnəmdə çəkmək kimi bir şeydir. Sən vurulmuş adam hesab edilsən. Söz haqqın itir. Kimsə səninlə çörək yeməyə, yəni "xlebnik" olmağa həvəs göstərmir. Sən bu cəzanı qanın, ya da pulunla öz üzərindən götürə bilərsən...

Həbsxanada açıq qumar oynamaq qadağandır, amma dustaqqar bilyard, nərd, domino, dama, şahmat, loto oynamadan vaxtlarını keçirə bilmirlər. Belə oyunların əksəriyyəti pulla oynanılır, amma ortalıqda heç vaxt pul görmürsən. Bunu həbsxana rəhbərliyi də bilir, amma göz yumur. Çünki onun da öz faizi var. Bütün ödənişlər qumara baxan bratvanın iştirakı ilə həll olunur, çünki qumarda udan uduşun 20 faizini mütləq katyola verməlidir. Bu, bir növ

uduşdan ayrılan vergidir. Udan dustaq öz istəyi ilə artıq ödəniş edə bilər, bu isə onun oğru qanunlarına hörmətinin ifadəsi sayılır. Pulu olmayan da qumar oynaya bilər, burada qeyri-adi heç nə yoxdur, sadəcə, uduzan adam dediği vaxtda uduzduğu məbləği bratvanın iştirakı ilə ödəməlidir. Əgər ödəməsə...

Qumar oynayan dustaqların əksəriyyəti uduzacağı məbləğin ödənişini ailəsi ilə ilk görüşə çıxacağı günə təyin edirlər. Buna dustaqlar arasında "məməgəldiyə qədər" deyilir. Dustaq görüşə çıxır, görüşə çıxmazdan əvvəl evinə telefonla pul lazım olduğunu xəbər verir, yazıq ailə üzvləri də boğazlarından kəsib həmin məbləği içəri çatdırırlar, çünki axmaq, zəif iradəli doğmasının başına gələ biləcək şeylər barədə təsəvvürləri olur. Ya da uduzan dustaq evinə xəstələndiyini, dərman aldığını, müalicə olunduğunu deyir və ailənin sentimental damarını tutur, bundan yararlanır. Həbsxanada qumar oynayıb uduzan dustaqların əksəriyyəti ailə üzvlərindən pul qoparmaq üçün əlli cür yalan uydura bilirlər. Dustaq içəridə təmasda olduğu insanlara yalan deyə bilməz, üstü açılsa, cəzalanacaq, adına "fufloşnik", yəni boşboğaz, yalançı, güvənsiz damğası vurulacaq. Amma bayıra nə yalan çatdırırsan, çatdır, cəzası yoxdur.

Bir az da bratvaların vəzifə bölgüsü haqqında: qumara baxan bratva həbsxanada oynanılan bütün qumarlardan xəbərdar olur. Onun xəbəri olmadan udub-uduzmaq olmaz. Onun dəftərçəsində udan və uduzanlar, ödənişlərin zamanı, məbləği ilə bağlı bütün məlumatlar yazılır. Əgər kimse uduzduğu məbləği vaxtında qaytara bilməsə, "tavanı çönmür". Həmin adam uduzduğu adamın köləsinə çevrilir, taleyi bu adamın əlindədir. Udan adam uduzanın borcunu ona keçə bilər, amma katyola ödənilməli olan iyirmi faiz məsələsi çox vaxt buna mane olur, çünki heç kəs almadığı puldan faiz ödəmək istəmir və uduzan adam cəzalanır.

"Tavanı çönmək" oğru dünyasında ən acınacaqlı haldır. Çünki çox vaxt qumarı imkanlı, dustaqlar arasında müəyyən hörmət, nüfuz sahibi olanlar oynayırlar. 10-12 il cəza çəkənlər olur, hər şey yaxşı gedir, adam udur, uduzur, ailə ilk vaxtarda bacardığı qədər dəstək ola bilər, lakin gözlənilmədən bayırda imkanlar dəyişir və dünənə qədər hörmətlə, izzətlə qəbul edilən dustaq, bir gün "tavanı çönmüş, vurulmuş" adam kimi tanınır. "Tavanı çönmüş" adamın ən ağır cəzası onu "korlamaqla" tamamlanır. Udan adam cəza verməkdə sərbəstdir. O, öz qurbanından "qadın" kimi istifadə edə, üstünü murdarlaya bilər və s. Bütün hallarda qurban üzdənirəgə çevrilir.

Palajenets olan həbsxanalarda üzdənirəqlərin barakı ayrı olur. Orada ruhən "qadın" olanlarla müxtəlif səbəblərdən "qadın" olmağa məhkum olanlar bir yerdə cəza çəkirlər. Amma onların da arasında bölgü var, özlərinə başçı seçirlər və s. Digər dustaqlar onlardan heç nə ala bilməz, onlarla əllə görüşə bilməzlər. Məhz bu səbəbdən həbsxanada əllə görüşməyə həvəs olur. Tavanı çönməyən adam pulu içəridən də toplaya bilər. Yaxşı oğlanlara kömək edirlər. "Xlebnik"lər, barak yoldaşları, həmyerlilər imkan daxilində dəstək olurlar. Ya da faizlə pul verən dustaqlar olur, onların faiz strategiyası heç bir bankda, yaxud lombardda olan faiz strategiyasına bənzəməz. Faizlər çox yüksəkdir və bəzən yüz faizə qədər ola bilər. "Dalıvı" xilas etmək, təmiz adını qorumaq istəyirsənsə, buna gedəcəksən. Uduzan dustaq tavanı çönməsin deyər, əli hər yerdən üzüləndə, faiz verən dustaqdan yardım almağa məcbur olur. Belə adamlar hər kəsə faizlə pul vermirlər, bu halda banklarda olduğu kimi, ödəniş qabiliyyəti nəzərə alınır. Həbsxanada faiz vermək yaxşı hərəkət hesab edilmir, belə adamlara hörmət olmur, amma onlarsız da keçinmək

mümkün deyil. Faiz verən adamlar birbaşa həbsxana rəhbərliyi ilə əlbir işləyirlər, yoxsa heç kəs onun borcunu qaytarmaz.

Bəzən həbsxananın içində ağır cinayətlər baş verir. Məsələn, yatdığı yerdə kiminsə boğazını kəsirlər. Ya da kiminsə üzünə dərin çapıq atılır. Üzü çapılmış adamları həbsxanada hər kəs tanıyır, sifətlərindəki bu möhür onların “qəhbə”, yəni satqın, paqona işləyən olduğunu göstərir. Ağır cəzadır. Adamın kitabı bağlanır. Amma bəzən qərəzli cəzalar da olur, şəxsi ədavət, münaqişə kiminsə təsadüfdən üzünün çapılmasına gətirib çıxarır. Kimə nə sübut edə biləcəksən?! Möhürün sifətindədir...

Palajenetsi olan həbsxanada dustaqlardan heç biri bratvanın ümumi qərarı olmadan heç kəsə cəza verə bilməz. Əks halda həm bratva, həm də həbsxana rəhbərliyi özbaşınalıq edən dustağı cəzalandırır. Əslində, heç kəs özünü boş yere zibilə salmaq istəməz, amma xəbərsiz məhkəmə qurmaq halları çox vaxt bratvanın ədalətli qərar verməməsi üzündən baş verir. Bəzən bratva da öz mənfəətini güdür. Belə hallarla qarşılaşan dustaq şikayətini ya “qanuni oğru”ya çatdırmaq və haqlı olduğunu sübut etməklə yenidən “bəraət” alır, ya da yuxarıda dediyim kimi, özü üçün məhkəmə qurur və “rəqibini” özü cəzalandırır. Belə hal baş verərsə, məhkəmə quran dustaq özünü bratvanın cəzasından qorumaq üçün həbsxana rəhbərliyinin ədalətinə sığınıb qaçır, etdiyi hərəkəti etiraf edərək, “kars”a girir. Bu, qurtuluş yolu deyil, sadəcə, vaxt udmaqdır...

Həbsxanada bütün mübahisəli məsələlər “sentral” deyilən müalicə müəssisəsində həll olunur. Narazı dustaq bir yolla xəstəxanaya çıxmalıdır. Bu məsələni ya pulla, ya da özünə xəsarət yetirməklə həll edir. Sentralda bütün həbsxanalardan dustaqlar olur. Narazı olan hər hansısa cəzaçəkmə müəssisəsində cəza çəkən qanuni oğruya xəbər çatdırmaq, narazılığını bildirmək istəyirsə, bir yol tapır, qanuni oğru ilə eyni cəzaçəkmə müəssisəsində cəza çəkən dustaqla görüşür, fikrini həmin adam vasitəsilə qanuni oğruya çatdırır. Dustağın tələbinə əsasən, qanuni oğru ya özü, ya da ən yaxın adamı vasitəsilə müalicə müəssisəsinə gəlib narazı dustaqla görüşməli, məsələni öyrənib, ədalətli fitva verməlidir. Oğru qanunlarının bir özəlliyi də budur: gerçəyi üzə çıxarıb, ədalətli qərar vermək. Qanuni oğrunun fitvası sorğulanmır. Ədalətsiz qərar verən palajenets də qanuni oğrunun fitvası ilə cəzalandırılır. Belə cəzalar çox vaxt ağır nəticələnir.

Həbsxanada pul hər şeyi həll edir, amma həbsxanada cəza çəkənlərin çoxunda pul olmur...

* * *

Dayday bu cəzaçəkmə müəssisəsinin ən hörmətli dustaqlarından biridir. Keçmiş İttifaqın müxtəlif həbsxanalarında neçə-neçə qanuni oğru ilə birlikdə cəza çəkib, ağır günlər keçirib, sınaqlardan çıxıb. Hər dəfə müalicə müəssisəsinə gedib qayıdan biri olursa, mütləq Daydaya hansısa hörmətli dustağın salamını çatdırır. Əslində, bu cəzaçəkmə müəssisəsində son söz sahibi elə Dayday özüdür. Bunu hamı bilir. Palajenets onunla hesablaşır. Hətta palajenets Etiş müalicə müəssisəsində qanuni oğru Lotu Akiflə görüşəndə, cinayət aləminin “böyük qardaşı” Etişə Daydaydan muğayət olmağını tapşırır. “Dayday bizim hamımızın qardaşıdır! Bir şey lazım olsa, Daydaya deyə bilərsiniz. Onun sözü, elə mənim sözümdür!” Bu, gəlişigözəl sözlər deyil və bu sözlər həm də Etişə palajenetsi olduğu cəzaçəkmə müəssisəsində gerçək söz sahibinin kimliyindən xəbər verir.

“İki qoçun başı bir qazanda qaynamaz!” – Etiş belə fikirləşir və özünü “qoçlardan biri” hesab etdikcə, kini daha da artır. Bu ərəfədə Daydayın barakında hamının Ataş kimi tanıdığı 27 yaşlı Əhməd Ataşovun tavanı çevrilmək həddinə çatır. Barak yoldaşları Daydaydan xəbərsiz pul toplayıb Ataşın tavanını ödəyirlər. Ataş barak yoldaşlarının borcunu qaytaracağına söz verir və bəxtini sınamaq üçün yenidən qumara girir. Əvvəl tale üzünə gülür, borcunu qaytarır, üstəlik, bir müddət xərcəyə biləcəyi qədər pul da udur, amma hər şeydən əli üzülən rəqibin “va-bank” getməsi onu şirnikləndirir və cəmi iki-üç dəqiqə əvvəl üç min manatdan artıq pul udan Ataş dalbadal uduzaraq yarım saatin içində on iki min manat borca düşür. Həyatdan əli üzülən Ataş sonsuz qədər oynamaq arzusunda olsa da, məbləğin şişdiyi barədə xəbər az zamanda bütün həbsxanaya yayılır. Qumara baxan bratva Səftər xəbər göndərir, Ataşın və onunla oynayan dustağın təcili qumarı dayandırır, katyola gəlməsi tələb olunur.

Etişlə bərabər, digər bratvalar məsələni araşdırırlar. Ataşın bir neçə gün əvvəl uduzduğu məbləği bağladığını nəzər alır, Ataşı tərifləyir, yaxşı qardaş olduğunu söyləyirlər. Etiş şəxsən udan dustağa:

– Bratva, udduğun summanın yarısını katyola perevod edə (*Dustağ jarqonu: mənası, uduzduğun pulun yarısını dustaqların ümumi xəzinəsinə bağışlaya bilərsən deməkdir.*) bilərsən? – soruşur.

Etişin sözündən çıxmaq doğru olmaz. Dustaq başa düşür ki, onsuz da Ataş uduzduğu on iki min manatı ödəyə bilməyəcək, bu isə əlavə problemdir. Ya o, Ataşı cəzalandırmalı, ya da ondan “qadın” kimi istifadə etməlidir. Bütün hallarda o özü də cəzasız qalmayacaq. Adam başını ağrıtmaz istəmir və Etişin sözü ilə razılaşıır. Beləcə, Ataş katyola borclu qalır, dil olur, yeni borcunu qaytaracağı ilə bağlı söz verir.

O axşam Ataşın uduzduğunu eşidən Dayday barak yoldaşını cəzalandırır. Daydaydan şillə yeyən Ataş, üzde bunu udsa da, ürəyində Daydaya qarşı kinini boğa bilmir. Xəbər ildırım sürətilə katyola çatır və Etiş Ataşı yenidən yanına çağırır. Palajenets bu dəfə Ataşla təkbətək danışır. Bu görüş Nadirin on gün karantində qalıb baraka çıxdığı ilk günə təsadüf edir.

Həmin gün Dayday Nadirlə bir xeyli söhbət edir, hətta ona məsləhətlə: “Çalış heç vaxt qumar oynama, yox əgər birdən oynamaq fikrinə düşsən, ancaq cibində olan pula oyna!” – deyir.

Dayday Nadirin uşaq evində böyüdüynü, kimsəsiz olduğunu, yanına ancaq uşaq evində bir yerdə böyüdüyü iki dostunun gəlib-getdiyini öyrənir. Axşamüstü birlikdə barakın qarşısındakı meydançada gəzişir, bir saata qədər klubda televizorla verilən futbola baxır, sonra barakda şam edib, ayrılırlar. Nadir o biri həbsxanadan tanıdığı bir-iki nəfərlə görüşməyə, Dayday isə cəzaçəkmə müəssisəsinin köhnə sənaye zonasında ayrıca otaqda qalan, hörmətdə Daydaydan geri qalmayan Hacı ilə nərd oynamağa gedir. Bu iki köhnə dostun söhbəti tutur. Onlar çay içə-içə həm nərd oynayır, həm də olan-keçən xatirələrdən danışirlar.

Yatmaq əmri veriləndən sonra Dayday Hacıdan ayrılıb baraka qayıdır, Nadir isə idman zalında məşq etdikdən sonra, geri dönür. Hərəyə bir stəkan çay içib, yataqlara çökürlər. Dustaqlar hər gecə yuxu görür və onların yuxusuna azadlıqla bağlı xatirələr girir.

Daydayın yeri ikimərtəbəli yatağın alt qatında, divar tərəfdədir. Kürəyini divara dirəyib, üzü baraka baxaraq yatır. Nadir isə onunla yanaşı yatağın üst qatında uzanıb, gözlərini qaranlıq tavana dikib.

Bu barakda 19 nəfər qalır. Hamı öz yerindədir. Az əvvəl müəssisə rəisinin növbə köməkçisi “DPNK” nəzarətçilərlə bir yerdə gəlir, fənər işığında bütün

yataqları yoxlayır. Sakitlikdir. Xorultular, fısıltılar bir-birinə qarışıb. Nadir gözlərini tam yummadan fikrə gedib, nədənsə yuxusu gəlir. Qonşu yataqların birində kimsə qalxır, yuxulu-yuxulu ayaqyoluna gedib, qayıdır. Gecədən xeyli keçir.

Bir qədər sonra Daydayla üz bəz yatağın alt qatında qalan Ataş yerindən qalxıb oturur. Nadir yarıyumulu gözləri ilə onu görür. Ataş bir qədər yerində qurdalandıqdan sonra, qalxıb astaca barakdan çıxır. “Yəqin, ayaqyolunda siqaret çəkməyə getdi?!” – Nadir yuxulu ağı ilə fikirləşir, amma Ataş bir siqaretin çəkilməyə vaxtdan tez qayıdır. Nadir onun hərəkətlərini izləyir, doğrudur, barakda işıqlar sönüb, amma həyətdə yanan proyektorun gur işığı pəncərələrdən içəri dolur. Ataş nədənsə narahat görünür. “Kim olsa narahat görünür. Gör nə qədər udub. Adamın gözüne yuxu gedər?!” – Nadir fikirləşir.

Ataş sakitcə gəlib yatağına çökür, uzanıb yatmağa tələsmir. Oturduğu yerdə qurdalanır. “Dayan, dayan... Onun əlindəki nədir elə?!” Pəncərədən düşən işıq bir an Ataşın əlindəki iti uclu dəmir parçasında bərk vurur. “Bıçaqdır. Ay da... Bu adam özünü öldürmək istəyir?! Niyə bayaqdan yatmırsan?! Lazımdır sənə belə şeyləri görmək?!” Amma yox, Ataş yerindən qalxmağa hazırlaşır. Bəli, oğrun-oğrun baraka göz qoyub, ətrafa baxır. “Bu adam neynəmək istəyir axı?!” Ataş ani hərəkətlə, amma bacardığı qədər sakit, yerindən qalxır, Daydayın yatağına tərəf gedir. Dayday şirin-şirin yatır. Bir addım, bircə addım da atacaq və Daydayın başının üstünü kəsdirəcək...

Nadir quş cəldliyi ilə ikinci qatdan Ataşın üstünə atılır. Daydayın yatağı silkələnir və Dayday oyanıb, yatağından qalxır. Nadir Ataşın əlindəki bıçağı almaq istəyir. Süpürləşirlər.

– Kişi ol, əəə... – Nadir bıçağı alarkən deyir. – Adama yatdığı yerdə hücum eləməzlər!

Barakın işıqları yanır. Dayday Nadirə kömək edir. Dustaqlar oyanıb onların ətrafına toplaşirlər. Nadir Ataşın qolunu burur, bıçağı alıb kənara atır. Dizlərini bükərək, Ataşın sinəsinə çökür. Qəfildən gözünü qan tutmuş barak yoldaşının ağzına yumruq ilişdirir. Ataşın dişləri şaqıldayır. Ağzına qan dolur.

– Malış, bu, sən-lik söh-bət de-yil! – Nadiri üstündən aşırmaq üçün müqavimət göstərir. – Sən qa-rış-ma, malış!

Dayday Nadiri sakitləşdirməyə çalışır.

– Malış, burax onu! Vurma! – Dayday deyir.

– Mənlik oldu, olmadı, yatdığı yerdə adama bıçaq çəkməzlər! – Nadir birini də ilişdirir. Bir anlıq Ataşın gözləri qaralır. İndi Ataşın əlində ülgüc var, onu Nadirin üzünə çəkmək istəyir.

– Malış, ehtiyatlı ol! – Dayday deyir.

Nadir dizini Ataşın ülgüc tutan əli üstə qoyur, sonra əlinin içi ilə adamın sifətinə zərbələr vurur.

Kimse ülgücü Ataşın əlindən alır.

Kimse Nadiri Ataşın üstündən qaldırır. Nəzarətçilər tökülüşüb gəlirlər. Ataşı qandallayıb aparırlar.

– Dayday, Malış da götür gəl, – bunu növbə rəisinin köməkçisi deyir.

– Malış yaralıdır! – Dustaqlardan kimse həyəcanla çıxır.

Nəzarətçilərdən biri Nadirin yarasına baxır.

– Ay da, qabırğasının arasından keçib, – növbə köməkçisinə söyləyir.

Dayday həyəcanla Nadirin yarasına baxır.

– Malış, qan aparır səni! Təcili sançasta gedək!

– Bir şey yoxdur, – Nadir ufuldadıqca, canına yayılan ağrını hiss edir.

Dayday Nadirin köynəyini onun çiyinə atır, qoluna girib tibb məntəqəsinə getməyinə kömək edir.

– Dayday, Malış yerbəyer elə, sonra gəl yanıma, – növbə köməkçisi sözünü deyir.

– Bu oğlanın adı Malış deyil, hamı bilsin! Bundan sonra onun adı Qaqaşdır, – Dayday barakdakı bütün dustaqlara, nəzarətçilərə elan edir.

Növbə köməkçisi gedir. Nəzarətçilərdən biri Daydayla Nadiri müşayiət edir.

* * *

– O gündən adım Qaqaş qaldı. Siz mənə necə deyirsiniz, elə. Amma ağır yaralanmışdım. Əclaf bıçağı ciyərimə saplamışdı. Yadınıza gəlir xəstəxanaya çıxmağım? Ona görə xəstəxanadaydım. Siz görüşə gələndə “karsda” olduğumu deyirdilər. İyirmi gündən sonra sizdən görüşəndə ağrıdığımı hiss eləmişdiz, dedim “karsda” döyüblər. Bax, həmin məsələdir. Nəsə, bəxtim gətirdi, ölmədim... Dayday bir ay xəstəxanada yanımda qaldı.

Əli ilə mən narazılıqla Nadirə baxırıq.

– Niyə bizim xəbərimiz olmayıb? – Əli iynəsini ehtiyatla sancır. Bu gün Nadiri çox danlamaq olmaz.

– Hər şeyi xəbər vermirlər, qaqə. Biz o vaxtdan Daydayla dost olduq. Çox şey vəd eləyib mənə. Sözünü tutar, sağ olsun, tutmaz, qəmi kəm... Sonrasına baxırıq.

Araya sakitlik çökür. Yolumuza davam edirik. Əli yenə tez-tez salonun güzgüsündən arxaya baxır. Narahat olduğunu hiss eləsəm də, bunu Nadirin söhbətinə yozuram.

Əli növbəti dəfə güzgüdən arxaya baxdıqdan sonra:

– Qaqaş, sənin içəridə kimnənsə problemin olmayıb? – Nadirdən xəbər alır.

Nadir heyətlə ona baxır:

– Başa düşmədim, nə problemim ola bilər?! – cavab verir.

– Heç, elə-belə soruşdum, – Əli qəfildən sükanı burub, başqa yola çıxır.

Onun bu hərəkəti məni çaşdırır.

– Qaqaş, neynirsən, düz getmirik ha... – xəbərdarlıq edirəm.

– Bilirəm, ağacların arxasında işim var, – Əli sakitcə deyir.

– VII –

“KURLAR VADİSİ”NDƏN BİR EPİZOD

Əli maşını xəlvət küçəyə çəkəndə, doğrudan da təbii ehtiyacı olduğunu düşünürəm. Əli tələsmədən mühərriki söndürür, kəməri açıb maşından enir. Nadir radionun səsini artırır və oynaq musiqi sədaları altında, barmaqlarını açıq şüşədən qarıya döyəcəyə, ritm tutur. Mənsə kürəyimi oturaçağa söykəyib, musiqiyə qulaq asır, Rənayla olan münasibətimi dostlarıma açmaq barədə fikirləşirəm.

– Bu antikvarı hardan tapmışsınız? – Nadirin səsi musiqinin gur sədalarının müşayiəti ilə qulaqlarıma dolur.

– Nə bilim, qaqaş, Əlidir də. Gül kimi «BMV» seçmişdim, gedib o qədər maşının arasından bunu tapıb...

Əli maşından enib, özünü ağaclığa verir. Ağacların arasında itir, xəlvətcə özünü döngənin tinində dayanıb, bizi izləyən yaşıl “Opel”ə çatdırır. Ani hərə-

kətlə qapını açıb, bir əli ilə sürücünün boğazından yapışır, digər əli ilə onu yumruqlayır.

Nadir gülümsəyir, əlinin içi ilə qapıya vurduğu zərbələri artırır, tempi tutmağa çalışır. Birdən yan güzgüdən arxadakı mənzərəni görür. Bir anlıq çaşır. Arxa şüşədən geri boylanır. Əlinin içi ilə məni yana itələyib, baxır. Həyəcanla:

– Ümid, Əli! – deyib, bağırır. Cəld qapını açıb, özünü bayıra atır. Nə baş verdiyini anlamıram. Musiqinin səsi beynimdə guruldayır. Çevrilib arxa şüşədən geri baxıram. Bu vaxt yaşıl “Opel”dəki o biri adam da özünü Əligilə yetirir və dostunu Əlinin cəngindən qurtarmağa çalışır.

Nadir qaçaraq özünü iki nəfərlə süpürləşən Əliyə çatdırır. Mənsə hələ də heç nə başa düşmürəm. Bir neçə saniyə maraqlı film izləyirmiş kimi, baş verənlərə baxıram, sonra beynimin içində siqnallar sürətlə bir-birini əvəz edir. Anlayıram, maşında oturub bu mənzərəni izləyə bilmərəm. Özümü dostlarıma çatdırmalıyam.

Maşından enib, dostlarıma tərəf qaçıram, amma dedim axı, beynimdəki siqnallar işıq sürəti ilə dəyişir. Qaç-a qaça dostlarımin savaşı izləyirəm. Əli sürücünü buraxıb, o biri adamın üstünə cumur. Sürücü Nadirə yumruq atır. Nadir bir addım geri çəkilib, təkliklə sürücünün qarnına ilişdirir. Aramızda yeddisekkiz addım məsafə qalır. Beynimdəki siqnallar donur. Mən də yerimdə donub qalıram. Gözlərim böyüyür. Ətrafıma qaranlıq çökür.

...Balacayam. Əynimdə mayka və şort var. Tüklü Mamont arıq, gücsüz çiyimdən tutub siləkələyir:

– Get də... Nə üzümə marıtdıyıb baxırsan?! Get butulka yığ, maşınların şüşəsini sil... mənə araq al getir... eşidirsən?.. Küçük... araq al...

Sonra onun tüklü xortumu ağızımın üstünə çırpılır.

Əligili görürəm. Hələ də dalaşırlar.

Tüklü Mamontu görürəm. Əcaib xortumu mənə doğru dartınır.

Beynimdəki siqnallar yenidən işə düşür. Başımda dözülməz uğultu var. Artıq ayaq üstə dayanmağa gücüm yoxdur. Əllərimlə qulaqlarımı tuturam. Uğultu kəsmir, əksinə, daha da artır. Dünya başıma fırlanır, hər şeyi alt-üst görürəm. Əllərimin içi ilə başıma vurub, çığırırım:

– Aaaaaaa! Aaaaaaa!

Dünyadan xəbərim yoxdur, amma dava o andaca bitir. Nadir boynunun arxasından tutub, pəncəsi ilə üzünə vurmağa hazırlaşdığı adamı buraxır. Adam arxası üstə yerə dəyir. Əligil tez özlərini mənə çatdırırlar. Dizlərimi yerə qoyub çığırır, əllərimin içi ilə başıma vururam.

– Ümid! Ümid, qaçaş! Nə oldu sənə?! – Əli həyəcanla məni sakitləşdirməyə çalışır.

Yaşıl “Opel”dəkilər vaxt itirmədən maşına minib aradan çıxırlar. Nadir dikəlib baxır, maşının arxasınca bir-iki kəlmə söyüş göndərir, sonra çiyimdən yapışıb, mənə baxır:

– Qaçış, özünə gəl. Qaçıb getdilər! Hər şey qurtardı. Ümid! Mənə bax!

Üzümə dəyən qəfil şillədən özümə qayıdıram, amma beynimin içindəki uğultu kəsmir. Hər tərəf hörümçək toruna bürünüb. Gözlərimin qarşısında qara-qura kölgələr gəzişir. Göz qapaqlarım mənə ağırlıq edir. Gözlərimi yuman kimi, zülmətdə itirəm.

* * *

Bura Kazıma məxsus anbardır. Şəhər kənarında, gözdən-qulaqdan uzaq bir yerdə yerləşir, böyük ərasizi var. Ərzaq, kənd təsərrüfatı məhsulları üçün

soyuducu anqarlar, tikinti materialları üçün anbarlar var burada. Və burada Kazımın həm də xüsusi "həbsxana"sı var. Bura gətirilən adamlar gözü bağlı, huşu üstündə olmadığından harada olduqlarını bilmirlər. Bir qədər əvvəl qardaşı oğlu Vüqarla şirkətin ofisindən çıxan Kazım bu anbara yeni rəqiblərindən, bəlkə də özünə zorla tapdığı düşmənlərindən biri – Lətiflə görüşməyə gəlir. Kazım düşmənsiz yaşaya bilmir. Düşməni, problemi olmayanda darıxır. Kazım darıxanda ən yaxın adamlarına da qan uddurur. Ona görə də ətrafında olanlar Kazıma təzə düşmənlər tapırlar.

Kazımın adamları bu gün səhər Lətifi bağ evindən çıxarkən tutublar. Boyunun ardından vurduqlarından adam huşunu itirib, gözlərini açanda isə, qollarından asılı vəziyyətdə, tanımadığı bir yerdə olduğunu görüb. Lətif astmadan əziyyət çəkir, qapalı, havasız yerdə olanda ölüb ölümdən qayıdır. İndi də nəfəsi daralır.

Nəhayət, Kazım gəlib çıxır. Lətif saxlanılan yer divarları suvaqlı, boz, geniş otaqdır. Dəmir qapısı, əlüzyuyan, ayaqyolu, yerə bərkildilmiş dəmir masa və iki kətil var bu otaqda. Hündürlüyü təxminən beş metr olar, tavandan bir qarış aşağıda nəfəsliyə oxşayan yeri dəmir barmaqlıqla qapadıblar. Tavandan bir lampa asılıb.

Lətif nəfəsi darala-darala ətrafa baxır. Otaqda Kazımın bu anbara cavabdeh adamı – Malik də var.

Lətifin üz-gözü qan-qançır içindədir. Ağır-ağır nəfəs alır, kənardan baxan olsa, can verdiyini, ölüm ayağında olduğunu güman edər.

– Sssu... – Lətif güclə, boğularaq deyir.

Malik plastik qabı doldurub, Lətifə su içməyə kömək edir.

Vüqar Lətif saxlanılan otağın dəmir qapısını taqqıldadır. Malik suyu sona qədər içməyə imkan vermir, plastik qabı masa üstə qoyub, qapıya gedir. Gözlükdən baxdıqdan sonra qapını açır.

Malik boyu 178 santimetr, çəkisi 95 kiloqram olan idmançı görkəmli oğlandır. Şabalıdı, qıvrım saçları, çatma qaşları, qalın dodaqları var. Dəmir kimi yumruqları ilə istənilən adamı bir zərbəyə yerə sərə bilər. Kazımdan və Vüqardan başqa heç kəsin sözü onun üçün qanun deyil.

İrəlidə Kazım, arxasınca Vüqar gəlir. Lətif başını zorla qaldıraraq Kazıma baxır. Zarıyır. Kazım Lətifə yaxınlaşır, Lətifdən iyənirmiş kimi, üz-gözünü turşudur. Malikin ikinci zərbəsindən sonra Lətif altını batıraraq, ona görə də otaq və Lətifin özü üfunət qoxuyur.

Kazım dəsmal çıxarıb burnunu tutur.

– Püffff, nə murdar iyənirsən əə, – deyir. Sonra bir addım geri çəkir. – Bir sual verəcəm sənə. Sən də bir cavab verəcəksən, hə, ya yox. De görüm, satırsan obyektini mənə?!

Lətif nifrətlə onun gözünün içinə baxır. Əvvəlcə başı ilə təsdiq edir, sonra çətinliklə:

– Satıram, – cavab verir. – Sən güclü çıxdın... Satıram.

– Axmaq adamsan! Məni zəif adam kimi tanıdımsansa, çox axmaq adamsan! – Kazım qəhqəhə çəkir. – Amma sən ağıllı adamsan ha...

Kazım otaqdan çıxır, Vüqar da cəld onun arxasınca gedir. Dəhlizdə Kazım Vüqara:

– Yuyunsun-eləsin, üst-başını dəyişdirin, sonra gətirin o biri otağa, – tapşırıq verir.

Vüqar əmisinin tapşırığını yerinə yetirmək üçün Lətifin yanına qayıdır.

Nadirlə Əli köməkləşib Ümidi maşınla xəstəxanaya gətirblər. İndi Əli ilə Nadir xəstəxana dəhlizində var-gəl edir, söhbətləşirlər. Nadir gecikəcəyini xəbər vermək üçün bir qədər əvvəl Daydaya zəng vurub, məlumat verib.

– Kim idi onlar? – Əli maraqla xəbər alır.

– Mən nə bilim? Sizin bir probleminiz olmayıb? – bu dəfə Nadir sual dolu baxışlarını Əliyə dikir.

Əli çiyinlərini çəkir, heç nə xatırlaya bilmir.

– Mənim yox, amma içəridəkinin (yəni mənim) məndən xəbərsiz kimnənsə problemi olub-olmayıb, bilmirəm.

Xəstəxana pəncərəsindən bayıra baxırlar. Əli öz ehtimallarını analiz edir, nəticə çıxarmağa şalışır. Nadir isə həbsxanada keçirdiyi günlərin hesabətini verir özünə. Birdən nəsə xatırlayıb, Əliyə baxır.

– Qaqaş, bəs o nə məsələdi? – xəbər alır.

Heç nə anlamayan Əli qaşlarını çatır:

– Nə?

– Maşını sağa çəkmək, ağaclıqda işim var deyib, adamların üstünə şığımaq... Bu hardan çıxdı?

– “Kurtlar vadisi”ndən... Orda eynən belə bir yer var.

– Qaqaşımız Polad Ələmdarmış... – Nadir zarafatla gülür.

– Yaxşı görün. Türmənin qabağından çıxanda güzgüdəndə gördüm o maşını, şübhələndim. Ona görə yolda səndən xəbər aldım, içəridə problemin olub, ya yox? Sonra gördüm ki, bunlar bizi əməlli-başlı izləyirlər.

Pəncərədən baxan Nadir Daydayla Ramizin maşından düşüb xəstəxanaya gəldiklərini görür.

– Dayday gəlir, – deyən Nadir gələnləri qarşılamaq üçün cəld pillələrlə aşağı enir.

Əli dayandığı yerdə onları gözləyir. Az sonra Nadirgil söhbət edə-edə pillələrlə ikinci mərtəbəyə qalxırlar.

– Elə sənin yanına gəlirdik, Dayday, – Nadir deyir. – Bilmədik kim olduqlarını, hansı cındırın adamlarıdır, dalımızca düşüblər. – Nadir belə deyəndə, Dayday pərt olur, tərs-tərs Ramizə baxır. Nadir bunu görmür, çünki danışmağa davam edir. –Qaqaşım Əli şübhələni onlardan... Deyir türmənin qabağından düşüblər dalımızca. Heç nə bilmirəm. Bir az qanqaraçılıq oldu. Ümid götürmür belə şeyləri.

Ramiz üzrxahlıqla Daydaya baxır. Pillələrin sonuna çatırlar. Meydançada Əli dayanıb, onları gözləyir.

– Həkimlər nə deyir? – Dayday xəbər alır.

– Bilmirəm ki... Hələ çıxmayıb, – cavab verən Nadir, Əlini təqdim edir: – Dayday, tanış ol, Əli mənim qardaşımdır.

Dayday mehribanlıqla əl uzadır, Əli ilə görüşür. Əli ilə Ramiz baxışları ilə salamlışırlar. Dayday:

– Şad oldum. Nadir çox danışdı səndən, – Əliyə deyir.

Birlikdə dəhlizlə addımlayırlar. Bu vaxt məni müayinə edən həkim palatadan çıxıb, dəhlizə göz gəzdirir. Əligil özlərini həkimə çatdırırlar.

– Əli, ya da Nadir kimdir burda? – həkim soruşur.

Əli ilə Nadir az qala xorla:

– Bizik, – deyirlər.

– Sizi görmək istəyir. Narahat olmayın, loru dillə desək, travmatik psixozdur. Sakitləşdiricilər vurmuşuq, indi yaxşıdır. Yarım saatdan sonra gedə bilərsiniz. Amma evdə mütləq dincəlsin.

Əli ilə Nadir razılıq edib, palataya girirlər. Dayday açıq qapıdan boylanıb içəri baxır, məni görməyə çalışır. Yataqda qapının əks istiqamətinə, üzü pəncərəyə tərəf uzanmışam, Dayday üzümü görə bilmir. Dostlarım qapını örtür, mənimlə baş-başa qalırlar. Fərsətdən istifadə edən Dayday özünü kabinetinə çatan həkimə yetirir.

– Doktor, bir dəqiqə. – Həkim ayaq saxlayır, qaşlarını çataraq Daydaya baxır. – Düzünü deyin, qorxulu bir şey yoxdur?

– Üzr istəyirəm, siz xəstənin nəyi olursuz? Mən də söz soruşuram da. Yəqin babasisiz?

Dayday udqunur. Cavab verməyə çətinlik çəkir. Boğazını arıtlayıb, öskürür.

– İıııı... Yoox... Mən... onun...

– Bilirsiz necədir, – deyərək, sözə başlayan həkim, Daydayı düşdüyü çətin vəziyyətdən çıxarır, – insanın gələcək sağlamlığı, rahatlığı onun tərbiyəsindən, uşaqlıq dövrünü necə keçirməyindən çox asılıdır. Bu oğlan uşaqlıqda güclü psixoloji travma alıb. Ona qətiyyətlə sarsılmaq, əsəbiləşmək, stres olmaz. Fəsad törədə bilər...

Bu vaxt palatanın qapısı açılır, Nadir, Əli və mən çıxırıq. Bizi görən həkim əsəbləşir:

– Bu olmadı da, – bir qədər yüksəkdən deyir. – Şərt kəsdik axı siznən. İmkan verərdiz 15-20 dəqiqə uzanardı da.

– Sağ ol, doktor, hər şey yaxşıdır, – həkimi sakitləşdirirəm.

Dayday qeyri-ixtiyari bir addım irəli atılıb, mənə yaxınlaşır.

– Hər şey yaxşıdır? – soruşur.

Təəccüblə qarşımdakı adama baxıram:

– Tanımadım...

Nadir:

– Tanış ol, qaçaş, – deyərək, Daydayı təqdim edir, – Daydaydır.

Əl verib görüşürük. Dayday Nadirlə, Əli ilə görüşdən fərqli olaraq, məni qucaqlayıb öpür. Belə şeylərdən xoşlanmıram, üz-gözümü turşudub, geri çəkilirəm. Daydayın bu hərəkəti Əlinin gözündən yayınmır.

– Şad oldum tanış olmağıma. Nadir səndən çox danışib. Qardaşların erköyünü... sənmişsən... Gedək, uşaqlar. Bu gün adi günlərdən deyil. Nadir də bizimlə bir yerdədir.

– Nadir həmişə bizimlə bir yerdə olub, Dayday, – bu isə Əlidir. Neşələrini sancmalıdır. Sancmasa, olmaz...

* * *

Kazım anbardakı otaqlardan birinə girir. Bura səliqəsiz, tör-töküntülü yerdur. Köhnə jurnal stolu üstə süfrə yerinə qəzet sərilib. Bulaşmış boşqablar, çəngəllər, bıçaq, yemək qalıqları, boş konserv qutaları qalaqlanıb. Kazımın qapını açıb qəfil içəri girdiyini görən iki nəfər cəld ayağa qalxır. Kazım bu xaotik mənzərəni görən kimi qəzəblənir.

– İt kimi yaşayırırsız ey, it kimi! – Bağırır. – Yeyib-boğmalanandan sonra buraları səliqəyə salın da! – deyən Kazım divardan asılmış kiminsə təmiz pəncəyini götürür, altına sərrib, köhnə divanda oturur.

Namik adlı cavan oğlan tez stolun üstünü səliqəyə salır.

– Biz sizi səhər gözdüyüydük, şef, – Namik deyir.

– Hə, səhər gözdüyüydüz, demək bu gün sıçıb üstündə oturmaq olar! Qəzetləri də dəyişdir! Sonra da get maşından mineralını gətir mənə. Bir dəne də kivi... Soyuducuda olmalıdır.

Namik cəld jurnal masası üstə sərilməmiş qəzetləri dəyişib çıxır. Kazımın dili-ağzı quruyub. Şəkər olduğundan çox vaxt səbəbsiz yerə əsəbiləşir, sonra özünü danlayır, sakitləşməyə çalışır. İndi də ürəyində özünü tənbeh edir. Namik sərin mineral su şüşəsi və kivi ilə qayıdır. Dolabdan tərtəmiz stəkan, boşqab və bıçaq götürüb gəlir. Kazıma su süzür. Kazım isə bıçaqla kivi təmizləyir. Bu vaxt Vüqarla Malik Lətifi qabaqlarına qatıb Kazım olan otağa gətirirlər.

– Gəl, ay Lətif, gəl, otur, – Kazım çox sakit görünür. Kividən bir dilim götürüb çeynəyir. Bıçağı boşqabın kənarına dirəyir.

Malik Lətifin Kazımla üz-üzə oturması üçün stul verir. Lətifin bütün sümükləri sızıldayır. Oturur. Kazımın qarşısındakı su stəkanına baxır. Kazım bunu görür və Namikdən stəkan istəyir. Kazım özü Lətifin stəkanına su tökür.

– İç, iç... Məni şəkər, səni də astma birtəhər eləyəcək! – yalançı qayğıkeşliklə danışır.

Lətif stəkandakı mineral suyu acgözlüklə başına çəkir, Kazım isə tələsmədən, qurtum-qurtum içir və yarımçıq stəkanı masaya qoyur.

– Hə, keçək əsas məsələyə, – deyən Kazım, Vüqara baxır. – Sənədləri gətirmisən də.

– Bəli, əmi, – Vüqar Malikdən qovluğu alıb, içərisindən bir neçə yazılı kağız çıxarır. – Buyur, – kağızları Kazıma uzadır.

Kazım kağızları alıb gözücu baxır, irişərək, özündən razı halda Lətifə göz vurur. Kağızları masaya qoyur, tələsmədən Vüqarın uzatdığı qələmi alıb, kağızların üzərinə atır. Lətif udqunur. Masa üstə olan sənədlərə, qələmə baxır. Sonra qəfil hərəkətlə bir qədər əvvəl kivi təmizlənən bıçağı götürüb, Kazımın üstünə şığıyır.

– Dediyin o obyekt mənim ailəmdir, Kazım. Oğlumundur. Onun da olacaq. Sən onu görməyəcəksən! – Lətif bıçağı Kazımın boğazına dirəyir, Kazım müqavimət göstərir. Vüqar çaşqınlıqla nə edəcəyini bilmir.

– Əmi, ehtiyatlı ol! – Vüqar çığırır.

Malik Lətifin boynunun ardından və qolundan yapışdıqca, onu zərərsizləşdirir. Yumruqla vurub, Lətifi aşırır. Kazım ayağa qalxıb, üst-başını səliqəyə salır.

– Sən ağıllanmadın, Lətif. Özünü də, ailəvi də yandırdın! – Kazım həyəcan və qəzəblə deyir.

Maliklə Namik Lətifin qolundan tutub onu qaldırırlar. Kazım yaxınlaşıb Lətifin gözlərinin içində baxır:

– Aparın Buzovnaya, – əmr tonu ilə danışır, – qayalıqda boğazına daş bağlıyıb atın dənizə. Qoy balıqlar ziyafət görsün! – Bir qədər Lətifə yaxınlaşır. – Mən sənin oğlunla dil taparam!

– Sən boyda cındır adam yoxdur bu məmləkətdə! – Lətif bağırır və Malikin növbəti zərbəsindən sonra huşunu itirir.

– VIII –

BORCU QAYTARMAQ ZAMANI

Xəstəxanadan çıxdıqdan sonra Dayday bizə onun maşınını təqib etməyimizi deyir. İrəlində Daydayla Ramiz olan qara rəngli “Toyota Land Cruiser”, arxasınca Əlinin idarə etdiyi 1992-ci il istehsalı olan köhnə “Mercedes 190”la biz hərəkət edirik. Daydayın olduğu maşının salonunda vəziyyət gərgindir. Dayday Ramizin adamlarının yarıtmaqlığı ilə barışa bilmir.

– Bir o qalmışdı, gözümüzün içinə baxıb cındır desinlər, onu da eşitdik! – Arxa oturacaqda əyləşmiş Dayday qəzəblidir.

– Dayday, vuracaqdım Nadiri! Bu nə ponyatkadır! Özü də içəridən çıxıb! – Ramiz söhbətin altından çıxmaq istəyir, amma Dayday düşdüyü çıxılmaz vəziyyəti unuda bilmir.

– Kəs! Vuracaqdım! Onda gerek hamımız öz cındırlığımızı boynumuza alardıq. – Qəzəbini boğmağa çalışan Dayday üzünü yana çevirib şüşədən bayıra baxır. – Nadir pravdır. Onun dalınca adam salmaqda düz iş görmədik. Sənin adamların da bir işi yarıda bilmədi, hər şey oldu zibil. Nadir içəridən çıxan kimi birbaşa yanımıza gələcəkdi. Onun sözü sözdür. – Ani pauza verən Dayday, bu dəfə sürücüyə deyir: – Güzgüdə bax gör gəlirlər?

– Bəli, Dayday, arxadadırlar!

Çoxdandır siqaret çəkməyən Dayday arxa oturacağıın dirsəkliyindəki sandıqçanı açır, oradan “Camel” siqaret qutusunu çıxarır, bir siqaret və alışqan götürüb qutunu yenidən sandıqçaya qoyur. Düyməni basıb şüşəni aşağı endirir. Fikirli-fikirli siqaret alışdırır. Çoxdan çəkmədiyi üçün acı tüstüdə üz-gözünü turşudur, amma buna baxmayaraq, növbəti dəfə daha dərin tüstü alıb, ürəyinə çəkir. Altmış yaşı iki il əvvəl həbsxanada tamam olmuş Daydayı tanıyanlar, onun həmişə “Camel” çəkdiyini bilirlər. Hər gün iki qutu boşaldan Dayday altı il olar siqareti tərgidib, amma maşının sandıqçasında həmişə ehtiyat siqaret olur. Altı ildən sonra ilk dəfədir çəkir. İyrənə-iyrenə, istəmədən çəkir.

– Xəstəxanadan nə xəbər oldu? – Gözlərini gördüyü şəhər mənzərəsindən ayırmadan soruşur.

İrəlində oturan Ramiz üzünü geri çevirir, ona baxmayan Daydaya:

– Ənvər bir az əvvəl mesaj atmışdı mənə. Xəstəxananın həyətindədir, çıxmağını gözləyir, – cavab verir.

Dayday siqaret kötüyünü maşının qapısındakı külqabıya atıb qapağı bağlayır. Açıq pəncərədən üzünə vuran külək, ruhuna sərinlik qatır.

* * *

Daydayın qəribə ailəsi var. Onun qızı da ömrünün müəyyən hissəsini həbsxanada cəza çəkib, son üç ilini şəhərdəki “Ruhi əsəb xəstəlikləri dispanseri”nin ikinci mərtəbəsindəki palatada keçirib. Həbsxana onsuz da azadlıqda keçirdiyi ruhi sarsıntıların üstünə əlavə yük olub, amma özünü qoruya-qoruya yeddi ilini birtəhər ötürüb. Görəsən, Daydayın qızının cinayəti nədir?

Bax, mənim Sevimli Dinozavırım Tüklü Mamontun kürəyinə səkkiz bıçaq zərbəsi vuranda, sadəcə, məni xilas etmək haqqında düşünüb, bu hərəkəti ilə öz həyatını məhv etdiyi barədə qətiyyətlə fikirləşməyib. Nəticədə üç insanın ömrü dəyişib. Tüklü Mamont min illərin ölümlərinə qarışıb. Sevimli Dinozavırım ömrünün ən gözəl illərini həbsxana divarları arasında keçirib. Mənsə, sadəcə, böyümüşəm...

Bura şəhərdəki “Ruhi əsəb xəstəlikləri dispanseri”dir. Əslində, Daydayın qızının azadlığa çıxmasına hələ iki il qalır, amma hansısa sehrli qüvvə onun xəstəxanada müalicə alması haqqında qərar çıxarır, qadın əsəb dispanserində müalicə alıb sağaldıqdan sonra bu gün “azadlığa” çıxır.

Daydayın göndərdiyi maşın həyətdə onu gözləyir.

Dispanserdə Daydayın qızını müalicə edən həkimi Könül xanım onun xətrini çox istəyir. Bu mehriban həkim o qadını dərmanlarla, xüsusi psixoloji testlər, seanslarla yanaşı, həm də öz sevgisi ilə müalicə edib. Bu gün onlar ayrılacaqlar.

...Görəsən, Mənim Sevimli Dinozavrim haradadır? Aradan illər keçib. Mən böyümüşəm. Ömrümün geridə qalan illərində mənə arxa, dayaq olan qardaşlarım var. Bu həyatda mənə onlardan doğma heç kəs yoxdur. Hə... Bir də Rəna var, mənim əziz Rənam! Dinozavrin varlığı məni maraqlandırmır. Mən onu da Tüklü Mamontla eyni gündə itirmişəm. Qəribədir, bu illər ərzində bircə dəfə yuxuma girməyib. Ən qəribəsi odur ki, biz – uşaq evində böyüyənlər – analarımızı xatırlamaqdan qorxuruq. Çünki onlar bizim üçün üz qarasıdır. Övladını sevən ana onun uşaq evində böyüməsinə razı olmaz. Övladı olan ana vaxtsız ölə bilməz! Övladı olan ana cinayətkar ola bilməz! Övladı olan ana başqasını sevib qaça bilməz! Dünyaya övlad gətirən ana bu ada layiq olmalıdır. Uşaq evində böyüyən uşaqların valideyn haqqında təsəvvürləri məhdud olur. Biz ancaq xoşbəxtliyin şəklini təsəvvür edirik.

Uşaq evinə düşdüyüm ilk günlərdə nağıllarımı davam etməyə çalışırdım, amma olmurdu. Buranın öz nağılları vardı. Qutudakı oyuncaqlarımın hamısını payladım, getdi. Özümə bircə Sevimli Dinozavrla Tüklü Mamontu saxladım. Əvvəlcə Əli ona bağışladığım ürəyə ip keçirib boynundan asdı. Sonra Nadir haradansa gümüş zəncir tapıb balaca tapançanı boynuna keçirtdi. Mən də Dinozavrimi boynumdan asmaq istəyirdim, amma təhərini bilmirdim. Bir gün onu Nadirə verib:

– Bunun bir yerini deş, böynündən asacam, – dedim.

Nadir balaca oyuncağa baxıb, gülümsədi:

– Bunu niyə? – soruşdu.

– Çünki bu, mənim anamdır, – cavab verdim.

Nadir başqa heç nə demədi, amma Dinozavri da deşmədi. Yaxşı, qara ip tapıb gətirdi, çox səliqə ilə ipi Dinozavrin qarnından keçirib iki yerdən belinə doladı və çox səliqəli boyunbağı düzəldib, mənə qaytardı. Həmin gündən sonra mənim ən doğma xatirələrim boynumuzdan asılıb qaldı. Mən anamı yox, ancaq öz Sevimli Dinozavrimi düşünür, onu sevir, onu xatırlayıram.

...Budur, Daydayın qızı palatadakı yeganə çarpayının kənarında oturub. Dirsəklərini dizlərinə dayaq verərək, çənəsinin yumruqlarına dayayıb. Çox fikirli və qayğılı görünür.

Qapı açılır. Bir qədər əvvəl ona hazırlaşmağı tapşırıan Könül həkim, hər zaman olduğu kimi, yenə sanki ayaqlarını yerə toxundurmadan, uça-uça gəlib yaxınlaşır.

– Hə, bir az uzun çəkdi, ancaq daha vaxtdır! Atan maşın göndərib, səni aşağıda gözləyirlər.

Qadın başını qaldırıb həkimə baxır. Yumruqlarını çənəsindən çəkmədiyi üçün danışanda sifəti gərilir.

– Özü niyə gəlməyib?

– Evdə özündən soruşarsan, – həkim cavab verir. – Kartım səndədir. Nə vaxt nə lazım olsa, zəng vur.

Qadın qalxır. Çarpayı yanındakı balaca çantanı götürüb dikəlir.

– Bilmirəm bayırda havalar necə keçir, nəfəs ala biləcəyəm, ya yox... bilmirəm... İmkan olsa, bu palataya heç kəsi salma, – deyən qadının səsində heç bir emosiya, duyğu hiss olunmur. Geri baxmadan iti addımlarla palatanı tərk edir.

* * *

Bura Daydayın maşın təmiri sexlərindən biridir. İyirmi dörd boks olan sexdə maşınlara qulluq etmək üçün bütün şərait var. Şəhərin ən yaxşı yerində, ən yaxşı ustaların çalışdığı məkan kimi tanınır bura.

Daydaygilin "Toyota Land Cruiser"i sexin geniş həyətinə burulur, ardınca biz gəlib onların yanında dayanırıq. Maşınlardan enib anqara giririk. Dayday ustalarla görüşür. Bəzi ustalar Daydayın ümumi salamına cavab versələr də, işlərini davam edirlər.

Dayday Nadirlə Əlini yaxın çağırır, gözləri ilə məni axtarır. Mənim sə yenə simmetriya azarım tutub. Başım masa üstə səpələnmiş alətləri yan-yana düzməyə qarışib. Əli məni çağırmasa, öz aləmindəyəm.

– Ümid, bura gəl də!

Tez son alətləri yan-yana düzüb, qardaşlarımın yanına tələsirəm. Dayday mənə baxır, köks ötürür. "Niyə axı?! Bilmirəm!"

– Gedək beş dəqiqə oturaq, sizə sözüm var. Hamımız br yerdəyik. Bu günü çox gözdəmişəm. Gedək, uşaqlar, – Dayday deyir, bizsə bir-birimizə baxırıq. Çiyinimi çəkirim.

Anqarı keçib dəmir pillələrlə ofisə qalxırıq. Burada bir neçə otaq var. Ramiz otaqlardan birinin qapısını açarla açıb Daydayı irəli buraxır. Sonra biz, lap axırda Ramiz otağa girib, qapını arxasınca çəkir.

Bura səlqə ilə döşənmiş, boz mebelli otaqdır. Divardan iri ekranlı televizor asılıb. Musiqi mərkəzi, soyuducu var. Bu otaqdan başqa bir otağa da qapı açılır.

– Bu gündən bu sex sizindir! – Dayday otağa girəndə deyir.

Jurnal stolu üstə dilimlənmiş limon, vazada konfetlər, meyvə, boşqablarda şirniyyat var. Dayday divanda oturur, Nadir onun yanında əyləşir, Əliylə mən kreslolarda özümü zə yer edirik. Ramiz elektrik samovarından armudu stəkanlara çay süzür. Başım masa üstə olan şeyləri simmetrik şəkildə düzməyə qarışır, Daydayın bizi bura toplamağının səbəbi məni maraqlandırır.

Əli cib telefonunu jurnal masası üstə qoyub Nadirə, sonra da mənə baxır. Deyəsən, bir qədər əvvəl Daydayın dediyi sözləri mənim kimi o da ciddi qəbul edə bilmir.

– Dayday, – deyərək, sözə başlayr. Əli belə vəziyyətlərdə, həmişə olduğu kimi, yaşına uyğun olmayan tərzdə, təmkinlə danışmağı sevir. Mən onu tanıyandan belədir. Bəzən o qədər saf, o qədər uşaq olur ki, tanıya bilmirsən, bəzən də elə bilirsən qarşında 21 yaşlı cavan oğlan yox, 60 yaşlı dünyagörmüş, müdrik adam dayanıb. – Bilirsən, biz heç kəsi olmayan, yetim uşaqlarıq. – "Heç kəsi olmayan niyə?! Mənim sizin kimi qardaşlarım var!" – Yəni özümüzədən başqa heç kəsimiz yoxdur. – "Bax bunu çox düz deyirsən! Heç lazım da deyil!" – Sənin hədiyyənə söz ola bilməz. Çox sağ oldan başqa deməyə söz tapa bilmirəm. Amma niyə? Kim ilin-günün bu vaxtı yetimə bu boyda yeri, bu cür dəm-dəstgahı hədiyyə verər?

Özümədən asılı olmayaraq Əlinin sözlərinə ürəyimdə haqq qazandırırım. Məzə üçün:

– Əli, qaçaş, niyə nəm-nüm eləyirsən? Adamın Nadirə hörməti var, jest eləyir, – deyirəm. Dayday sözümədən ürəklənir.

– Ümid düz deyir. Mənim Nadirə böyük hörmətim var, – Nadirə baxır. Hiss olunur ki, bu baxışların arxasında Nadirdən kömək umur.

"Bizə nə olub axı? Niyə forslanırıq? Adam bu boyda yeri bizə bağışlayır. Buranın sahibləri bizik daha! Bunun nəyi pisdirdir?!" – Əli, Ümid, qaçaşlarım, elə şeylər var ki, siz onları bilmirsiniz!?

"Nədə, nə var?" – Dayday tək bizə yox, bizim kimi neçə-neçə oğlana kömək eləyib, neçəsini ağ günə çıxardıb.

Dayday Nadirin sözlərindən ürəklənir.

– Hə, Nadir, çox adama kömək eləmişəm, ancaq o başqa şeydir. Sənə can borcum var. O gecə sən özünü Ataş cındırın qabağına atıb məni

qorumasaydın, indi qəbiristanda, dədəmin yanında yatırdım. Sənin çıxmağını gözdüyürdüm mən. Bura sənindir. Sizindir yeni! Xeyrini görün.

“Halaldır bu adama! Bax, illər əvvəl Sevimli Dinozavrim məni xilas etmək üçün Tüklü Mamonta səkkiz bıçaq zərbəsi vurmuşdu. Bəs mən bunun qarşılığında öz Dinozavrima nə elədim?! Heç xatırlamıram onu. Yox. Gərək maraqlanam onunla!”

Özümdən asılı olmayaraq boğazımdan asılmış dinozavri ovcuma alıb, sıxıram. Canıma qəribə, qeyri-adi doğmalığ, hərarət yayılır.

Dayday Ramizə baxır:

– Açarları ver! – deyir.

Ramiz dolabın çəkməcəsindən iki dəne elektron açar çıxarıb, Daydaya uzadır. Dayday açarları alıb, masa üstə qoyur.

– Bayırdakı qara “Toyota” da sizindir. Eynən mənim maşınımdandır. Nömrələri də eynidir, bircə seriya fərqi var. Sağlıqla sürün. – Onun bu səxavəti bizi lap çaşdırır. Təəccüblə bir-birimizə baxırıq. “Axı niyə?” Ürəyimdə özümə sual verirəm, üstəlik, Əlinin içindəki səsi də eşidirəm: “Axı niyə?!”

– Sizə qəribə gəlməsin, uşaqlar, – Dayday içimizdəki suallara cavab verməyə çalışır. – Nadir bilir, mənim heç kəsə yoxdur. Bir qızım var... (gur musiqi! da-ra-da-ran!) o da xəstədir.

* * *

Kazım Rənaya zəng vurur, qız cavab vermədiyindən, bacısı Solmazın nömrəsini yığır. Solmaz Rənani yola salandan sonra qardaşı qızının otağında oturub qalır. Yenə illərin arxasında qalan xatirələr üstünə hücum çəkir. Qardaşının gəlib onu Gəncədən Bakıya gətirməsi, ömrünü bu sarayda dustaq kimi yaşaması, sevdiyi insanın maşın altında qalıb, həyatını itirməsi... Bu xatirələr, bu düşüncələr illərdir onu rahat buraxmır. Solmaz həyatı puç olmuş, gözəlliyi, gəncliyi xəzan kimi küləklə sovrulmuş 38 yaşlı qadındır, amma o, qadınlıq nədir, bilmir. Sevilmək ruhu yaddaşından silinib gedib. Saçlarına dən düşüb. Gözləri daima kədər içində üzür. Onun bir sevinci, bir təsəllisi var – Rəna!

Telefon zəngi Solmazı fikrindən ayırır. Tələsmədən, asta-asta yerindən qalxıb, telefonun otağa dolan çağırışına doğru gedir. Telefon zəngi susmaq bilmir. Solmaz ekranda qardaşının qaralib işıqlanan adını görür, tələsmədən cihazı götürüb, barmağını ekrana çəkir.

– Eşidirəm, Kazım! – Sakitcə deyir.

– Niyə gec cavab verdin?

– Yan otaqdaydım. Nəsə olub?

– Rəna niyə cavab vermir? Hardadır Rəna?

– Bilmirəm. Yarım saat olar çıxıb evdən. Dostlarıyla görüşəcəkd.

Ani pauza yaranır. Sonra yenidən Kazımın səsi eşidilir:

– Dayan bir dəqiqə... Hə, yaxşı, Solmaz, özü zəng vurur. Sonra danışırıq. Kazım bacısı ilə söhbəti bitirib, Rəna ilə davam edir.

Rəna maşının yanında dayanıb, radiatordan su axır, buxar çıxır. Qız telefon qulağında, maşına baxaraq, atasına cavab verir:

– Hardasan, qızım? Niyə cavab vermirdin?

Bura yol kənarıdır, maşınlar sürətlə ötüb keçir.

– Ata, zəng vurmuşdun?

– Deyirəm hardasan?

– Məən, nə bilim, yoldayam. Evakuator gözləyirəm.

- Nə olub?
- Nə bilim ey... Deyəsən, maşının altını nəyəsə vurdum, indi qabağından tüstüdü, buxardı, nədi bilmirəm, çıxır.
- Tez ol, maşının yanından uzaqlaş. Yerini de, uşaqlar gəlib səni aparsın. Rənanın çağırdığı evakuator yaxınlaşır.
- Ata, o dey, evakuator gəldi. Özüm zəng vuraram sənə... – deyən Rəna söhbəti yarıda kəsib evakuatora tərəf gedir.
- Kazım isə hələ də telefonda Rəna ilə danışır.
- Rəna! Rəna...

* * *

Daydayın hədiyyələri, rəftarı, deyəsən, bircə Əlinin ürəyincə deyil, çünki artıq içi mənqarışıq hamı deyib-gülür, zarafatlaşır, Əli isə qaşlarını çatıb, sadəcə, danışanları dunləyir, arabir hörmət naminə, heç kəsin xətrinə dəyməmək üçün gülümsünür, başı ilə nəyisə təsdiq edir.

Açıq danışacağam, Əlinin bu hərəkəti ürəyimdən deyildi. Adam öz dili ilə dedi ki, Nadir onun həyatını qurtarıb. Əgər Nadir o gecə, vaxtında özünü əlibıcaqlı dustağın qabağına atmasaydı, bəlkə də bu adam ölərdi. Məncə, Dayday kimi imkanlı bir adamın həyatı bu şeylərə, bəlkə bunlardan da artığına deyər. Yəni, Əlinin qaşlarını çatıb susmağının heç yeri yoxdur.

Artıq bizim olan təmir sexindən çıxanda təklif olundu ki, Əli maşını sexdə saxlasın, Daydayın hədiyyə etdiyi təzə maşınla gedək, amma bu Əlidir axı, razı olmadı. Mən Nadirlə təzə maşında, Əli isə kirayə götürdüyü maşında Nadirin həbsdən çıxmasını qeyd etmək üçün Daydayın təklif etdiyi restorana gedirik.

Hiss edirəm, Əli bu məclisdən sıxılır.

... – O gecə özümə bir söz verdim, dedim qismət olsa, bir gün gələr, mən də bu oğlan üçün filan eləyərəm, filan eləyərəm... sonra dostlaşdıq. Hər şeyi danışdı mənə. Ümiddən danışdı... – deyib mənə baxır. Razılıqla başımı tərpədirəm. – Əlidən danışdı, – deyib, Əliyə baxır. Əli də mənə kimi, nəzakət xatirinə başını tərpətmək əvəzinə, yerində qurdalanır, nəsə axtarır. Yumruğumla sakitcə dizinə vurub:

– Səndən danışır, bir çox sağ ol de, – deyəndən sonra Əli də sifətinə növbətçi təbəssüm qatıb, razılıqla Daydaya baxır. Sonra ağızını qulağına yaxınlaşdırıb pıçıltı ilə:

– İndi gəlirəm, deyəsən, telefonum maşında qalıb, – deyir, sakitcə ayağa qalxıb restoran otağından çıxır.

Məclis davam edir. Dayday Nadir haqqında gözəl sözlər danışır, bizi qaldırıb dağ başına qoyur. Təəssüf, Əli onun dediklərini eşitmir. “Bu Dayday yaxşı adama oxşayır ha!”

Sağlığımıza ara qədir. Heç vaxt spirtli içkiyə həvəsimiz olmayıb, amma o gün Nadirlə mən bir qədər ara qədir: az, əllicə qram.

“Çox gözəl gündür. Sağ olsun Dayday! Nadirə isə göstərdiyi qəhrəmanlığa görə xüsusi təşəkkür düşür. Bitdi çətin günlər. Qardaşımızı görmək üçün çatmayan qırx qəpiyə möhtac günlərimiz qurtardı. İndi bizim öz işimiz, bahalı maşınımız, maraqlı həyatımız var.”

Qeyri-ixtiyari, barmaqlarımla boynumdan asılmış Sevimli Dinzavrı sığallayıram. Yalnız indi illərlə boynumdan asılmış oyuncağın bu qədər balaca olduğunu hiss edirəm. “Böyük məhəbbətin cılız, ovuc içinə sığan nişanəsi!”

Dayday danışıqca gözlərim önündə uzaq illərin arxasında qalan evimiz canlanır. Divardan asılmış çərçivədə ailəmizin ilk və son xoşbəxt anının donub qalmış görüntüsü gözlərimi yarıb ruhuma nüfuz edir. “Görəsən, mənim Sevimli Dinozavrim indi haradadır?!”

– IX –

İLLƏR SONRA İLK GÖRÜŞ

Geniş, yaşıllıqlara qərq olmuş həyət. Üçmərtəbəli villa. Həyətdə hovuz, səliqə ilə əkilmiş meyvə ağacları, güllər, çiçəklər. Bir tərəfdə səliqə ilə quraşdırılmış kölgəlik var.

Xəstəxanadan çıxan qadın...

Onu gətirən maşın dəmir darvaza qarşısında dayanır. Az sonra darvaza avtomatik olaraq açılır. Maşın həyətdə girir. Hovuzun yanından keçir, maşın meydançada dayanır. Sürücü tez maşından enib arxa qapını açır. Qadın tələsmədən ayağını yerə qoyur, amma elə bil uçar, buludların qoynundadır. Buralar çox dəyişib. Düz 21 il ötüb onun bu həyəti, bu evi tərk etdiyi gündən. İlahi! Bir buna bax! Bu ki, onun öz əli ilə əkdii Cənub akasiyasıdır. Sən bir bunun ətrinə bax. Necə də böyüyüb. Çəhrayı çiçəkləri çox gözəldir. Amma o, bütün bunları, sadəcə, görür, bunlar onun ruhunun yaddaşına köçür. 21 il əvvəl olduğu kimi, yenə bu həyəti ona doğmalaşdırma biləcək kimsə yoxdur. Yenə, sadəcə, bu həyətin ağacları, çiçəkləri doğmadır ona.

Qadın həyətdə baxır. Öz aləmində, xəyalları ilə baş-başa qalıb. Yavaş-yavaş həyətdə quraşdırılmış kölgəliyə tərəf gedir. Onu gətirən sürücü yük yerindəki çantanı götürüb, evə tərəf addımlayır. Qadın evə baxır, bu vaxt qapı açılır, bir yaşlı xanım sürücünü qarşılayır. Xəstə qadın diqqətlə həmin yaşlı xanıma baxır. “Raya! Bu ki, Rayadır. Evin qulluqçusu! Bizim tyot (*Rusca işlədilən “tyot-ya” - xala (bibi) sözünün qısaldılmış forması.*) Raya...”

Xatırlayır. O, Rayanın xətrini çox istəyirdi.

Qadın dörd yaş olanda anası keçmiş sevgilisinə qoşulub qaçır. Dayday beş-altı gündən sonra keçmiş arvadını da, onu qaçıran adamı da tapır. Ucqar bir rayonun kəndində, qohum evində gizlənilər. Dayday onları tapıb cəzalandırır. Gecə ilə ikisini də evdən oğurlayır, minik maşınının yük yerinə basırlar. Kəndin yuxuda, dünyanın gecə ilə qolboyun olduğu vaxtda maşın onları dağ yolu ilə yüksəliyə qaldırır. Sonra hər ikisini qayadan atırlar. Müstətiqlər Daydayı çək-çevirə salmaq istəyirlər, amma o, soyuqqanlılığını qoruyub saxlayır, xəbərsiz olduğunu sübuta yetirə bilir. “Hirsiydim. Kim olsa, hirsli olar. Xəbər göndərmişdim ki, əlimə keçsələr, ikisini də öldürərəm. Yəqin bundan qorxub, intihar ediblər.” Vəssalam. Bir az da pul alıb, ondan əl çəkiblər. Bu qadın anasını həmişə nifrətlə yada salır. Tyot Raya isə başqa aləmdir. O, bu qadına analıq edib. Dayday ömrünü işdə-gücdə, həbsxanalarda keçirib, Raya isə bu evin yeganə dəyişməyən sakini olub. İndi Rayanın yaşı yetmiş keçib. O, bu evə 34 yaş olanda gəlib. Övladı olmadığından əri onu atıb, başqası ilə evlənilib, o vaxtdan bəri Raya şələ-küləsini yığıb Daydayın evində yaşayır. Olub ki, Dayday illərlə evinə gəlib-gedə bilməyib, amma Raya bu evi, bu həyəti tərk etməyib. Bakıda həbsxanada olanda hər həftə sovqat payını, pulunu-parasını göndərüb. Daydayın bütün işlərinə nəzarət edib, işçilər hər ayın sonunda Daydaya çatacaq haqqı Rayaya veriblər. Raya Daydayın əmanətlərini göz bəbəyi kimi qoruyub. Daydayın həbsxanadan yazdığı

məktublar, zəng vurub dediyi tapşırıqlar əsasında Raya onun işlərini aparıb. Raya Daydayın bütün sirlərini bilən yeganə adamdır.

“Görəsən, mənim Sevimli Dinozavrim indi hardadır?! Mən taleyin ümidinə buraxılmış zavallı “detdom” uşağıyam.”

– Bir şey lazım olsa, zəng vurarsan, Raya, – sürücü qadının çantasını ona verib pillələri enir. Maşına minib həyəti tərk edir. Qadın həyətdəki kölgəlikdə oturur, avtomatik dəmir darvazanın bağlanması səsi eşidilir. Raya qadının çantasını evə qoyub, həyətdə enir, qadına yaxınlaşır. Qadın başını qaldıraraq ifadəsiz baxışlarla Rayaya baxır. Sifətinə xəfif təbəssüm qonur, sonra o təbəssüm donub qalır.

* * *

Raya gənkdir. Həyətdəki kölgəlik indiki kimi səliqə-sahmanlı deyil, amma elə indiki yerindədir. Onun 19 yaşı təzə tamam olub. Sevir. Aşıqdir. Sevdiyi adama qovuşmaq, bir ömür onunla xoşbəxt olmaq istəyir. Onun buna haqqı çatır. O, doğrudan da xoşbəxt olmağa layiqdir. Çünki gözəldir, ağıllıdır, qəlbi sevgi ilə aşıb-daşır.

Raya həyətdəki kölgəlikdə samovar qalamağa çalışır, tüstü gözlərini yaşardır. Bir neçə dəfə üfürdükdən sonra dudkeşi samovarin bacasına keçir. O, əlində iri çamodan evdən çıxır, pillələri enir. Raya səsə başını qaldıraraq ona baxır. O vaxtlar Raya hələ azərbaycanca yaxşı danışa bilmir, rus sözlərindən çox istifadə edir. Onun yaxınlaşmağını gözləyir. O, Rayaya yaxınlaşır.

- Gedirsən? – Raya mehribanlıqla soruşur.
- Gedirəm, – cavab verir.
- Məncə səhv edirsən?!
- Bilirəm...
- Bəs niyə gedirsən?
- Çünki sevirəm onu. O da məni sevir. Əgər sevgi varsa, həyatdan başqa heç nə gözləmək lazım deyil.
- Atan səni bağışlamayacaq.
- Mən də atamı bağışlamıram. Anama görə. Sevgidən uzaq biri olduğuna görə. Ömrü həbsxanalarda keçdiyinə görə. Mənə doğru-dürüst atalıq edə bilmədiyinə görə. Nifrət eləyirəm ona. Raya...
- Hə...
- Nə qədər gec deyil, sən də get.
- Yox... Mənim getməyə yerim, sevməyə heç kəsim yoxdur.
- Hələlik, Raya...
- Sonra peşman olacaqsan...
- Sonra sonra olacaq, Raya...

* * *

Qadın barmaqları ilə oturduğu skamyanı, Cənub akasiyasının gövdəsini oxşayır. Yaşlanmış, sifəti qırışmış Raya onu fikrindən ayırır.

- Xoş gəldin.
- Qadın başını qaldıraraq Rayanın gözlərinin içinə baxır.
- Dediğin sonraların hamısı oldu, Raya... Mən çox peşmanam. İt kimi peşmanam...
- Raya hönkürərək onu qucaqlayır.

* * *

Telefonu sexdə, ofisdəki jurnal masası üstə unutduğunu xatırlayan Əli restorandan çıxıb sexə qayıdır. Otağa keçib, telefonu götürür. Masa üstə bayaqdan qalib soyumuş çay stəkanlarından birini başına çəkir. Sonra ofisdən çıxıb, aşağı enir.

Rənanın maşınının radiatoru deşilib. Üstəlik, mühərrik də aşağıdan yağ axıdır. Görünür, sürətlə sərt bir şeyin üstündən keçib, qoruyucu altlıq qopub düşüb, mühərrik və radiator zədələnib. Rəna maşını təmir edən orta yaşlı ustanın üstünə çıxıraraq, danışır:

– Siz nə dediyinizi bilirsiniz? Necə yəni maşın azı bir gün burda qalmalıdır?! Mənə maşın lazımdır, başa düşürsünüz, maşın...

Usta bacardığı qədər səbrli olmağa çalışır. Başa salır ki, işin axırı olduğuna görə ehtiyat hissi ancaq sabah gələcək, ona görə maşın sabah günortaya qədər burada qalmalıdır.

– Tutaq ki, mühərriki aşağıdan qaynaqla həll elədik, bəs radiator?! Özümü radiator eləyən deyiləm ki...

Səs-küy eşidən Əli onlara yaxınlaşır. Nəzakətlə salam verir.

– Nəsə olub?

– Tutaq ki, olub, sənə nə? – Rəna kobudluqla cavab verir.

Əlini görəndə usta ürəklənir.

– Yaxşı ki, gəldiz. Bu oğlan buranın təzə sahibidir.

Bunu eşidən Rəna lap qızıdır:

– Sahibidir, lap yaxşı... Mənə maşın lazımdır. İşlərim başımdan aşır. Başa düşdün? Sənin bu ustansa deyir ki, maşın sabah hazır olacaq...

Əli ustaya baxıb göz vurur.

– Əgər usta elə deyərsə, demək, elə də olacaq.

– Elə olacaq? – Rəna hirsindən ağır-ağır nəfəs alır. – Olsun! Onda sən də sabaha qədər məni öz maşınında gəzdirəcəksən. – Dayanıb, qısa pauza edir. – Niyə başa düşmürsünüz, mənə maşın lazımdır. Atamın adamları ilə ora-bura getmək istəmirəm...

* * *

Hava qaralmaq üzrədir. Kazım Vüqar və Nicatla bir yerdə ofisdən çıxır. Hər zaman olduğu kimi, zəhmlidir. Rənanı xəbər alır. Vüqar telefonuna zəng çatdığını, amma cavab vermədiyini söyləyir. Nicat deyir ki, bir qədər əvvəl evlə əlaqə saxlayıb, Solmaz Rənanın evə zəng vurduğunu, maşını ustaya apardığını xəbər verib.

Kazım pillələri enəndə nəsə xatırlayıb Nicata baxır.

– Möhürü unutdum, stolun üstündə qaldı.

– Bu dəqiqə, – deyən Nicat cəld binaya girib Kazımın otağına tərəf yüyürür.

Ofisin həyətidə Vüqarla baş-baş qalan Kazım:

– Lətifdən nə xəbər oldu? – Soruşur. – Uşaqlar məsələni həll eləyə bildilər?

Vüqar məmnunluqla gözlərini yumub, başını tərpədir.

* * *

Axı, Kazım Lətfi Buzovnaya aparıb qayalıqdan dənizə atmağı əmr edib. Hə, bax, Kazımın adamları o işlə məşğul olurlar. Maliklə Namik havanın qaralmağını gözləyirlər. Elə ki, qaranlıq çökür, vaxt itirmədən Lətfin əl-qolunu

bağlayıb, ağzına yapışqanlı lent yapışdırmaq istəyirlər. Onsuz da ölümü ilə barışan Lətif, heç olmasa, ürəyini boşaltmadan ölmək istəmir.

– Küçük, – Malik onu eşşək balası kimi döyüb axı. Hə, Malikdən çox yarıqlıdır. Ona görə fürsət varkən Maliki söymək istəyir. – O arvadı fahişə Kazıma deyərsən ki... – Malik də heyvərədir, adam onsuz da ölməyi gözə alıb, birini vurdun, ya beşini, bundan sonra ona fərq eləmir. Amma Lətifin susmaq fikri yoxdur. – Kazıma deyərsən qoy hələ bir az da kef eləsin. Ancaq az qalıb onun da axırına...

Malikin daha güclü, daha sanballı yumruğundan sonra Lətifin nəfəsi kəsilir. Maliklə yoldaşı Namik Lətifin ağzına lent yapışdırırlar. Sonra onu sürüyə-sürüyə bayıra çıxarıb, minik maşınının yük yerinə atırlar. Astmadan əziyyət çəkən Lətif onsuz da ölüb ölümdən qayıdır, indi də ağzını bağlayıblar, havasız yük yerində ümumiyyətlə nəfəsi çatmır, Kazımın olub-qalanını söyləyərək, kəlməyi-şəhadət gətirir.

* * *

Vüqar əmisinin ürəyini şad etməkdən zövq alır, odur ki, bir qədər əvvəl Malikdən eşitdiyi xəbəri məmnuniyyətlə Kazıma çatdırır:

– Uşaqlar paketdəyiblər. Bir azdan məsələ həll olunacaq.

Kazım məmnunluqla qardaşı oğluna baxır. Vüqar Kazımın himayəsində böyüyüb. Moskva Dövlət Universitetinin hüquq fakültəsini bitirib. Əmisinin göndərdiyi pul-para ilə beş il Moskvada bəy kimi yaşayıb. Sonra yenə əmisinin köməyi ilə bir il sərhəd xidmətində qulluq edib. Vüqar əsgərlikdən sonra iki il Milanda magistraturada oxuyub. İndi həm əmisinin şirkətində hüquq şöbəsinə rəhbərlik edir, həm də əlinin altında onlarla vəkilin işlədiyi xüsusi vəkil bürosu var.

– Əla! Lətfi həll eləyəndən sonra oğlunu tapın mənə. – Kazım yenə nəyinse xəyalını quraraq, danışır. – Vüqar, o həndəvərdə nə varsa, hər şey bizim olmalıdır.

Elə bu vaxt tanınmayan bir maşın gəlib şirkətin binası önündə dayanır. Həyətdəki təhlükəsizlik işçisi tez maşına yaxınlaşır, amma Rənanı görün kimi geri qayıdır. Rəna ön oturmaqda, Əlinin yanında oturub. Vüqar irəli çıxıb maşına tərəf getmək istəyir, Kazım onun qolundan yapışdırıb saxlayır.

– Dayan görüm, – deyir.

Rəna maşından enir. Açıq qapıdan Əliyə:

– Atam həyətdədir, gəl sizi tanış eləyim, – şıltaq təbəssümlə danışır. – Həm də atamın yanında söz ver ki, sabah maşın hazır olacaq. Düş də... kimi gözləyirsən?!

Əli itaət göstərərək maşından enir, Rəna ilə birlikdə şirkətin həyətidə Vüqarla yanaşı dayanmış Kazıma yaxınlaşır.

– Ata, salam! – Şıltaqlıqla atasının yanağını öpür. Tanış ol, bu, Əlidir. Mənim maşınım onun sexindədir.

Əli başı ilə salam verir, sıxılır. Kazım üzündə saxta təbəssümlə, əlini irəli uzadır:

– Şad oldum... Kazım... Nə məsələdir? – xəbər alır.

– Ciddi bir şey deyil, – Əli nəzakətlə cavab verir. – Radiator. Harasa möhkəm toxunub. Sabah günortaya hazır olacaq.

Əli Kazıma hesabat vermiş kimi danışdığı vaxt Nicat əlində möhür ofisdən çıxır. Qəfildən gur bayır işıqları altında olan Əlinin Kazımla söhbət etdiyini görüb, duruxur. O dəqiqə Əlini tanıyır. Tez geri qayıdıb, şüşə arxasında dayanır. Əli ilə Kazımı izləyir.

Bilirsiz Nicat onlara baxarkən nə xatırlayır?...

* * *

Bura ömrümüzün köməksiz günlərini keçirməyə məhkum olduğumuz uşaq evidir. Burada hər gecə yuxuda anasını görən, atasının arxasınca göz yaşı axıdan, kuçədə kimsəsiz qalıb, gəlib-gedənə əl açan uşaqlar var. Bura uşaq xəyallarının dəfn olunduğu kütləvi qəbiristandır.

Gecədir. İşıqlar sönüb. Uşaqlar yatır. Əli ilə birlikdə yataq otağına giririk, işığı yandırırım, astaca Nicatın yatdığı çarpayıya yaxınlaşırıq. Əli yüngül toxunuşla Nicatın çiyinini dümsükləyir. Nicat oyanmaq istəmir, çünki çox şirin yuxu görür. Günlərlə ac-susuz, yatağından qalxmadan bu yuxunu görməyə razıdır. Evləri var. Qoca bir qarı var həmin evdə. Balaca, arıq, 3-4 yaşlı bir oğlan uşağı da var orada. O uşaq Nicatdır. Qarı həyətdə ocaq qalayıb, sac asıb, yuxa yayır. Sonra isti yuxalardan birini götürüb içini yağla, pendirlə doldurub dürmək düzəldir. Nicatı yanına çağırır. “Gəl, mənim balam, – deyir, – gəl bu dürməyi ye.” Nicat yemək istəmir. Qaçır. Yeməklə heç arası yoxdur. Amma indi yuxuda həmin dürməyin dadı dolub ağızına. Yatmazdan əvvəl acmışdı, mədəsi quruldayırdı, indi isə yuxuda o qarının düzəltdiyi dürməkdən yeyib. Toxdur. Kimdir o qarı? Xatırlamır. Bir şeyi bilir: hər şey o qarı yoxa çıxandan sonra baş verir. Bir səhər həmin o balaca, 3-4 yaşlı oğlan yuxudan duranda onunla yanaşı salınmış yataqdakı qarını görür. Oğlan qarının çiyinə toxunur, onu silkələyir. “Nənə, dur da, acmışam axı... Mənə dürmək düzəlt də, nənə. Dur da, nənə... Dur...”

– Hey, Nicat, dur da, dur! – Əli Nicatı oyatmağa çalışır. Nicat gözlərini açır. Hər şey bir anda əriyib itir.

Buradakı uşaqlar ancaq yuxularda xoşbəxt olurlar. Nicatın da bir qədər əvvəl içində xumarlandığı xoşbəxtlik duman kimi, tüstü kimi sovrulub göyə çəkilir.

– Nə olub ey? – Nicat yuxlu-yuxulu deyir. Əli atıb paltarını götürmək istəyir. Cəld onun paltarlarını götürüb başqa çarpayı üstə atıram.

– Belə gəl. Geyinmə. Düş qabağıma! – Əli ilə söz güləşdirmək mənasızdır. Otaqdan çıxırıq. Çıxarkən işığı keçirirəm.

Dəhlizdəyik. Burada Kərimdən başqa üç uşaq da var. Nadir onların yanındadır. Əli Kərimin yaxasından tutub gözlərinin içine baxır. Kərim qorxudan tir-tir əsir.

– Danış... Nə dedi Nicat sənə? – Əli soruşur.

– Dedi ki... – Kərimin səsi titrəyir. Sözüünün ardını gətirməyə cürət etmir. Bu dəfə söhbətə Nadir qarışır:

– Mənə deiklərini bir-bir təkrar elə, – səsinə azacıq qaldırır. Kərim Nadirdən it kimi qorxur. Gecənin bu vaxtı heç bir uşaq Nadirin şilləsinə, yumruğuna tuş gəlmək istəməz. Odur ki, Kərim tez-tez danışmağa başlayır:

– Dedi ki, Əli qələt eləyir. Dedi ki, Əli buranın şefi deyil. Nə istəyirəm, onu da eləyirəm. – Kərim sözünü bitirib susur.

– Sonra? – Əli çağırır. – Hamısını de.

– Sonra da pullarımızı aldı. Bu gün “Neftçilər”də bir maşının şüşəsini təmizlədim, mənə 20 manat verdi. Nicat hamısını aldı məndən.

– Sonra? – Nadir çağırır.

– Sonra qorxutdu məni! Dedi ki, sizə xəbər eləsəm, dalımızı dağıdar...

Bu söz Kərimin ağızından çıxan kimi Əli Nicatın ağızına şillə vurur. Nicat bu şilləni gözləmədiyindən, yerə yıxılıb üzünü tutur.

– Siz gedin yatın, – Əli o biri uşaqlara deyir. Kərim rahatlıqla nəfəs alır. Uşaqlar toz olub, alaqaranlıq dəhlizdə itirlər. Əli hələ də yerdə qalan Nicata baxır: – Dur ayağa! – Nicat qorxa-qorxa dikəlir. Dodağı partlayıb, qan axır. – Əynindəkiləri soyun.

– Əli, qurtardı da... qurban olum... – Nicat yalvarır.

– Soyun, əəə! – Nadir səsinə qaldırır, sonra şalvarının arxa cibindən bıçaq çıxarır. – Soyun!

Nicat qorxa-qorxa əynindəki pijamanı, tumanı soyunub, dəhlizin ortasında lüm-lüt qalır...

– Bilirsən neynəmək istəyirik? – Əli soruşur.

– Bilirəm... – Nicatın səsi xırıldaıyır, gözləri dolur.

– Amma heç nə eləməyəcəyik. Qoy bu sənin axırıncı dərsin olsun! – Bunu mən deyirəm. Sonra üçümüz bir yerdə qəhqəhə çəkib gülürük. Səsimiz bütün uşaq evinə yayılır. Yataq otaqlarının qapıları açılır, bir neçə keçəl baş, yuxulu göz bizə baxır. Divarın küncünə qısılıb büzüşən Nicatı görünlər gülür.

* * *

– Kazım müəllim, mən gedim. – Əli bu dəfə Kazıma ürəklə əl uzadır. Kazım onun əlini sıxır. Sonra Rənaya baxır. – Narahat olma, sabah günorta gəlib maşını götürə bilərsən.

Bunu eşidən kimi Kazım:

– Uşaqlar gəlib götürər. Sağ ol, Rənanı bura qədər gətirmisən...

Əli təbəssümlə başını tərpədir, sonra maşına minir və bir neçə saniyədən sonra tını burulub, gözədən itir.

Kazım narazılıqla Rənaya baxır. Onun belə gözlənməz sürprizlərindən xoşu gəlmir.

– Sənin sürprizlərin qurtaracaq? – Narazılığını gizlətmir. – Bu nə maşındır minirsən? Kimdir bu oğlan?

Rəna ani fikrə gedir, sonra çantasından kart çıxarıb, atasına uzadır.

– Özün bax da... Maşın təmiri sexidir, ata. – Atasının könlünü almaq üçün şıltaqlıq edir. – Yolun ortasında qalmışdım da... Neyniyim...

Kazım gözcü karta baxır. Sonra gülümsəyir.

– Heç nə eləmə, evə get. Vüqar, Rənanı evə apar.

– Evə yox... Universitetin yanında kafe var, rəfiqələrim bayaqdan məni gözləyirlər.

Kazım qəzəblənməyə hazırlaşır. Bunu hiss edən Rəna tez uşaqlıqdan bəri atasının könlünü alarkən istifadə etdiyi metoddan yararlanır:

– Ölüm?! – Dodaqlarını büzərək, deyir.

Kazımın qəzəbi o anda soyuyur. Vüqar əmisinə baxır, Kazım gözlərinin işarəsilə razılığını bildirir.

– Gəl, Rəna!

Rəna atasının boynuna sarılıb, üzündən öpür.

– Mənim atamdan bir dənədir! – şıltaqlıq edir.

Kazım başını bulayır, gülümsəyir. Bu vaxt Nicat əlində möhürlə gəlir. Kazım hələ də əlində saxladığı kartı Nicata verir.

– Maraqlan gör kimdir bunlar?

– Baş üstə! – Nicat kartı alır.

– X –

YÜK YERİNDƏKİ QURBANLIQ QOYUN

Dayday bizə yaxşı qonaqlıq verib. Haqqımızda elə xoş sözlər danışib ki, ləzzət almamaq mümkün deyil. Təəssüf, Əli tez çıxıb gedir. Kaş o da Daydayın dediyi sözləri eşidəydi. Bizim Nadir doğrudan da oğuldur.

Qonaqlıqdan çıxandan sonra təzə maşınımızda Bakı küçələrində gəzmək istəyirik. Nadir maşın sürməyi uşaq evinin “zavxozu” Ziyadın “Daewo Nexia”sını oğurlaya-oğurlaya öyrənib. Yazıq Ziyad Nadirin qorxusundan maşını uşaq evindən iki tin aralıda saxlayırdı, amma nə olsun, Nadir iy bilirdi elə bil. İy bilirdi deyəndə ki, nəyin iyini bilirdi, nəyin yox, deyə bilmərəm, amma Ziyadın maşınının iyini uzaqdan hiss edirdi. Hətta bir dəfə Ziyad Nadirin gözünü qorxutmaq üçün sahə müvəkkilini uşaq evinə çağırıb Nadirə hədə-qorxu da gəlmişdi. Nə olsun, Nadiri belə şeylərlə qorxutmaq olmaz...

Bir sözlə, Nadir maşın sürməyi elə gözəl öyrənir ki, sonra Ziyad özü Nadiri yaxın yerlərə iş dalınca göndərir. “Nadir, balası, ala açarı, get “Titanik” marketdən iki şüşə “Xırdalan” pivəsi al, gəl. Soyuq olsun. İsti kələyimi kəsdi.” Ya da: “Balası, get bu pulu ver məktəbin yanındakı dükana. De ki, Ziyad müəllim göndərdi. İki kisə sementin puludur”.

Nadir dörd ilə sürətlə dəyişən Bakını tanıya bilmir. Küçələrdə xeyli avaralanırıq. Musiqiyə səs verib, gəzdikcə gəzir, özümüz də bilmədən gəlib ömrümüzün ən unudulmaz, ən qarışıq, ən ümitsiz illərinə şahid olmuş uşaq evinin qarşısına çıxırıq. Deyəsən, axı, bizim üçün dünyanın bütün yolları əvvəl-axır gəlib bu uşaq evinə çıxır?!

Uşaq evini tərk edəndə Əli söyüş qoymuşdu! Bir də bura qayıtmayacağı-mıza söz vermişdik! Düzdür, o vaxt Nadir içəridə idi. Belə çıxır ki, Əlinin söyüşünü yeyirəm.

Maşını uşaq evinin həyətinə saxlayıb aşağı düşürük. Ətrafı dolaşırıq. Bura Əminənin kabinetinin pəncərəsidir. Hava isti olduğundan, pəncərələr taybatay açılıb. Birdən Lalənin tanış səsi eşidilir: “Əminə xanım, bir az əvvəl uşaq xəbər gətirdi, üçü bir yerdə olub. Bəlkə görüşüb, danışasız onunla?”

“Üçü bir yerdə olub?! Görüşmək? Kiminlə görüşmək? Bu İnək Tüksüz Məmont kiminlə danışmaq istəyir?!”

Sonra Əminənin tanış səsi gəlir: “Lalə, sən bu sözü bu gün onuncu dəfədir deyirsən. Mən ailəmi dağıda bilmərəm.”

Heç nə başa düşmürük. “Axı söhbət kimdən gedir?”

Uşaq evi yenə uşaqların səsi ilə uğuldayır. Bu səslər mənə toyuq fermasındakı quşların cikkiltisini xatırladır. Üzümə tərs-tərs baxmayın, əlbəttə, toyuq fermasında olmamışam, amma televizorda tez-tez göstərilər. Hər gün bir broyler açılır, toyuqları şişirdib yedirdirlər adamlara... Belə...

Lalə ilə Əminənin səsi kefirmizi pozur. Ümumiyyətlə, bura nifrət olunası yerdir. Lalə ilə Əminə isə ən böyük nifrətə layiqdirlər. Yox... Yox, yox... Nə Lalə, nə də Əminə – heç biri mənə çırtma belə vurmayıb. Heç vaxt onlardan kiminsə şəxsən mənə ağır söz dediyini xatırlamıram. Amma özüm də bilmirəm nədən, bu qadınlar mənim gözümün düşmənləridir.

– Heç Əminə sənə əl qaldırılmışdı? – Maraş güc gəlir, Nadirdən soruşuram.

– Hə, bir dəfə olub belə bir şey, – Nadir bir müddət susur, nəsə xatırladıq-dan sonra cavab verir. – Səbinə vardı ha, yadına gəlir?

– Bizim Səbinə? – sevincək deyirəm. – Əlbəttə yadıma gəlir. Səbinəni yad-dan çıxartmaq olar? Nədir ki?!

Nadir nəşə xatırlayıb, gülür. Gəzə-gəzə yenidən maşına qayıdırıq. Nadirin sifətində xoş bir təbəssüm donub qalıb.

– Səbinəni dama çıxartmışdım. Xoşum gəlirdi ondan, amma yaxın buraxmırdı. Bir dəfə özü yaxınlaşıb dedi ki, mənə istəyirsənsə, çiyələk gətir. Çiyələk təzə çıxmışdı. Özümü verdim bazara. Yaşlı bir kişinin cibini işlədim, 128 manat, necədir səninçün?! Üç kilo çiyələk aldım. Xəlvətcə gətirdim, Səbinəni çağırdım. Dedim çıxacaq dama. Səbinə çiyələyi alıb dedi ki, çıx, mən də gəlirəm. Dama çıxıb onu gözlədim. Çiyələyi gizlədib gəldi. Nəşə... Hər şey mükəmməl. Xeyli söhbət elədik. Uşaq sevgisi. Axmaqlıq. Əllərimizi başımız altında çarpazlayıb ulduzlara baxdıq. Sən demə, qız bilirmiş iki-üç gün sonra uşaq evindən gedəcəyini. O gecə çox danışıdıq, Səbinə ulduzlara baxa-baxa bilirsən mənə nə dedi?

– Nə?

– Dedi ki, Əlini sevir, amma yalvardı mənə, Əliyə heç nə deməyim...

– Yaxşı ki, Əliyə heç nə deməmişən...

Damdan aşağı düşəndə çaşılıb qaldıq. Hamı dalaşırdı. Uşaqlar Səbinənin gizlətdiyi çiyələyi tapıb yeyəndə aralarında dava düşmüşdü, saçıldu idi, kimin əlinə nə keçirdisə, atırdı bir-birinə. Səbinədən soruşdular, çiyələyi mənə gətirdiyimi xəbər verdi. Bax, o gün Əminə mənə vurdu. Dedi ki, ay axmaq, bu qədər yetimə çiyələk çatdırmaq olar? Təsəvvür eləyirsən, bütün otaqlar qarışmışdı bir-birinə, televizor aşmışdı, qab-qacaq yerlə bir olmuşdu. Sonra dedi ki, Əliylə dostluq eləməsəydin, meyidivi salardım. Əminə həmişə Əlini çox istəyib. Bizdən fərqli istəyib onu. Bir sözünü iki eləməyib heç vaxt. Əlinin də buna görə zəhləsi gedirdi ondan.

– Bəs biz hardaydıq onda? – Heç nə xatırlamadığım üçün, maraqdan ölürəm.

– Siz? – Nadir də fikrə gedir. – Doğrudan ha, siz hardaydız bəs? – Sonra əlinin içi ilə başına vurur. Yenə nəşə yadına düşür. – Bilirsən nə vaxt idi? Əliylə sən Lənkərana yarışa getmişdiz. Dama çempionatına. Hə, yüz faiz, o vaxtlar idi.

Nadir düz deyir, Əli ilə mən yaxşı dama oynayırıq. İki dəfə yaşlılarım arasında şəhər çempionu olmuşam. Əli isə respublika birinciliyinin gümüş medalçısıdır. Hə... Bir dəfə dörd günlük Lənkərana yarışa getmişdik, düz deyir. Yəqin o vaxt olub.

Yenə şəhəri gəzirik. Küçələrdə maşın azdır. Buralar şəhərin sakit, kimsəsiz yerləridir. Növbəti işıqforda dayanırıq. Bizdən qabaqda bəri maşın var, musiqinin ritmi ilə oturduğum yerdə dingildəyirəm. Yaşıl işıq yanır, irəlindəki maşının arxası ilə sürəti artırmadan gedirik. Nadir gözlərini qarşıdakı maşına dikir. Mənə dümsükləyir.

– Ora bax! – deyir.

Heç nə başa düşmürəm. Ümumiyyətlə, məndə belə xasiyyət var, gec çatır.

– Hara? – soruşuram.

– Qabaqdakı maşının baqajına bax.

Baxıram. Doğrudan ha, bu nədir belə? Elə bil yük yerində qoyun var. Yadımdadır. Bir dəfə zavxoz Ziyad Qurban bayramında iki dənə qoçun əl-qolunu bağlayıb gətirmişdi. Heyvanlar yük yerini döyəcləyib, əzmışdilər. Hansısa hacı uşaq evinə hədiyyə etmişdi o qoçları. O gün nahara da, axşam yeməyinə də aş yemişdik. Aş qaralı aş...

Yox, nədirsə, az qalır yük yerini dağıtsın.

– Bəlkə qoyun aparırlar? – Ürəyimdən keçəni niyə gizlədim ki?

– Bəlkə də... Təki ikiayaqlı qurbanlıq qoyun olmasın... – Nadir eyhamla danışır.

Bu vaxt qarşıdakı maşın qəfil dayanır. Nadir öyləci basır. Az qalır qarşıdakı maşına dəyək. Bir nəfər yekəpər adam tez maşından düşüb, yük yerinə yaxınlaşır, yük yerini açarlarla bağlayır. Faraların işığında adamın sifəti alışib-yanır. Ani olaraq bizə baxır. Təzədən maşına minib uzaqlaşır. Biz də tərpənirik. Artıq aramızdakı məsafə çoxalıb. Hiss olunur ki, qarşıdakı maşın harasa tələsir.

– Qaqaş, orda adam var, – deyirəm.

– Məncə də, qaqaş. – Nadir mənimlə razılaşıır. – Heç o qaqaş da düz adama oxşamırdı.

Biz onları görürük. Dönmə işıqlarını sağa yandırarsalar da, qəfildən yolayrıcını kəsib, sola burulur, sürətlə uzaqlaşırlar. Nadir növbəti işıqforda dayanıb, mənə baxır:

– Hə?

– Bilmirəm, – çiyrimi çəkirəm.

Arxadan siqnal səsləri eşidilir. Bayaقدan bəri arxamızca gələn bircə maşın belə yox idi, indi onlarla maşın siqnalı bir-birinə qarışıır.

* * *

Gecədir. Rənanın maşınını təmir edən usta hələ də işləyir. Əli də onun yanındadır. Usta radiatoru tam təmir edib işini başa çatdırır. Hamı dağılışıb gedib. Bayırda, qarovulçu damında yaşı altmışı haqlamış Bəhram kişi özünə çay dəmləyir. Əli narahatdır, bayaقدan növbə ilə gah Nadirin, gah da mənim nömrəmi yığır, hər iki telefona operator cavab verir: “Telefon ya söndürülüb, ya da əhatə dairəsi xaricindədir.”

Bəhram kişi ucuz siqaretdən birini müştüyə keçirib alışıdır. Anqarın girişində dayanıb içəri baxır. Usta əllərinin yağını silə-silə Əliyə:

– Maşını xodda, görək axıdıb-eləmir, – deyir.

Əli sükan arxasına keçib, mühərriki işə salır. Usta açıq kapotdan diqqətlə mühərrik yerinə baxır. Əli salonda Rənanın ətrini hiss edir.

– Əli! Problem yoxdur. İstəyirsən sexdən çıxart... – usta deyir. – Amma söndürmə, qoy işləsin, baxaq görək, birdən axıdan yeri olar.

Əli arxa-arxaya verərək, maşını sexdən çıxarır. Usta hələ də əski ilə əllərini silir. Əli mühərriki söndürməyib maşından enir.

– Əgər bir-iki saatlıq işi vardisa, niyə sabaha saxladın? – Əli maraqla xəbər alır.

Usta gülümsünür. Əskini alətlər olan dolabın üstünə atıb ovcuna yuyucu maye boşaldır. Əllərini yuya-yuya danışır:

– Əgər bir-iki saatlıq işi var desəydim, o qız başımın üstünü kəsdirib duracaqdı. Üstəlik, məni tələsdirəcəkdı. Mən də hirslənəcəkdım. İş tormozlanacaqdı. Qanım qaralacaqdı. Başımdan eləmək üçün dedim sabah gəlsin. Bir də əsas məsələ... – Usta əllərini təmiz dəsmala silərək, Əliyə baxır.

– Nə?

– Birdən radiatoru qoyandan sonra yenə axıdan yeri olsaydı, bax, onda qanım gedərdi. Bəzən elə hallar olur. Qız da ağzını Allah yolunda açıb boşaldacaqdı ürəyini. Görmədin necə həyasızlıq edirdi...

– Məncə, pis qıza oxşamırdı.

– Eh! Mən papanın o cür gül balalarını çox görmüşəm, – deyən usta paltarlarını dəyişmək üçün gedir.

Əli başını bulayaraq gülür. Gülə-gülə yenə mənim telefonuma zəng vurur. Operator bayaقدan bəri təkrar etdiyi sözləri növbəti dəfə nöqtəsinə, vergülünə toxunmadan üyüdüüb tökür.

Usta Əli ilə sağollaşır. Əli dəmir pillələrlə ikinci mərtəbədəki ofisə qalxır. Otağa keçib, divana uzanır. Komanda ilə televizoru işə salır.

* * *

Biz yük yerindəki “qurbanlıq qoyun”u taleyin ümidinə buraxa bilmirik. Hər kimdirsə, bəlkə elə Allah bizi gecənin o vaxtı şəhərin küçələrində avara-avara maşın sürərkən o yük yerindəki adam üçün göndərib?!

Dönmə işıqlarını sağa yandırır, sola dönməni maşını sezmək çətin olmur. Hələ də dönmə işıqları sağa dönməni göstərir və qaranlıqda diqqət çəkir. Görünür, maşındakı adamlar vacib bir işi tez-tələsik başa çatdırmaq istəyirlər.

Təqib etdiyimiz maşın “Koroğlu” metrosunun qarşısındakı prospekti sürətlə keçib aeroport yoluna çıxır. Hərəkətdə olan yüzlərlə maşının arasında təqib olunduqlarını hiss etmək ehtimalı sıfırdır. Yəqin artıq bizim varlığımızı da unudublar.

Nəhayət, hara getdikləri məlum olur. Gecə qaranlığında Buzovna qayalıqlarına tərəf yol alırlar. Bir qədər getdikdən sonra Nadir diqqət çəkməmək üçün faraları keçirir. Qaranlıqda irəlindəki maşının arxa işıqlarını tutub, hərəkət edirdik. Axır ki, dalda bir yerdə maşını saxlayırlar. İki nəfərdirlər. Biz də astaca maşından enirik. Bayaq yük yerini açarla bağlayan yekəpər oğlanın yanında bədəncə ondan heç də geri qalmayan başqa biri də var. Xəlvətə çəkilib, qaranlıqda onların siluetlərini izləyirik. Yük yerini açır, “qurbanlıq qoyun”u çıxarırlar. Yanılmamışıq. Adam tərpənmir, yəqin ölüb. Onu sürüyərək dənizə doğru aparırlar. Hərəsi “qurbanlıq qoyun”un bir qolundan yapışır, onu arxası üstə sürüyürlər. “Qurbanlıq qoyun”un dabanları torpağı eşdikcə, toz qalxır. Adam son dəfə ulduzla dolu səmanı, evlərdən süzülən işıqları görür. “Dəyərdimi?” Ürəyində özünə sual verir, amma cavab tapmağa acizdir. Kazım kimi biri çıxıb ortalığa onun dişi ilə, dırnağı ilə qurduğu işə sahib olmaq istəyir. Bu iş onun ailəsinin gələcək təminatıdır. O, bu işi oğlunun yaxşı yaşaması, nəvələrinin ehtiyac bilmədən böyüməsi üçün qurub. “Sonra nə olacaq? Kazım əl çəkən deyil! Lənətə gəlsin!”

Adam qəfildən əlimizdə iri ağac parçası, onları təqib etdiyimizi görür. Əvvəlcə qaranlıqdan sıyrılan cin-şeytan kimi görünürük onun gözünə. Nadir şəhadət barmağı ilə ona: “Sus!” işarəsi göstərir. Nəhayət, “qurbanlığı” aparən adamlar yorulur, dayanıb nəfəs dərmək istəyirlər. “Qurbanlığı” sərt qaya üstə buraxıb, özlərini sahmanlamağa hazırlaşanda bizi görürlər. Bayaqdan bəri hazır saxladığımız ağac parçaları təxminən eyni vaxtda onların başına enir. Mən yük yerini bağlamağa düşən yekəpəri, Nadir isə o biri adamı aşırır. Həyəcandan, kimsəsiz, qaranlıq sahilin xofundan var gücümüzlə adamları vururuq. Huşlarını itirirlər. Nadir tez “qurbanlığın” ağızını açır.

– Kimsən sən? – soruşur.

– Ölürem, – “qurbanlıq” deyir. Mən astmayam, dərman... kxxx... ha... ha...

Adam az qala şoka düşəcək. Tez onun əl-qolunu açıb öz maşınımıza tərəf aparırıq. Birtəhər maşının arxa oturacağında əyləşir, hər ehtimala qarşı mən də onun yanında otururam. Nadir maşını işə salır, sürətlə qaranlıq qayalıqdan uzaqlaşırıq.

Hava alması üçün arxa süşəni açıram. Adam acgözlüklə hava udur. Bir qədər özünə gələndən sonra:

– Sağ olun, uşaqlar! – çətinliklə danışır. – Siz olmasaydız, atacaqdılar məni dənizə. Sağ olun. Canımı sizə borcluyam.

İçim suallarla doludur. Yəqin elə Nadir də çox şey soruşub öyrənmək istəyir, amma heç nə xəbər almırıq. Bir qədər getdikdən, yenidən aeroport yoluna çıxdıqdan sonra “qurbanlıq” boğula-boğula:

– Qabağınıza aptek çıxsa, saxlayın. Cibimdə pul olmalıdır, – deyib, şalvarını eşələyir. – Əclaflar paltarımı dəyişib, pulqabımı götürüblər. – Yazıq yazıq mənə baxır: – Mənə dərman ala bilərsiniz?

Başımı tərpedərək: “Ala bilirik”, – deyirəm.

* * *

Bilirsiz hansı vaxtlardır?! Hələ Daydayı yaxından tanımıram.

Daydayın qızı ruhi əsəb xəstəlikləri dispanserindən çıxdıqdan sonra birbaşa ata evinə qayıdır. Bura onun 21 il əvvəl sevdiyi adama qoşulub qaçdığı evdir. O, qoşulub qaçdığı vaxt Dayday Qubada olur. Mobil telefonların təzə çıxan vaxtıdır. Daydayın qızı ev telefonundan atasına zəng vurur:

– Mən gedirəm, – deyir. – Məni axtarma!

– İkinizi də öldürərəm! – Dayday hədə-qorxu gəlir. Qızının sevdiyi adamları evlənməsinə qəti razı deyil.

– Bilirəm, öldürmək sənin əlindən gəlir. Elə biz də bir yerdə ölmək üçün evdən qaçırıq.

Qız atasının hədələrini eşitməmək üçün dəstəyi asır və səkkiz ildən sonra həyatı alt-üst olur.

Dayday öz qızını bağışlamayıb, bəlkə də ömrünün axırına qədər bağışlamaq fikri yoxdur. Amma bir gün bir nəfər onun bütün var-dövlətinə, işlərinə sahib çıxmalıdır, onun üçün qızına ehtiyacı var. Dayday, sadəcə, “bəlkələrə” ümid edir.

Gecədir. Dayday bir qədər əvvəl bizdən ayrılıb. Qızı uzun illərdən sonra ilk dəfədir yenidən dünyaya gəldiyi, böyüdüüyü həyətə, onun yoxluğunda tikilmiş saraya gəlib. O, bu həyəti illər əvvəl bir gün sevdiyi adama qoşulub qaçaraq tərk etmişdi.

Qadın divanda oturub, gözlərini televizor ekranına dikib, amma heç nə görmür. Xəyalı başqa yerdədir. Həbsxanaya düşdüyü, oradan ruhi dispansərə keçdiyi gündən bəri bir sual bu qadını rahat buraxmır: “Onu öldürməyə bilərdim?” Amma cavab tapa bilmir. Əslində, cavab üçün əlli cür müxtəlif variant var, sadəcə, onu qane edəcək cavabı tapa bilmir.

– Sənin xoşladığın yeməyi bişirmişəm, – Raya yaxınlaşıb deyir. Masada iki nəfərlik süfrə açıb.

“Qulluqçu Raya indi bəzi məmurlardan daha təmiz azərbaycanca danışır.” Qadın televizor ekranından qulağına dolan səsləri eşitdikcə bu qənaətə gəlir.

– Yarpaq dolmasıdır. Nuş olsun! – Raya sözünü bitirib gözləyir.

– İştaham yoxdur, – qadın xəyallarından ayrılmaq istəmir. Bu vaxt Dayday ev paltarında, əllərini silərək gəlir. Dəsmalı ayaq üstə dayanıb gözləyən Rayaya verdikdən sonra süfrə arxasına keçir, oturur. İllərlə üzünü görmədiyi qızına baxmadan:

– Gəl, yaxın otur... – deyir. Qadın divandan qalxıb ona yaxınlaşır. Daydayın da iştahı yoxdur, bir qədər əvvəl bizim şərəfimizə verdiyi qonaqlıqda yeyib, amma qızına xətir bir-iki dolma yemək fikrindədir.

– Eşidirəm... – Qadın atasının yanında ayaq üstə dayanıb, onun çəngəllə dolma götürən əlinin hərəkətlərini izləyir.

– Otur, sözüm var sənə, – ağzına bir dolma atıb yeyərək danışır. Qadın oturur.

- Hə...
- Gördüm onu, – ağzındakı tikəni udub qızına baxır.
- Nəsə dedin? – qadının ürəyi şiddətlə döyünür.
- Yox... – Fikirli-fikirli növbəti dolmanı ağzına salır. – Demək istəyirdim, sonra fikrimi dəyişdim. Dedim əvvəlcə sənnən məsləhətləşim.
- Qadın fikrə gedir. Sifətinə xoş bir təbəssüm qonur. Dayday masa üstə olan telefonu götürüb ekranı açır. “Qalereya” bölməsini vərəqləyir, yaddaşda olan şəkillərdən birini seçib, qızına uzadır.
- Bax gör, tanıya bilirsən?
- Qadın tez telefonu ondan alıb diqqətlə baxır. Şəkildəki adamı o dəqiqə tanıyır. Barmağını bir neçə nəfər olan fotodakı adamlardan biri üstə qoyub:
- Odur? – soruşur.
- Odur, – Dayday cavab verir. Qadın diqqətlə şəkə baxır. Yenə fikirləri bir-birinə qarışır. Gözləri önündə uzaq xatirələrdən boylan bir portret canlanır.
- Heç nə demə ona! – Xəyalı, ruhu başqa yerdə, sadəcə, bədəni burada, nifrət etdiyi atasının yanındadır. – Qoy sağ olub-olmadığımı bilməsin. Yəqin o da mənə nifrət eləyir...
- Dayday udqunaraq ağzındakı tikəni udur. Çaşqınlıqla qızına baxır.
- Niyə nifrət eləməlidir sənə?
- Qadın qəhərlənir.
- Mən yaxşı ana deyiləm.
- Dayday qızının dediklərindən heç nə anlamır. Əllərini kağız dəsmalla silib su içir.
- Heç nə demə ona... Eşidirsən, heç nə... – sözünü bitirib qalxır, hələ də telefon ekranında donan şəkə baxır. Masadan uzaqlaşır. Dayday onun arxasınca səslənir.
- Görmək istəyirsən onu?
- Qadın ayaq saxlayıb sevincək geri çevrilir:
- Hə! İstəyirəm! – gözləri gülür, amma o dəqiqə sifətindəki ifadə dəyişir. Kədərlənir. Üzündəki təbəssüm itir. – Yox... – Səsi titrəyir. – Lazım deyil...

– XI –

DÜŞMƏN QAZANILAN GECƏ

Gecədir. Əli çay içdikdən sonra həyəətə düşür. Qarovulçu Bəhram sexin həyətidə var-gəl edir. Əli maşının yük yerini açıb Nadirin çantasını götürür. Bu vaxt bayırdan səs eşidən Bəhram, qapını açıb bayıra boylanır, sonra tez darvazanı açır. Biz gəlirik. Nadirlə mən. Əli dayanıb bizə baxır. Tez maşından düşürəm.

– Hardaydız? Nə uzun çəkdi qonaqlıq? – soruşur.

Əks tərəfə keçib Lətifin maşından düşməyinə kömək edirəm. Nadir də özünü yetirir. Hələ ki, bir şey başa düşməyən Əli növbəti sualı verir: – Telefonları niyə söndürmüşdüz? – Maşından enən üçüncü adamı görəndə çaşır. – Bu kimdir?

Həyəcan, yorğunluq öz işini görüb, hətta Rənanın həyətdə gözümə girən maşını da mənə heç nə demir.

Lətfi anqara doğru aparırıq. Əli sualları mənə verir, amma yaxşı ki, Nadir var.

– Uzun söhbətdir, – Nadir deyir.

– Maşınla vurmusuz bunu?

– Gəl çıxacaq yuxarı, danışarıq!– Yenə Nadir danışır. Mənim danışmağa həvəsim və sözüüm yoxdur.

Biz irəlidə, Əli isə arxada, dəmir pillələri qalxırıq. Bilirəm, belə qeyri-müəyyən susqunluq uzun sürə bilməz. İndi Əli partlayacaq.

– Ümid, mənənin danışmaq istəmirsən?

* * *

Əvvəlcə Malik özünə gəlir. Gözlərini açan kimi, başındakı kəskin ağrıdan ufuldayır. Ətrafda dolaşan avara itlərin qaraltısını görəndə əvvəlcə hürkür, sonra sakitləşir. Yanında hərəkətsiz qalmış Namikə baxır:

– Ölmüsən? – onu silkələyir. Əslində, Namikin ölməyini çox istəyərdi. Çünki bir az sonra Kazım hər şeydən xəbər tutacaq və işi yarıtmadıqlarına görə, analarını ağladacaq. Amma Namik ölsə, günahı onun üstünə yıxa bilər.

Namik tərənir. Gözlərini açır, o dəqiqə uzanıb qaldığı yerdən sıçrayıb oturur.

– Kimiydi onlar? – deyərək, əlini başının arxasındakı ağrıyan yerə sürtür və barmaqları laxtalanmış qana bulaşır.

– Bilirəm. Qaranlıq idi, üzünü görə bilmədim, – Malik qalxır.

– Yəqin Lətifin adamlarıdır. İzləyiblər bizi, – Namik də ayağa durur. – Bəs indi neyniyək? Şef bizim anamızı ağladacaq.

Yavaş-yavaş sahilədən uzaqlaşmış maşını saxladıqları yola tərəf addımlayırlar. Bir neçə addım atdıqdan sonra Malik dayanır:

– Nicatə xəbər vermək lazımdır! – tez şalvarın cibindən telefonu çıxarıb nömrə yığır. Namik əl atıb, onu dayandırır.

– Hələ zəng vurma! Gedək oturmaq maşında, yaxşı-yaxşı fikirləşək... Bilirsən şef bizi neyniyəcək?

– Bilirəm, dalımızı dağıdacaq! Nə olursa olsun, bunu Nicatdan gizlədə bilmərik. Heç olmasa öldürüb zibillikdə basdırmasın. Mütəlak xəbər verməliyik. – Malik fikirli-fikirli qaranlığın içi ilə yeriyir. Namikin sözləri onun da ağına batır. “Bəlkə deyək hər şey qurtardı? Soruşsan olsa, deyək atdıq dənizə! Çətin ki, Lətif bu tezliklə üzə çıxar. Lap çıxsa da, deyərik kimsə xilas eləyib!” – Yox, mən bunu Nicatdan gizlədə bilmərəm.

– Gəl Lətif özümüz axtaraq! – Maliki fikrindən daşındırmağa çalışır.

– Harda? Harda axtaracağıq Lətif?

Maşına çatıb otururlar. Malik açarı buran kimi cihazlar olan paneldəki saata baxır. Gecə 3:33-ü göstərir. Dörd saatdan artıq vaxt keçib. Adətən, saatda belə qoşa rəqəmlər görəndə, bunu yaxşı əlamət kimi yozurlar, amma indi belə deyil.

Malik başını sükana dayayıb fikirləşir. Sonra dikəlir, yazıq-yazıq Namikə baxır.

* * *

Lətif ofisdəki divanda uzadıdır. Nadir dərman dolabından yod, pambıq, spirt, bint, yara bantı götürüb gəlir. Lətif astma olduğundan, ağızına fısılqaclı dərman fısıldadır, bir qədər normal nəfəs alır, amma onu çox əzişdiriblər, halı özündə deyil.

Nadir Lətifin yaralarına yod çəkəndə, barıt çəlləyinə dönüb hər an partamağa hazır olan Əli onun qolundan tutur. Başının işarəsi ilə Nadirə “bayıra çıx” deyir. Nadir mənə baxır:

– Sən pambığı spirtlə, yaraları təmizlə, gəlirəm, – deyib, Əlinin ardınca gedir.

Pillələri enib, anqara düşürlər. Burada təmirə saxlanılmış maşınlar var. Əli hirsə Nadirin çiyindən tutub onu divara dirəyir.

– Nadir, danışdıq axı, qurtardı belə işlər, – səsini qaldırır. – Qadan alım, niyə axı, niyə sən?! Niyə siz?! Sənin işin-gücün yoxdur? Adamları izləmək hardan çıxdı? Başınıza bir iş gəlsəydi...

Əli Nadirin yaxasını buraxır. Nadir heç nə demir. Bəli, Nadir Əliyə heç nə deyə bilməz. Əgər haqlı deyilsənsə, səhv etmişənsə, cavab qaytarmağa ixtiyarın yoxdur. Məhz bu qanunlara əməl edə bildiyimiz üçün hələ də bir yerdəyik.

Nadir susur. Səs eşidən Bəhram kişi onların yanından keçir və keçərkən diqqət çəkmək üçün sakitcə öskürür. Əli ona baxır:

– Natahat olma, Bəhram kişi, hər şey yaxşıdır, – deyir, sonra yenə Nadirə tərs-tərs baxır. – Bu gün çıxmısan ey, bu gün. Hələ bir sutka deyil azadlıqdasan.

– Qaqaş, bir dəyqə dayan da. Mən gördüm axı baqajda kimsə var. Qaqaş, bəlkə elə o baqajdakı sən idin, ya da, yaxşı bir oğlan...

– Nadir, sözü fırlatma... Yaxşı oğlan baqajda olmur Nadir, ya ayaq üstə olur, ya da qəbirdə...

– Başlama da...

– Zəng vurardin mənə. İkiniz də telefonları söndürürsüz, mənə burda hirsimdən divarları yeyirəm. Nəsə... İncimə məndən qaqaş, ancaq görürəm, sən normal adam kimi yaşamaq istəmirsən. Kimdir axı bu adam?! Kim?!

Bu vaxt pillələrin üstündə Lətif görünür. İki dəqiqəlik əllərini yumağa getmişəm, bu da çıxıb bayıra. Nadirlə Əliyə baxır.

– Mənə görə savaşımayın, – ağırlardan üz-gözünü turşudaraq, danışır. Ayaq üstə zorla dayanır. Özümü yetirirəm. Onun qolundan tuturam. Əli aşağıdan yuxarı mənə baxır:

– Apar onu otağa! – Əmrlə deyir. Bu səsin sahibi ilə mübahisə etməyin yeri yoxdur. Yavaşca Lətfi içəri aparıram.

Nadir Əlinin qoluna girib onu anqardan bayıra çıxarır. Bəhram kişi yaxınlıqda gəzişir. Nadir onun siqaret çəkdiyini görəndə:

– Kişi, mənə bir dənə siqaret ver, – deyir.

Bəhram kişi bir qədər yaxınlaşıb dayanır.

– Çəkənsən? – Soruşur.

– Yox, elə-belə, ürəyim istədi, – Nadir cavab verir.

– Vermirəm, – yaşlı qarovulçu sərt deyir, üzünü çevirib gedir.

– Düz eləyirsən! – Əli Nadirin çaşqınlığına son qoyur. – Heç vaxt buna siqaret vermə.

Əli ilə Nadir Daydayın bağlısladığı maşına oturlar. Nadir Əlinin haqlı olduğunu bilir. Yolda bir qədər Lətfi danışdırıb, kim olduğunu az-çox öyrənmişik.

– Daydaya zəng vurub, çağıracağam bura. Ondan məsləhət alarıq. Narahat olma.

* * *

Üstünə nazik bir adyal atıb, uzanıb. Divarda quraşdırılmış televizorda film gedir, divanın yanındakı kətil üstə mobil telefon və televizor komandası var.

Telefonun ekranı işıqlanıb qaralır. Üstünə nazik adyal atmış adam əl atıb telefonu götürür, ekrana baxır, sonra əl atıb komandanı götürərək televizorun səsini kəsir. Barmağını telefonun ekranına toxundurduqdan sonra cavab verir.

– Hə... Qurtardı söhbət? – Telefonda danışılanları dinləyir və birdən dəli kimi uzandığı yerdən sıçrayır. – Nə? Əəə gij..., nə danışırısan? Əəə, şef xəbər tutsa, bilirsən neyniyər? Dalımıza ağac soxar ey, ağac! Ayy blət... Hardasız siz? Gedin anbara, gəlirəm.

Hə... Bu, Nicatdır. Kazımın sağ əli. Və dediklərində qətiyyəən yanılmış. Kazım bu məsələdən xəbər tutsa, Nicat da cəzasız qalmayacaq, çünki belə məsələlərə cavabdeh odur.

* * *

Yaraları sarınmış, dərmandan sonra bir qədər özünə gəlmiş Lətif divanda oturub oğlu ilə danışır.

– Narahat olma, oğlum, yaxşıyam. Hər şey yaxşıdır... Heç kəsə heç nə demə... Oldu... Əlaqə saxlayırıq... – Lətif telefonu Nadirə qaytarır. Qarşı kreslodada oturub çay içən Dayday Lətifin danışdığı qurtarmasını gözləyir.

– Dediyim kimi, anan namaz üstəymiş. Əgər bu uşaqlar görməsəydi, indi balıqlar didişdirirdi səni, – deyən Dayday armudu stəkanı nəlbəkiyə qoyur.

Lətif razılıqla Nadirə, sonra mənə baxır.

– Sağ olsunlar, Xızır kimi çatdırdılar özlərini. Allah saxlasın!

– Allah saxlasın ey, nə deyirəm... Ancaq bilirsən bu uşaqlar sənə kömək eləməklə özlərini zibilə salıblar?!

Lətif başını tərpətməklə vəziyyəti başa düşdüyünü bildirir.

– Həyatımı onlara borcluyam! – Lətif ağır-ağır dillənir.

– Sənin həyatın bu uşaqlara lazım deyil, – Dayday sərt danışır. – Ancaq indi neynirsən elə, bu uşaqları saldığın zibildən çıxart.

Lətif ümidlə Daydaya baxır.

– Necə? Təklifin nədir?

– Burda nə var ki? – Dayday bir qurtum çay içib bizə baxır. Hamımız susuruq, gərginik, amma Əli özünə ümumiyyətlə yer tapa bilmir. – Ya Kazımın istədiyini verməlisən ona. Ya da...

– Ya da nə? – Lətif həyəcanlıdır.

– Ya da Kazımı öldürməlisən ki, bu söhbət birdəfəlik bağlansın!

Lətif susur. Araya üzücü sükut çökür. Hiss edirəm, ürəyim şiddətlə döyünür, az qalır ağızımdan çıxıb yerə düşsün. Nadirə baxıram. Nadir gözlərini Daydayın ağızına dikib. Bu vaxt Əlinin xırıltı səsi məni özümə qaytarır.

– Üçüncü yol da var, – sakitcə deyir.

– Nə yol? – Lətif bu dəfə diqqətlə Əliyə baxır. Hamımız Əlinin nə deyəcəyini gözləyirik.

– Ya da... – asta-asta, tələsmədən danışdığından səbrimiz tarıma çəkilir. – Ya da çıx get Bakıdan. Uzağa get, amma heç kəsin gözünə görünmə. Heç kəsin!

* * *

Bura Kazımın qanunsuz işlərinə şahidlik edən anbardır. Bu saatlarda Kazım özünə vurduğu insulinin təsirindən rahat-rahat yatır. Baş verənlərdən xəbəri yoxdur. Kazıma məxsus anbarda isə...

Maliklə Namik ayaq üstə, sakit dayanıblar. Nicat var-gəl edir, qəfil ayaq saxlayıb, yumruqla Malikin ağzının üstünə vurur. Malik istəsə Nicatı bir zərbəyə aşırar, amma olmaz! Bu, onun vəziyyətini daha da ağırlaşdırar. Bu dəqiqə ona da, Namikə də kömək edə biləcək yeganə adam Nicatdır.

Nicatın yumruğundan Malik silkələnir, əli ilə çənəsini tutub başını aşağı salır. Nicat Namikin yaxasından yapışib onun gözlərinin içinə baxır.

– Üç gün! – Çığırır. – Üç gün vaxt verirəm sizə... Lətifin ya ölüsünü, ya da dirisini tapın mənə.

– Nicat, qəfil çıxdılar, – Namik udqunaraq danışır. – Lətifin adamlarıdır. İzimizə düşüb, izləyiblər bizi.

– İş görürsüz, ancaq g..ünüzdən xəbəriniz olmur!

Malik fikirli-fikirli Nicatla Namikə baxır. Nəsə xatırlamağa çalışır. Qaranlıq qayalıqda ani olaraq gördüyü adamları – yeni bizi yaddaşında canlandırmaq istəyir. Əlini sakitcə hələ də Namikin yaxasından yapışmış Nicatın çiyinə toxundurur.

– Nə?! – Nicat ona baxmadan çığırır.

– Mən onların kim olduğunu bilirəm, – qətiyyətlə deyir.

– Kim?! – Nicat Namikin yaxasını buraxıb, Malikin gözlərinin içinə baxır.

– Lətif baqajı tēpikləyirdi. Dedim birdən baqaj açılar, arxada maşınlar vardı, yolda düşüb baqajı açarla da bağladım. Arxada “Tayota” dayanmışdı. Qara “Tayota”. Təzə maşın idi... Lətifin adamları olacaq.

– “Tayota”nın nömrəsi?

– Baxmadım... Onda ağılıma gəlmədi nömrəyə baxım, ancaq oğlanı görsəm, o dəqiqə tanıyaram. Qaçış düz gözlərimin içinə baxdı.

Nicat fikrə gedir. Malik yenə nəsə xatırlamağa çalışır. Bu vaxt Namik ürəklənib:

– Nicat, orda kamera var. Kameradan maşının nömrəsini öyrənmək olar, – deyir.

– Gedib polisə nə deyəcəksən, maşının nömrəsini öyrənmək üçün? Deyəcəksən Lətifini öldürməyə aparırdım, arxadakı maşında gələnələr başımıza paya vurub, əlimizdən aldılar? – Nicat əsəbi danışır.

– Yox... Bəhanə tapmağa nə var? Deyərəm filan saatda, filan küçədə arxamızca gələn maşın, təbii ki, “Jiquli”dən-zaddan deyərəm, iki tin sonra arxadan bizi vurub qaçdı. Qabaqda kamera yoxdur, ona görə də arxadakı kameralara baxmaq lazımdır, bəlkə düşüb...

Nicat bir qədər sakitləşsə də, hələ ki, tez-tez nəfəs alıb-verir. Elə bil iki-üç kilometr yol qaçıb, indi də tēngnəfəsdir.

– Olsun! – Başı ilə razılıq edir. – Qoy siz deyən olsun. Ancaq sizə yatmaq yoxdur! Girin yerin deşiyinə, Lətifini tapın, gətirin bura! Bu dəfə onu özüm nakazət eləyəcəyəm! Eşitdiz? Özüm! – Nicat son sözünü deyəndə bağirtısından boynundakı damarlar şişir.

(Ardı var)